

אהלי טהרות

מסכת כלים פרק י"ה מ"ה-מ"ט

פרשת ואתחנן תש"פ

משולחן מלכים

אם שם כלי שרת שייך לשם כלי טומאה

בגליון 31 הובאה כאן רשימה של נפ"מ שכתב מרן הגר"ד לנדו שליט"א בדניי כלי שנוהגות בזמנו? או שאינם בדניי טומאה. והעירו' שלכאור' יש להוסיף בזה דין כלי שרת שתלוי בשם כלי. וכעת זכינו בס"ד שמרן הגר"ד שליט"א כתב לנו בזה.

הנושא שנידון הוא ענין כללי דכלים, וכלי שרת נתפרשו בתורה פרטיהם. מזרקות, מחתות, מלקחיים, יעים, קערות, כפות, קשות, [מידות הלח והיבש יל"ע ויל"ע]². וזה ענין אחר, מיהו יתכן שיש בהם בכלים אלו ענינים ודינים כלליים הנוגעים לכלים באופן כללי. – מכתשת אי כלי שרת היא עי' תוס' שבעות י"א א' ד"ה מ"מ לכ' יש כאן ענין כללי אי בעי דתהא כלי. ואולי יש עוד דכוות' כלים שלא נתפרשו בפרט ומצו למיהוי כלי שרת, ויש לבדוק, וא"כ שייך לנושא הנדון (ענין כללי דכלים)³.

- מש"כ דמזרק הוא שם כלי מיוחד לכ' אינו כן אלא יעוד הכלי הוא (לזרוק ממנו דם). ועי' זבחים צ"ז ב' אילמא מזרק, בשלמי ציבור נמי וכו' באנגות⁴, וצריך לבדוק ול"ע.

- בקדשי במה דליכא כלי שרת לכ' בעינן שם כלי לקבלה וזריקה⁵ וא"כ אינו דין בכלי שרת אלא דין כלי לעבודה⁶. – כמדוד דתוס' זבחים מ"ז ב' ס"ל דלשחיטת קרבנות בעי כלי גרידא (ואף דשחיטה לאו עבודה)⁷.

אם מדרס הזב טמא טומאת שבעה

בספר משנת טהרות פ"ח מ"ז הביא הגה"ג ר' איתמר גרבוז שליט"א להוכיח דמדרס עצמו אינו טמא שבעה אלא רק יום אחד, וכ"ה להדיא בתנו"כ פרשת מצורע מדרשא כטומאת נדתה ולא כמי נדתה ועי' בספר מי נפתחו שמתחילה עלה ע"ד לומר שמדרס טמא טומאת שבעה.

וכתב לו מרן הגר"ד לנדו שליט"א בזה"ל מקרא מפורש וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ וכו' וביום השמיני. והרי בגדיו הם מדרס ובעו עוד ז' ימים מהיום האחרון שהיו עליו [אא"כ נימא בהו שעולין לרגליו של זב כס"ד דבועל נדה]. וכן במצורע (מיהו נודעת פלוגתא דקמאי בדין מדרס דמצורע), וע"כ הא דאצטריך קרא דנדה משום דהוה דרשי' לה מקרא וחמירא נדה מזב וקמ"ל דאינו כן.

ולענין נדה עצמה מתבאר דינה בתלמודין ביצה י"ח א' נדה מערמת וטובלת בבגדיה, עכ"ד.

- 1 ראה מכתב הר"ח סלמון עמוד ט"ו
- 2 היינו שכלי שרת המפורשים בתורה נתקבלה בהם צורה מסוימת, ואינו תלוי בשם כלי דעלמא. [וע"ע בכלי הלח והיבש אם היו כלים בעלמא מלבד הכלים המפורשים בתורה]. ומיהו יתכן שמלבד דיני הכלי המיוחדים בכל אחד, יש גם דינים מצד שם כלי הכללי שבהם ועי' מלבושי יו"ט וא"ר סימן תע"ד, וע"ע חידושי הת"ס ר"ה כ"ד (הנפנפ"ח) שצידד בזה לכאן ולכאן.
- 3 שמכתשת לא נאמרה בה צורה מסוימת. וי"ל שיש בה תנאי כלים דעלמא כדי שתחשב כלי שרת. ודכוותה עי' תוס' מנחות ק"א א' שהיה קרדום כלי שרת לבקע את עצי המערכה. וכלי השיר למ"ד עיקר שירה בכלי והיו כלי שרת (סוכה ב' ב') אולי לא נמסרה בהם צורה מסוימת. (וע"ע שהיו בהם פשוטי כלי עץ עי' רמב"ם כלים ה' ג' ובכס"מ). ואמנם גם פשוטי כלי עץ כלים הם אלא שאינם מקבלים טומאה.
- 4 דלכאור' אגנות הם כלים בעלמא ולא כלי מיוחד לזריקה (ועי' אב"ע שמות כ"ד ו'). ואמנם אונקלוס תרגם מזרקא, ואולי היו מזרקות ממש. ועי' רמב"ם בפי' התורה שם וי"ל באגנות הם כלים עשויים שלא
- 5 עי' חזו"א זבחים ס"י י"ט סק"ד.
- 6 וא"כ הוא שייך לנושא הכללי דכלים. בחי' הנד' ע"ש הגר"י זבחים י"ג כתב שבמה טעונה כלי שהרי למדו כלי מוישם באנגות שנאמר בבמה ע"ש. וא"כ לכאור' אין חילוק בין מזרק של מקדש למזרק של במה אלא בקדושת הכלי אבל שם אחד להם. אמנם בחזו"א א"ח ס"י קכח סק"ה כתב שכיון שלמדו משם דין כלי שרת לקדש את הדם ע"כ היה לבמת סיני דין מזבח לענין זה. (וע"ע בטורי אבן חגיגה ר' ב' ד"ה ק"ל שבמת סיני היתה במת יחיד).
- 7 סוד"ה קדשי קדשים המתחיל בע"א. וכ"ה בתוס' והראשונים חולין דף ג' א'. ולמדוהו מויקח את המאכלת דכת' באברהם, ולכאור' אין לזה צורה מיוחדת, וכמ"ש תוס' שם שאפילו לקח קרומית של קנה ותקנה לשחיטה שפיר דמי. אבל תצטרך תנאי כלים דעלמא.

המשך בצפ"ד

גליונות כלים

פרק י"ה*

מגורות שידה

משנה ב' בר"ש. תני' בתוספתא שדה שהמגורות שלה בפנים נמדדות עמה ובחוץ אין נמדדות אבל מודד את החלל, ר' יהודה אומר מודד מקומה מבפנים. וביאר הר"ש מקומה היינו שולי המגורה. וכתב החזו"א כלים ס"י כד סק"ג, לשון מקומה מבפנים קשה לפרשו עכ"ל. אולי י"ל רק השוליים שכנגד החלל בפנים ולא גם מה שהוא כנגד עובי הדפנות, וזה קרוי מקומה מבפנים דהשוליים הוו מקומה (וכנגד החלל הוה מבפנים) וי"ל קצת בזה גם טעמו של דבר [עי' בהמשך הדברים].

חזו"א שם גם טעמו של דבר דחללו נמדד וכותליו אין נמדד צ"ע. לכ' דשוליו.

שם. משמע לפיר"ש דהמגורות שוליהן לפנים וא"כ איך משתמ' שים בהן. אולי י"ל דהכוונה שהשימושים מצד פנים או מצד חוץ וזה ציורן.

מלבני בני לוי

משנה ג' בפיה"מ לרמב"ם מלבני בני לוי כו' ותולין בו הלויים מיני הכלים שאומרים בהם את השיר בכל יום. למ"ד עיקר שירה בכלי דהוו כלי שרת לכ' היו במקדש דלא ליתי לידי תקלה'. ויעוי' ר"ש פט"ו דלא גזרו טומאה במקדש².

המשך בצפ"ד

* גליונות אלו נמסרו לידינו ע"י מרן הגר"ד שליט"א ממה שכתב על משניות כלים והמפרשים.

1 מסתבר שמקומם של כלי שרת הוא בעזרה שלא יכשלו בהם, ע"ד שאמרו נדרים ט: כהלל הזקן כו' ובראשונים שם שהכשרים אינם מקדישים קרבנם אלא בעזרה שלא יכשל בה אדם. ואולי לפי זה לא היו מחוברים למיטה אלא שהתקינו דבר לתלות בו כלי השיר.

2 תנן לעיל פט"ו מ"ו נבלי השרה טמאים ונבלי בני לוי טהורים, ופי' הר"ש ועל של מקדש לא גזרו כי היכי דלא גזרו על משקה דבית מטבחיא. (וכתב הגר"ד שם עה"ג ה"ה בכל פשוטי כלי עץ אם היו שם כגון מערך לא גזרו בהם טומאה). וכוונת הגליון להקשות שהרי בהלכותיו פ"ד ה"ב פירש הרמב"ם טהרת מלבנות בני לוי לפי שהם פשוטי כלי עץ המשמשים כלים בשעת מלאכה בלבד. ולכאור' גם הם משמשים שלא בשעת מלאכה מ"מ פשוטי כלי עץ הם וטומאתם דרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"א מכלים ה"י. ולא גזרו עליהם במקדש. מיהו עי' ברמב"ם פ"ה ה"ג בכס"מ ובמ"מ שם שפירש המשנה בפט"ו באור"א ואולי אין מקור לכך שלא גזרו טומאה כה"ג במקדש. עוד יל"ד אם רק במקדש עצמו לא גזרו או גם בעזרת ישראל וכיו"ב ואולי היו המלבנות שם. ואמנם במשנה ובר"ש פט"ו משמע שלא היתה בהם טומאה.

עיוני כלים

הגאון הגדול ר' בונים שרייבר שליט"א

פרק י"ח משנה ה'.

מטה שהיתה טמאה מדרס ניטלה קצרה ושתי כרעים וכו', הנה מבואר בסוכה דט"ו ב' בטעם הטומאה לפי דעדיין ראוי למימתת בה אשלי לכותל ולשכב כן, והא דארוכה טהור לת"ק מבואר ברמב"ם לפי שאין צורת הכלי קיימת, ובביאור הפלוגתא יראה בס"ד, דהנה הא דשבירה מטהרת

המשך בצפ"ד

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדינא דהעושה משכב ומושב מכל מקום טמא

בכלים פ"י מט"ו תנן, העושה כלי קיבול מכל מקום טמא. העושה משכב ומושב מכל מקום טמא.

והנה הרמב"ם פירש, דהרבותא ברישא היא, דאפילו אם עשה את כלי הקיבול מעור שלא נעבד ומן הנזיר, שהם מינים שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום מכיון שעשה מהם 'כלי קיבול' הרי הם טמאים.

המשך בצפ"ד

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

פרק י"ח משנה ה'

מטה שהיתה טמאה מדרס, ניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה, ארוכה ושתי כרעים טהורה, רבי נחמיה מטמא.

א. להלן במשנה ט' תנן: וחכ"א מיטמאה איברים, ובסוכה (דף ט"ז ע"א) אמרין איברים מאי ניהו אמר רבי חנן אמר רבי ארוכה ושתי כרעים וקצרה ושתי כרעים, למאי חזיא, למסמכיהו אגודא ולמימתת עלייהו ומשדא אשלי.

המשך בצפ"ד

משנה ז' כתב בא"ר כרע שהיתה טמאה מדרס, אע"פ שנתפרקה כל אבר טמא בפנ"ע והוא שעתיד להחזירה כו'. עי' הגר"א הנדפס בסוף המשניות דכרע מקבל טומאה בפ"ע ומיהו ארוכה וקצרה אינן מק"ט אלא עם ב' כרעיים ע"ש טעמו. [ואין להגר"א נפ"מ בדין זה בין השארות טומאה מקודם לקבלת טומאה]. ויל"ע להגר"א מאי קאמר ר"א [לרבי] בתוספתא פ"ח ה"ג אין מיטה מיטהרת אלא חבילה ומשמע דבלא חבילה נשארת בטומאתה, הא פקעה הימנה טומאה לדידיה ודו"ק.

הנהגה לר"ש בתוספתא צ"ל דגם ארוכה וקצרה לבדן טמאות לבו"ע וסוגיא דסוכה לאסבורי טעמא דרבי אתיין [דהא על מימרא דאיתמר משמי' קאינן התם ע"ש].

עיוני כלים

במדרס ילפי' לה בתו"כ מקרא דמשכבו ועבד התם צריכותא מאדם דשבירתו מטהרתו למשכב דשבירתו מטהרתו, וכדמייתי לה הר"ש בפ"ק דמכילתין, ולא עביד צריכותא מהכא לטהרת שבירה בכלים, והטעם בזה פשוט, דכל הכלים טומאתם היא קבלה מבחוץ שנגע בטומאה ונטמא ממנו, ובוה נאמר דשבירתו מטהרתו, אבל מדרס הא הוא טמא בעצם דהוא טמא מצד עצמו, דמדרס הוב הוא דבר טמא, ולא קיבל טומאה משום אדם, והרי בזה שדרס עליו הוב פעם אחת נעשה לחפצא דמדרס לעולם, ובוה בעי הלכה מיוחדת דשבירתו מטהרתו, ובוה אינו טהרה סתם, אלא דבעי בזה שבירה שעושהו לדבר מחודש שלא זהו החפצא דטומאה שהי' כאן מעיקרא, ואהכי איפליגו היכא דשימוש קיים אבל צורתו אינה קיימת אם חשיב שעדיין המשכב הקדום קיים ליטמא עדיין או לא.

משנה ו'.

מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותיקנה וכו', ובטעמא דמילתא דטמא מגע מדרס כתבו הר"ש והרא"ש וכן התו' בשבת דק"ב ובעירובין דכ"ד ובמנחות דכ"ה דכשחיבר הכרע נטמאה ואגבה נטמאה כל המטה דכולה חדא מילתא היא, והא דלא אמרי' בזה שבע לה טומאה לפי שאין טומאה לאוזן ללא המטה, ולכאן אדרבה איפכא מסתברא דכיון דאין טומאה לאוזן ללא המטה, והמטה אינה יכולה ליטמאות דשבעה לה טומאה ממילא גם האוזן לא יטמא, אכן הביאור בזה נראה בס"ד לפי דהיסוד דשבעה לה טומאה הא הוא דל"ש טומאה על טומאה דכיון שכבר טמא פעם אחד מה שייך בו תוספת טומאה, ופעמיים טומאה אינו שני טומאות, ועי' בית הלוי סי' מ"ד, ואמנם היכא דאיכא תוספת טומאה בטומאה השניה שפיר חיילא הטומאה כיון דכלפי זה לא היתה טמאה מעיקרא, ועד כמה שיש כאן תוספת טומאה לא הי' טמא עד הנה, והשתא ממילא הכא כיון שאין הכרע טמא ללא המטה ממילא טומאתו היא בתורת חלק מהמטה, וחלק זה הרי אין בו טומאת מדרס ולגבי ידי' הא שפיר יש כאן תוספת טומאה ממילא נמצא שיש כאן תוספת טומאה במטה וחיילא בכולה תוספת זו ונטמא כולה מחמת זה, ורש"י בשבת פ"י שנטמא מעצמו, ותמהו תו' דזה הוי מגע בית הסתרים, אכן אין חונתו שנטמא מעצמו אלא דעצם היותו מדרס הוא עצמו סיבתו להיות נמי מגע מדרס וזהו המכוון במש"כ תו' ע"ז דלא אמרי' שבעה לה טומאה כשהטומאה באה לו מגופו, ולכאן אמאי חשיב זה מגופו הא אינו אלא כטומאת מגע בעלמא, אכן זהו המכוון דאינו טומאת מגע כפשוטו אלא דעד כמה שהוא בעצמו טמא זהו עצמו סיבה נמי ליחשב כנוגע בטומאה, דאין לך חיבור לטומאה יותר ממה שהוא בעצמו טמא.

משנה ז'.

כרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למטה וכו', יסוד דין המחובר כמוהו מבואר בשילחי פרק החובל דהוא משום דמטייל ואזיל דיקלא בישא בהדי קינא דשרכי, ולא לחנם הלך הזוזיר וכו', וכל עוף טמא למינו ישכון, כמבואר בגמ' וברש"י שם, והנה מבואר במתני' דגם כשהיא טמאה טומאת ערב המחובר לה כמוה, והגם דראשון אינו מטמא כלי מ"מ מחובר לו שאני, וכבר תמה בקובץ הערות סי' י"ט מהמבואר בפ"א דטהרות מ"ח גבי מקרצת שהיתה טמאה והשיך לה אחרות דאם היא שלישית אין המחובר לה טמא, והיינו משום דמי שאין בכחו לטמא אחרים גם אינו מטמא את המחובר לו, וקשיא מהכא, ותי' דחלוק שלישית מהכא, דשלישי מאי דאינו עושה רביעי היינו משום דשלישי פסול הוא ולא טמא ואין בכחו לטמא וממילא גם אינו מטמא את המחובר לו, אבל מאי דראשון אינו מטמא כלי אינו מחמת דרך אב מטמא אותם אלא דאדם וכלים אין יכולים להיות פחות מראשון, ומאחר דבכל דוכתא הרי הנטמא נחית חד דרגא מהמטמא ממילא אילו יטמא מראשון יהא הוא שני וזה א"א לפי דאדם וכלים אין יכולים להיות פחות מראשון, וראייתו מש"י הרע"ב במתני' דר"ח סגן הכהנים – וכ"ה באמת שי' ר"ח ריש חולין – דגם בראשון דמת נמי אמרי' חרב כחלל, ואמאי, הא אדם וכלים אין מקב"ט אלא מאב הטומאה, הוה אומר דמאחר דחרב כחלל הריהו ראשון כמו המטמא ממילא לאיכפ"ל מאי דהמטמא

הגאון הגדול ר' בנימין שרייבר שליט"א

אבל לר"ש הכל טמא משום טעמא דאפשר להחזירה. עוי"ל דלר"ש איירינן בכרע שפירשה עם ארוכה (או קצרה) בלא כרע אחרת ופלוגתא אי חשיב ארוכה חיבור לכרע דאע"ג דבפ"ע נטהרת מ"מ בדין חיבור מק"ט ולא חייצא לטהרה [ועי' היטב בסוכה בתוס' ומדהרש"א].

אמנם יל"ע לגר"א אמאי מיטה שנתפרקה כולה טמאין הכרעיים [כן נר' לכ' פשטות הדברים] הא כיון דארוכות וקצרות נטהרו ואין חוזרים לטומאתן ליהוי כנשברו [ומיהו יל"ח אך עי']. עוד יל"ע בתוספתא שהביא הר"ש מ"ה, דלכ' אם נשאר ארוכה או קצרה אמאי טמאה ויל"ד בכ"ז. ועו"ע בתוס' הובאה בר"ש פ"כ מ"ה ועי'.

הוא ראשון, וכיון שכן במחבר לו שכשהוא מחובר לו הוא כמוהו, נמצא שהוא יהא ראשון, ואז שפיר נטמא גם מראשון.

ואמנם בביאור הגר"א למס' טהרות – הנדפס בש"ס וילנא – כתב על ההיא דמקצועות, דהמחובר הוא טמא לפי שהוא יד להוציא טומאה, ושלישי אינו מוציא טומאה, וא"כ ל"ק ממתני' דאח"כ הוי יד לטמאות אוכלין ומשקין, אבל צ"ב מהסוגיא בהחובל דמשמע דהוא טומאה עצמיית ולא יד, אכן המתבאר בס"ד מד' הגר"א, דס"ל דחלוק חיבור דאוכלין מחיבור דכלים, משום דבכלי כאשר הוא מתחבר לו והוא משמש עמו נעשה לכלי אחד עמו ממש וממילא הוי אחד עמו כמבואר בשילחי החובל, ואהכי גם בראשון, אבל באוכלין אינו נעשה לעולם לחפץ אחד דכל חתיכה היא דבר בפנ"ע וחיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמו, וממילא כל הגידון בזה הוא רק מחמת יד בעלמא שמוציא טומאה, ובשלישי שאינו מטמא ל"ש לדונו כיד.

משנה ח'.

תפלה ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה וכו', הנה כבר נודעה הפלוגתא אם עור של תפילין צריך להיות אחד או דסגי בחיבור ודיבוק, ובאליה רבה כאן הוכיח ממתני' דסגי בחיבור דאל"כ אמאי טמא בתיקנה הא הם תפילין פסולות, ותמה עליו בתפא"י דמאי ראיא מהכא, דלו יהא דהם תפילין פסולות מ"מ יש כאן כלי מקבל וטמא מחמתו, ובאמת דמגופא דמתני' הא מוכח לכאן דלא כהגר"א שהרי כשהתיר הראשונה הרי התפילין פסולות ואפ"ה אמרי' דעדיין הוא טמא מחמת הרביעית הקיימת והגם דאין כאן תפילין כשירות, ומוכח דלא תליא בכשרותו, אמנם ביאור דברי הגר"א נראה בס"ד דאח"כ עצם הטומאה אינה תלויה בכשרותו, אבל הא דכולם חשיבי אחד מדין כל המחובר לו כמוהו זה שייך רק אם התפילין הם כשרות, דהא כל יסוד ההלכה דכל המחובר לו כמוהו הוא רק מחמת שמשמש עמו ככלי אחד כמבואר בראב"ד סוף פכ"ו, וא"כ בע"כ דהתפילין כשירות דאל"כ במה הוא משמש עמו, ואין כאן אלא ארבעה בתי קיבול נפרדים זמ"ז, ואהכי נהי דגם כשהתיר הראשונה עדיין יש בה דין מחובר לו היינו טעמא לפי שעדיין הוא משמש יחדיו שכשיחזירונו יחזור להיות אחד עמו בתורת תפילין, אבל אי נימא דנפסל שוב ל"ש כאן דין מחובר לו.

משנה ט'.

מטה שנגנבה חציה וכו', ומבואר בברכות ד"ג דאמר רבא דג' חבורות של ג' בנ"א שאכלו יחד וזימנו מכל חבורה ב' על השלישי פרח זימון מיניי' ואינם יכולים להצטרף זע"ז לזמן, ומוכיח לה ממשנתנו דאמרי' שנטהרה אלמא פרחא טומאתה מיני' ה"ג הכא פרח זימון מיניי', ע"ש, וכל הלומד ישתומם מה ענין זל"ז, והנה בסיפא דמתני' איפליגו ר"א ורבנן אי מיטמאות חבילה ומיטהרת חבילה או דמיטמאות ומיטהרת אברים ופי' הר"ש והרא"ש דמיירי בארוכה ונחלקו אם בעודה מפורדת נמי מקבלת טומאה ונמי נטהרת או לא, וצ"ב דאם עדיין טמאה היא ש"מ דעדיין כלי היא וא"כ למה לא תיטמא ותיטהר אז, אבל הביאור בזה נראה בס"ד, דמטה זו העשויה משמונה חלקים נהי דכולה יחד משמשת למדרס מ"מ אחר שהיא משמשת למדרס אזי כל חלק ממנה הוא מדרס בפנ"ע, דל"ד לכלי דעלמא דשם הכלי שבו הוא הטמא, והכלי הוא רק כולו גם יחד, אבל במדרס עצם הדבר טמא כל שהוא משמש למשכב, ונמצא דאף דלמעשה כולו יחד משמש למשכב מ"מ השתא כל חלק ממנו הוי מדרס, ואהכי ס"ל לחכמים דכל חלק ממנה בפנ"ע נמי הוי מדרס ליטמא וליטהר, ואהא קאמר דאעפ"כ בנגנבה ואין דעתו להחזירה טהורה, ואמאי הא כל חלק בפנ"ע הוי מדרס, וע"כ דנהי דכל חלק בפנ"ע הוא מדרס מ"מ היינו רק כשהוא חלק מהמטה הגדולה דהיינו שעתיד להחזירה או כל חלק בפנ"ע הוי מדרס, אבל כשהוא בפנ"ע פקע מיני' שם מדרס, וממילא ה"ה בזימון דהרי חיוב הזימון חל על כל יחיד ויחיד בפנ"ע, וכו"מ הוא רק מחמת שיש שלשה ביחד, ואהא אמרי' דכשנתבטל הצירוף של השלשה פקע נמי החיוב של כל אחד בפנ"ע.

ביאור המשנה פי"ח מ"ה שהתפילין מקבלין טומאה רק ע"י התפירות, דבלא זה הו"ל כפיוין על פיהם ואינם כלי קיבול, ולכן נטהרין בהתרת התפירות בענין תפילין של ראש מבואר במנחות ל"ד ב' שצריך לעשותן שיהיו הד' בתים מעור אחד, ובפשוטו בד' עורות אע"פ שחיברן ע"י תפירה פסולות דבעינן זכרון אחד, כמבואר בסוגיא שם, וכמו שפירשו שם רש"י והראשונים אופן עשייתן בעור אחד ממש, וכ"ד הב"ח והגר"א באו"ח סל"ב סל"ה, ויש חולקים, ע"י במ"ב ובבה"ל שם, אלא שיש להקשות ממתני דקתני תפילה ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה ותיקנה כו', ואם התיר ותיקנה היינו שהחליף הבית לגמרי וחזר וחיבר בית אחר ע"י תפירה, הרי חזינן שגם באופן זה כשר לעשות תפילין.

והנה מבואר בתוספתא ב"ב פ"ד ה"א שע"י שמתירין התפירות של התיתורא בטל שם כלי מהתפילין והם טהורות, והטעם מפני שהבתים משמשין כפיוין, ואינם כלי קיבול רק מכח התיתורא שמחוברת להם וסותמתן ועי"ז יש להם שולים ונעשין כלי קיבול, ואמרו בתוספתא שם דתפילין של יד נטהרין כשהתיר התפירות מג' רוחות, ואע"פ שנשארו מחוברין בצד של המעברתא טהורין, דתו לא הוו כלי קיבול, ובשל ראש משיתיר מג' רוחות ובין קציצה לחברתה, [דהיינו גם ברוח רביעית, שהיו תופרין אותן גם בין בית לבית, וכן מובא מסה"ת ופרדס ועיטור שתופרים גם בין בית לבית], דכיון שהתיתורא מחוברת ע"י שאר הבתים, אם לא התיר בין קציצה לחברתה לא בטל הקיבול שלה שעדיין התיתורא רא מחוברת לה יפה ומק"ט. ולפ"ז מיושב דבמתני דקתני שהתיר קציצה הראשונה היינו שהתיר את התפירות של חיבור הבית אל התיתורא מד' רוחות, וכך הוא משמעות הלשון התיר, שרק פתח את התפירות, וכמו בתוספתא, והחידוש במשנה שאע"פ שעדיין מחוברת לשאר הבתים, שהרי הם מעור אחד, מ"מ מבית זה בטל הקיבול, והוא נטהר.

וביאר דברי המשנה כך הם, תפלה, ארבעה כלים, פי' תפילין של ראש אע"פ שהכל מעור אחד, דינם כארבעה כלים, ונפ"מ לענין שאם התיר קציצה הראשונה היינו שהתיר התפירות של הבית אל התיתורא מד' רוחות, אע"פ שעדיין מחוברת לשאר הבתים, שהרי הם מעור אחד, מ"מ בטל הקיבול מבית זה לחוד, והוא נטהר, ואם חזר ותיקנה שחזר ותפירה לתיתורא, הרי היא נעשית שוב כלי ומק"ט משאר הבתים שהם ט"מ, והיא נעשית מגע ט"מ, אבל מ"מ כ"ז

1 א"ה, בנידון אם תפילין של ראש נעשין דוקא מעור אחד שדנו בזה הפוסקים, בא"ר כתב להוכיח שכשר גם בד' עורות ע"י תפירה מהמשנה התיר קציצה הראשונה ותיקנה, ולפמש"פ הר"ש דהיינו שהחליף לגמרי הבית באחר, ש"מ שכשר בכה"ג, וזו קושיא ע"ד רש"י ועוד הסוברים שצריך עור אחד ממש, ולזה באו הדברים דלהלן.

שהיא מחוברת להם דינה שטמאה טמא מת שהנוגע בה כנוגע בשאר הבתים, וכן שניה וכן שלישית שהתירן ותפרן דינם כמו הראשונה כיון שהם מחוברין לבית הרביעי שהוא טמא מכה עצמו, ומיירי באופן שע"י שהתיר את האמצעים אין הצדדין התפורין מחברין אותן יפה, ע"י בסמוך. התיר את הרביעית טהורה מטמא מת אפי' חזר ותפירה, שהרי כשהתירה בטל שם כלי מעליה, וכל השלשה טמאין רק מדין מגע, אבל טמאה מגע טמא מת, בפשוטו מיירי כשחזר ותפירה, מיהו י"ל דאע"פ שלא תפירה טמאה מגע ט"מ שהרי היא חיבור לכולן שהם מעור אחד, ואפשר דכיון שאינה כלי אינה חיבור שאינה בדין יד להעביר טומאה רק כשהיא ג"כ כלי, וצ"ע בזה, חזר לראשונה התירה ותיקנה טמאה במגע מפני חיבורה לשניה ולשלישית, וכן שניה שמחוברת לשלישית, התיר את השלישית טהורה, שהרביעית במגע ואין מגע עושה מגע, וגם הרביעית טהורה שקיבלה טומאה רק מהשלישית שהיא בעצמה רק מגע.

ויש לבאר כמה שאמרו שהשניה והשלישית נטהרין כשהתיר מהם את התפירות דמיירי באופן שאין החיצונים התפורים מחברין אותן יפה שהרי בתפילין שלהם שהיו עושין מעור בהמה דקה, דהיינו שהתיתורא אינה חלק אחד עם הבתים, אלא מכניסין הריבוע בין דפי התיתורא מבואר בתוספתא [הובא לעיל] שהוצרכו לתפור גם בין בית לבית, וכשנפתחו התפירות מכל הבית סביב נתרפה הקשר בין הבית לתיתורא, אבל בתפילין שלנו לא מתבטל עי"ז הקשר של השולים אל הבתים, וחשיבי כלי קיבול כיון שהתיתורא עבה וצמודה והבתים חזקים ואינם נמתחים, וסגי להו בתפירות של החיצונים לחשוב גם האמצעים ככלי קיבול.

בדין תפילין של ראש מעור אחד

מן האמור נלמד שתפילין של ראש עשוין מעור אחד לעיכובא, דזהו מה שבא התנא להשמיענו דאע"פ שהם מעור אחד דינם כד' בתים, ואם זה רק לכתחלה הו"ל שאם עשאן מעור אחד דינם כד' וכמ"ש במנחות ל"ד ב' דבעינן זכרון אחד, ובבה"ל סל"ב סל"ח ד"ה מעור הביא סתירה מדברי הגר"א בא"ר לדבריו בשו"ע בזה, ולמש"כ נתיישב כדבריו בשו"ע.

עוד למדנו שא"צ לתפור כל הבתים בגיד אחד, שהרי התיר אחת מהן ותפירה בפני עצמה, ובמ"ב סל"ב ס"ק רל"א כתב בשם הפמ"ג להקל בשעה"ד

ועיקר הדברים שאין תפילין מקבלין טומאה כדן כלי קיבול רק בזמן שהן תפורין עם התיתורא, שאז הם מקבלים ביושר, אבל כשהם פתוחים אין זה כלי קיבול שכעת הם משמשים כפיוין ואופן זה אינו בתורת כלי קיבול, ולפ"ז התיר קציצה הראשונה היינו שפתח את התפירות, ובכך מתיישב דעת רש"י והגר"א בא"ר ועוד.

דברי חכמים

המשך עמ' א'

ובפשוטו היה אפשר לפרש הרבותא בסיפא גם כן על דרך זה, שאף על פי שעשה את המשכב ואת המושב מעור שלא נעבד ומן הנייר, מכל מקום הרי הם טמאים, דלענין טומאות משכב ומושב לא בעינן שיהיו המשכב או המושב מהמינים המקבלים טומאה.

אמנם בפירוש הרע"ב כאן כתב, דהרבותא ברישא היא, דאפילו לא עשה את כלי הקיבול ראוי לקבל אלא משהו, מכל מקום טמא. והרבותא בסיפא היא, דאפילו לא עשה את המשכב ואת המושב אלא לשעה מועטת, להיות נשען עליו או להיות נתלה בו, מכל מקום טמא. וכן הוא בפירוש הר"ש הנדמ"ה, ושם הוסיף – דאי אפשר לומר שיועיל מכל דבר, דהא מדרס כלי חרס טהור, כדאמרינן בפרק אמר רבי עקיבא (שבת דף פ"ד ע"א), ע"כ.

והנה מה שכתב הר"ש דאי אפשר לומר דהעושה משכב ומושב 'מכל מקום' היינו מכל מין שיהיה, דהא מדרס כלי חרס טהור, ולא כתב בפשוטו דלענין טומאות משכב ומושב בעינן שיהיו המשכב או המושב מהמינים שנתפרשו בתורה לענין קבלת טומאה, וממילא אי אפשר לומר דמשכב ומושב מכל מין שיהיה טמא, היינו לשיטתו לקמן במשנה י"ז, דשיפה וגמי לאו 'עץ' נינהו, ומכל מקום אם עשה מהן מפץ הרי הוא טמא משכב ומושב, דלענין טומאות משכב ומושב לא בעינן שיהיה מהמינים המפורשים בתורה לענין קבלת טומאה.

וזו היא שיטת התוס' בשבת דף פ"ד ע"א וע"ב (ד"ה מפץ), ובב"ק דף כ"ה ע"ב (ד"ה וקמייתי), ועיין שם שהוכרחו לומר כן, משום דסבירא להו דפשוטי כלי עץ

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

יש להם טהרה במקוה, ובגמ' שם מבואר דמפץ אין לו טהרה במקוה, ועל כרחך דהגמ' מיירי במפץ משאר מינים, שגם הוא טמא מדרס, ומכל מקום אין לו טהרה במקוה.

אולם רש"י בשבת שם כתב להדיא, דפשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, וכן הוא מפורש בדברי הרמב"ם בפ"א ממקואות ה"ד, דמפץ של עץ אין לו טהרה במקוה, ואם כן לדידהו אין הכרח לומר דמפץ שאינו של עץ טמא מדרס.

ובאמת רש"י בשבת דף ס"ו ע"א מפרש פלוגתייהו דרבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי להלן במשנה י"ז אם קש מטמא מדרס, דפליגי אם 'קש' הוי מין עץ או לא, הרי דסבירא ליה דרק מין עץ טמא מדרס, אבל שאר מינים שלא נתפרשו בתורה לענין קבלת טומאה אינן מיטמאין מדרס.

וכן למד אאמור"ה הגאון זצ"ל מדברי הרמב"ם בפכ"ג מכלים ה"א דמפץ מתטמא במת ובשאר טומאות מדבריהם 'ככל פשוטי כלי עץ', דסבירא ליה דמפץ הוי 'כלי עץ', ומה שכתב שם שאורגין אותו מן התכלת ומן הסוף ומן הגומא, היינו כשיטתו בפ"א מכלים ה"ג דכל הגדל מן הארץ הוה בכלל כלי העץ, אבל אם יהיה המפץ מן הנייר, שאינו מהמינים המפורשים בתורה לענין קבלת טומאה, לא יהא טמא מדרס.

וכמו כן נראה, דלשיטת רש"י והרמב"ם, אם יהיה המפץ מעור המצה, לא יהא טמא מדרס, דרק 'פשוטי כלי עץ' איתרבו מקרא ד'כל המשכב' שהן מיטמאין מדרס, אבל עור המצה, שהוא חסרון בעצם העור, הוי כמו שאר המינים שלא

והנה הר"ש והתוס' (שם ט"ו ע"ב ד"ה בארוכה) פירשו דהא דאמרין בסוגיא שם בארוכה ושתי כרעים וקצרה ושתי כרעים טמאה, קאי כרבי נחמיה אבל רבנן דמשנתנו לא מטמאי בארוכה שתי כרעים אלא בקצרה ושתי כרעים, ומבואר בדבריהם דכוונת המשנה דלרבנן הקצרה ושתי כרעים טמאה, והארוכה ושתי כרעים אינה טמאה, [וע"ע בר"ש במשנה זו דמבואר כן להדיא בדבריו]. ונמצא דדינא דמתני' קאי בהא דנתחדש דמטה נטמאת איברים ונחלקו רבנן ור"נ באיזה איברים היא נטמאת. [ועיין בחזו"א סי' ט"ז סק"ד צ"ל בדבריהם דקצרה חזי למיסמך טפי לכותל], אמנם יעוי' בדברי הרמב"ם (פכ"ו מכלים ה"י) שכתב וז"ל: מטה שהיתה טמאה מדרס ונטלה קצרה ושתי כרעים, עדיין היא בטומאתה שעדיין צורת המטה עומדת, נטלה ארוכה ושתי כרעים טהורה, והוא דינא דמתני'. ומפרש הרמב"ם דדקאי אמיטה דבניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה המטה, וכ"כ בפיהמ"ש במתני' ולפ"ז לא איירי מתני' על איבריה, אלא על עיקר המיטה אם נטמאת כשניטלו ממנה חלקיה, דבניטל הקצרה אכתי היא בטומאה ובניטל הארוכה נטהרה.

והנה להלן שם (ה"ג) כתב הרמב"ם: מטה שנתפרקו איבריה, אם נשארה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים הרי אלו מתטמאין מפני שראוין לסמכן לכותל ולישן עליהן, ותמה הראב"ד: א"א, זה לדעת ר"נ ודלא כרבנן עיין במשנה פ"ח (מ"ה), ועוד קשיא ידידה אדידיה ולמעלה ה"י לא כתב כן, עכ"ל, והנה יסוד דברי הרמב"ם הוא משום דנקט דדינא דמשנה ט' לא משמע דקאי כר"נ, אלא משמע דהא דמטמאת איברים קאי ככו"ע ועל כתב דבנתפרקה טמאה, אלא דהא גופא קשיא בסתירת הדברים.

והנה הכס"מ תירץ דס"ל לרמב"ם דפלוגתא דת"ק ור"נ איירי כשהיתה המטה כבר טמאה מדרס, דת"ק מטהר בניטלה ארוכה ושתי כרעים דכיון שאין צורת המטה עומדת אזלא ליה טמאה, ודינא דמשנה ט' הוא לגבי אם מק"ט מכאן ולהבא, דס"ל לחכמים דמקבלת טומאה כיון דראוי לסמכן ולישן עליהם, ולישנא דרבינו דייק הכי בהדיא, ולישנא דמתני' נמי דייקא דגבי פלוגתא דר"נ קתני מטה שהיתה טמאה מדרס וגבי פלוגתא דר"א קתני מטה מיטמאת איברים, עכ"ד הכס"מ.

ועפ"ז מתבאר היטב לישנא דהרמב"ם בפירושו, דבמשנה ה' ביאר דבניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה משום שתמונת המטה נשארה, ובניטלה ארוכה נפסדה תמונת המטה, ולא כתב כלל הטעם דמבואר בסוכה דחזיא למיסמך וזה הזכיר רק במשנה ט', ומשום דהוי ב' דיני דהכא איירי לענין טהרת שביירה, וזה תליא בתמונת המטה, ודינא דמשנה ט' איירי לקב"ט, דבזה תליא אם חזיא למסמך.

ומתבאר לפ"ז דאע"ג דמכאן ולהבא מק"ט משום דחזי למיסמך עליהו אפ"ה חשיב שביירה אמיטה שהיתה דליכא צורת מטה עליה, ומהא דמק"ט מכאן ולהבא אע"ג דליכא צורת מטה, מבואר דלטומאת מדרס א"צ צורת מטה, ולכן גם בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים טמאה, דדין מדרס תליא רק באם חזי למדרס, אלא דאפ"ה חשיב שביירה בשניטלה ארוכה ושתי כרעיים, [וכבר נתבאר בכ"ד דדעת הרמב"ם כרש"י דשביירה מטהרת גם היכא דהשברים ראויים לקב"ט ואפ"ה נטהר הכלי ע"י השביירה, וה"נ הכא נטהרה המטה אע"ג דהשברים עדיין מק"ט].

ועיני' בדברי הרמב"ם להלן בפיהמ"ש (מ"ז) דביאר דכרע שהיתה טמאה מדרס, היינו כשנטמאת לבדה כשדרס הוב עליה, (והיינו דאיירי בגוונא דהכרע היה מיוחד למדרס, וכגון דייחדו ליישיבה או להשען עליו) אולם אם היתה המטה טמאה מדרס ונשבר רגל מרגליה הנה היא טהורה עכ"ד, וצ"ע דאמאי דקדק לומר דאם המטה טמאה מדרס ונשבר רגל מרגליה היא טהורה, דלכאוי' בגוונא דאיירי דהכרע חזי למדרס, אזי גם אם נטמאת המטה צריך להשאיר טומאה על הכרע, (ואפשר משום דכה"ג דהמטה שלימה בסתמא אין הכרע עומד למדרס), ומוכח לכאוי' נמי דאע"ג דעדיין מק"ט כיון דחזי למדרס, אפ"ה כיון דצורת המטה הקודמת בטלה נטהר מטומאתו.

אלא דצ"ע בדברי הכס"מ מהא דכתב הרמב"ם (בהל' י"ד): ומוטה שננטמאת כולה אם הטיבילה איברים איברים טהורה, והוא דינא דמשנה ט' דמיטהרת איברים, וצ"ע כיון דנטהרה המטה בשבירתה אמאי צריכה טבילה, [ודוחק לומר דהכוונה דכשמתביל המטה ושתי כרעים טהורה, דהא מלשון איברים איברים משמע דאיירי בכמה איברים], ובחזו"א (סי' ט"ז סק"ד) כתב לבאר בדברי הכ"מ דהיכא דנפרקו איבריה כה"ג לא נטהרה מטומאתה, והוכיח כן מדינא דהל' י"ב דמטה שנגנב חציה או שחלקה אחים או שותפים טהורה, החזירה, מקבלת טומאה מכאן ולהבא, ומבואר דאיכא נפ"מ בין נגנב חלק ממנה לבין גוונא דכל החלקים קיימים, וע"כ איירי בנתפרקו, דבזה אם הם של אדם א' לא נטהרו מטומאתן כיון דכל החלקים קיימים (ולא חשיבי שברים) משא"כ כשהם אצל ב' בנ"א טהור, ובזה איירי הך דינא דמיטהרת איברים, ומוכח לפ"ז

אמנם עיין ר"ש מכת"י דנוסף שם ארוכה ושתי כרעים וקצרה ושתי כרעים וא"כ קאי דבריו שם כר' נחמיה, וא"כ י"ל דלרבנן צריך שישאר תמונת המטה, וכדברי הרמב"ם, אבל כיון דבתוס' בסוכה מבואר כן להדיא דלרבנן טמא בקצרה ושתי כרעים וא"כ בפשטות ודאי גם דעת הר"ש הוא כן,

דכה"ג דכל החלקים קיימין לא פקע טומאה גם מאבר אבר בפנ"ע, ול"ד בקצרה ושתי כרעים או ארוכה ושתי כרעים, דבזה הרי מבואר בהל' י"ג דמקבלת טומאה מכאן ולהבא בכל גווני (והיינו גם בנשברה השניה, או בחלקה אחין) דטומאתן היא משום דחזי למיסמך, ובהל' י"ב הרי כתב דרק בהחזירה מק"ט מכאן ולהבא, ומוכח דאיירי באבר אבר לבדו, וכה"ג אין מק"ט מכאן ולהבא, כיון דלא חזי למיסמך, אלא דאפ"ה לא נטהר מטומאתו היכא דכל החלקים קיימים, דלא חשיב כה"ג שביירה.

אלא דעדיין צ"ע בשיטת הכ"מ מהא דכתב הרמב"ם בפיהמ"ש דכרע טמאה, דאיירי בכרע שהיתה עומדת למדרס, ולפמ"ש"נ הרי מצי לאוקמה בנתפרקו וכולן קיימין דכה"ג כל כרע עדיין עומד בטומאתו, ועי"ש בחזו"א שעמד בזה. ועוד יל"ע בהך מילתא דלכאוי' כיון דלטומאת מדרס לא תליא כלל בצורת מטה אלא באם חזי למדרס, אפשר דלא חשיב כלל שביירה בזה, כיון דאין הקב"ט משום צורת המטה.

ב. ובס' ראשון לציון עמ"ס סוכה [והובא במים טהורים במשנה ט', חדר"ן אות ד', שכתב וז"ל: ראיתי אחד קדוש מדבר בענינים אלו, וספרו יקר אין חזיונו נפרץ ביד כל אדם וכו' מחברו הוא הגאון אלקי מרבינו חיים עטר ז"ל] שכתב ליישב דברי הרמב"ם, ותו"ד בקצרה דחלוק היכא דנשבר דבזה רק בנשארו ארוכה ושתי כרעים טמא, והיכא דנשברה הארוכה חשיבא המטה כשברי כלי' כיון דאין לה צורת מטה וטהרה, ומשא"כ היכא דנתפרקו החלקים דבזה גם אם נשארה קצרה ושתי כרעים טמא, והביאור הוא דהיכא דנתפרק לא חשיב שביירה, אלא דעכ"פ צריך שיהא חזי למדרס, וע"ז מהני הא דחזי למסמך וכמבואר בסוכה דף ט"ז, אמנם היכא דלא נשארה קצרה ושתי כרעים כה"ג גם בנתפרק טהרו החלקים וגם אין מק"ט מכאן ולהבא, וכ"כ החזו"א שם בישוב דברי הרמב"ם.

ולפ"ז דינא דהל' י"ד דמיטהרת איברים איירי בנשארה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים דכה"ג לא פקעה הטומאה, [אמנם בחלקה אחין נטהר גם ככה"ג כיון דאין עומדת לחזור], ולפ"ד נחא הא דהוצרך הרמב"ם לבאר בהא דכרע דאיירי בהיתה עומדת למדרס, דאל"כ פקע טומאתה, ורק בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעיים קיימא בטומאתה, [ולפ"ד הרי דין קב"ט ודין טהרה ממדרס תליא זה בזה], ונמצא דדינא דמשנה ה' איירי בנשבר ודינא דמשנה ט' איירי בנתפרקו החלקים, (וכ"כ בא"ר בביאור דינא דמתני').

ג. ולכאוי' יש לדון עוד בדברי הרמב"ם, דהנה בפ"ד מכלים (ה"א) כתב דמטה טמאה מפני שהיא משמשי אדם ומשמש משמשי אדם, וביאר דחשיבא משמש משמשי אדם משום שמניחין עליה המצעות, וכבר עמד במי נפתחו (פרפר ל"ד אות ב') דל"ל לה"ט תיפול"ל דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, ועי"ש (באות ו') שכ' לחדש דס"ל לרמב"ם דזהו יסוד הדין דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ דהוא משום דחשיב משמש אדם ומשמש משמשי אדם, וביאר עפ"ז דלכן בכלי הבא במידה ליכא דינא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, וכ"כ בסדרי טהרות (ר"פ ט"ו).

אמנם ביאור זה דחוק, דפשטא דדינא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ הוי ילפותא מק"ו דפכין קטנים, ואע"ג דדעת הרמב"ם ברפכ"ג מכלים דהוי אסמכתא, מ"מ עכ"פ הוי דין בפנ"ע, ובאבן האזל (פ"א מבית הבחירה הי"ח) נקט בדעת הרמב"ם דדין דמשמש אדם ומשמש משמשי אדם הוי טומאה דאורייתא, (וכשיטת הרמב"ן בב"ב דף ס"ו, עיין מל"מ פ"ב מכלים ה"א דכתב דהיא שיטה יחידאה), ולפ"ז איכא נפ"מ בהך דינא דהוי טומאה דאורייתא, שעל כן נקט האי טעמא, דאילו משום כל המטמא מדרס מטמא ט"מ, ס"ל להרמב"ם דהוא מדרבנן, אבל עכ"פ מבואר ב' דינים בטומאת מטה, או משום דחזי למדרס, או משום דהוי משמש אדם ומשמש משמשי אדם, ולפ"ז י"ל דס"ל לרמב"ם דהאי דחזי למיסמך ולישן עליו, הוי סברא רק לומר דמה"ט חשיב חזי לשימוש אדם, אבל שם מדרס ל"ל, דלזה בעי' שתהא צורת מטה עליו, וא"כ י"ל דלענין טומאת מדרס בעי' דוקא שיהא ארוכה ושתי כרעים שעדיין צורת מטה עליו ובלא"ה אין טמא.

אבל כ"ז ה"ד לענין טומאת מדרס (להיות אה"ט ולהטמא אף בגוונא שישב ע"ג עשר מצעות) והוא דינא דמשנה ה', וזה כתב הרמב"ם (הל' י'), אבל במשנה ט' דקתני דמיטמאת איברים איירי לענין שאר טומאות דטעם הטומאה משום דחזי למיסמך עליהו, (ונטמא רק במגע ולהיות ראשון), בזה גם קצרה ושתי כרעים וארוכה ושתי כרעים טמאה, משום דחזי למיסמך, וזה פסק הרמב"ם בהל' י"ג, ובזה איירי דינא דהי"ד דמטהרת איברים דנטמא במגע, ובזה אין נטהר ע"י דפקע שם מדרס, כיון דעדיין חזי להיות משמש אדם.

ונמצא דהחלוק מבואר בלשון המשנה, דבמשנה ה' איירי בטמאה מדרס, וכן דייק כן הרמב"ם בהל' י', ומשא"כ במשנה ט' איירי לענין שאר טומאות והם דברי הרמב"ם בהל' י"ג, ובזה לא תליא רק בצורת מטה, אלא באם חזי למיסמך, ולכן בפיהמ"ש במשנה ה' דייק הרמב"ם דנשארה תמונת המטה, דאיירי בטומאת מדרס, ואילו במשנה ט' דאיירי בשאר טומאות כתב הטעם דחזי לישב עליהן, וכדאיתא בסוכה ט"ז

משב דבר

הערות ממרן הגר"ד לנדו שליט"א

(1) כ"ה בהג' מרדכי, אבל בתוס' שנין סוטה איתא ולא חזר וריתכן, וכ"ה העיקר. והכל ענין אחד שבירה ופנים חדשות, דמה שלא נשאר תורת כלי מהקודם ממילא הרי הוא כנשבר.

אמנם הר"ש והתוס' בסוכה (דף ט"ו ע"ב) כתבו דאירי דהכרע נטמאה בהדי המטה כשהיתה מחוברת בה, ואע"ג דכשנפרקה נטהר הכרע, דהא רק קצרה ושתי כרעים שנתפרקו מן המיטה יחדיו טמאים (דס"ל להתוס' והר"ש דכוונת המשנה במ"ה דקצרה ושתי כרעים היינו דהקצרה ושתי הכרעים טמאים), אפ"ה כשהחזיר ומחברו למטה חזר הכרע לטומאה ישנה שהיתה בו, ואפי' חזר וחברו למטה טהורה, והגר"א (בחידישו הגר"א ובא"ר) תמה דהא לא מצינו טומאה ישנה אלא בכלי מתכות (וכה"ק המשנ"א).

ולכא"ו צ"ל בביאור דעת התוס' והר"ש דס"ל דדוקא היכא היתה שבירה ונטמאה הכלי אין חזר לטומאתו כשעושה ממנו כלי אחר כ"כ אלא בכלי מתכות, אבל מטה שנתפרקה שאני דמאחר דכל החלקים קיימים לא חשיב שבירה בהכי, אלא דאפ"ה אין חלק מהמטה לבד מטמא, דרק כלי מטמא ואילו חלק מהמטה אינו כלי בפ"ע, וכעין שמצינו דוגמא לדבר באוכל שנפחת שיעורו לפחות מכביצה דלא פקע טומאתו, אך מ"מ אינו מטמא אחרים דחסר לו שיעור כביצה למטא, (ועמש"כ בטהרות פ"ח מ"ה דגם בנוגע בב' חצאי כביצה טמאים אין נטמא, דלית ליה לכ"א בפ"ע חשיבות אוכל, ואע"ג דסו"ס יש כאן כביצה טומאה, מ"מ אינו מטמא משום דליכא בכ"א חשיבות אוכל לטמא), וה"נ הכא אע"ג דהכרע שנתפרקה טמאה דליכא הכא שבירה, (והוסיפו עוד התוס' דכל החלקים קיימים וכולה של אדם אחד, והיינו דבלא"ה חשיב כל חלק כשבר), ואפשר דממילא אינו יכול למעט בחלון דדבר טמא אינו חוצץ, וכן א"א להחזיל ע"ז דל"ה הווייתו בטהרה, מ"מ אינו יכול לטמאות אחרים דל"ה כלי שלם, ולכן בחזר וחבר הכרע למטה, ואפי' למיטה טהורה, מטמאה, כיון דבאמת עדיין הכרע בטומאתה קאי וקיימא, וחזרה להיות כלי ועל כן שפיר מטמאה אחרים, [ועמש"כ בטהרות פ"ק מ"ה דבנתחב"ו שני חצאי כביצה טמאים עם עוד חצאי כביצה טהורים דנעשה כ"א אוכל, מטמאים אחרים, ודומיא דהכא בנתחבר למטה טהורה], ומיושב קושיית הגר"א דבאמת ל"ה מדין טומאה ישנה, אלא דמעולם לא פקעה הטומאה ומיד כשהחזר להיות כלי ה"ה מטמא.

[איברא דבסוכה שם משמע דאפשר לסכך בכרע, ורק בקצרה ושתי כרעים א"א לסכך, וא"כ צ"ב לכא"ו למש"נ דחשיב טמא ורק אין יכול לטמאות כשאני כלי, דאמאי אפשר לסכך בו. ולכא"ו מוכח מזה דסכך הפסול מחמת קב"ט היינו דוקא כשהוא דבר המק"ט, אבל אם אינו מק"ט הרי אע"ג דהוא דבר טמא אפשר לסכך בו, (ונפ"מ דאפשר לסכך באוכל שנפסל מאכילת אדם, הגם דלא פקע בזה טומאתו, משום דמ"מ אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא לשיטת הרמב"ם בפ"ב מטו"א הי"ד). ואפשר עוד עפמש"נ בארוכה במס' עוקצין (סימן א') דהא דאין מסככין בדבר המק"ט היינו משום דכ"ד דאית ליה חשיבות לענין קב"ט ל"ה דומיא דפסולת גורן ויקב, וזהו גדר הילפותא, וא"כ תליא אם אית ליה חשיבות כלי לקב"ט ולא במה שהוא טמא בעצם]. ועיין מש"כ בפ"ג דטהרות בביאור שיטת התוס' והר"ש לגבי שמן שקרש וחזר ונמחה דחזר לטומאתו דהוא ע"ד מש"נ כאן ואזלי לשיטתם, ועוד נתבאר שם ביישוב קושיית הגאון מאוסטרובצה דל"ל לנס חנוכה כשטימא השמנים הא יכלו להקריש השמן וכשהחזיר ונמחה הוא טהור, והובא שם תירוץ אמו"ר שליט"א דעכ"פ הוא פסול משום דיחוי עיי"ש בארוכה.

ושיטת הגר"א דמיטה שנתפרקה, כל חלק שבה מטמא כ"ז שדעתו להחזירה, ובכה"ג איירי מתני' ולכן כל כרע טמא. [ואף דע"כ מיירי מתני' בחיבר הכרע לחלקי מיטה טהורה, שעל כן שאני לן בין הכרע לבין שאר המיטה דכשפרשה היא טמאה רק מגע מדרס, צ"ל דהי' דעתו להחזיר הכרע לשאר החלקים של המיטה הטמאה, ורק לזמן קצוב חיבר הכרע למיטה אחרת].

הערה בענין טומאת מדרס דטמא רק טומאת ערב

היתה טמאה טומאת שבעה וחברה למטה, כולה טמאה טומאת שבעה.

וכתבו הר"ש והרע"ב דהיינו כגון שנטמאה במת, ויש לדייק בלישנא דמתני' דדוקא בסיפא גבי נטמאה במת נקט טומאת שבעה, משא"כ ברישא דמיירי בנטמאה מדרס, מזה משמע דמדרס אינו טמא טומאת שבעה אלא טומאת ערב. וכ"ה להדיא בתו"כ פר' מצורע (פ"ח פרשתא ה' פסקה י') מדרשא כטומאת נדתה ולא כימי נדתה, וכן איתא בב"ק (כ"ה ע"ב) גבי מפץ במת דבעי למילפיה ממפץ דוב, ופריך אמאי לא אמרי

דאיירי לענין שאר טומאות. ולפ"ז י"ל דלענין מדרס שוה קב"ט ולהטהר מטומאה, דהיכא דנטמאה מדרס אף אין מק"ט טומאת מדרס מכאן ולהבא, [ודינא דמשנה זו דכרע איירי דוקא כשהכרע חזי למדרס וכש"כ הרמב"ם], ומיושב היטב דברי הרמב"ם, [ועיין מה שהאריך בזה ידידי הגר"ב שפיצר שליט"א בס' טהרת כלים ח"ב סימן נ"ז].

ובעיקר הא דמטמאין מטה משום משמש אדם ומשמש משמשי אדם י"ל דנפ"מ עוד למה דמבואר במשנה ד' דאיכא דין מלבן, וברמב"ם פ"ד מכלים נראה דמלבן הוי רק משום משמש אדם ומשמש משמשי אדם, עמש"כ בזה לעיל משנה ד'.

משנה ו'

מטה שהיתה טמאה מדרס, נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס, נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס, לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שניה, טהורה.

וכתב הרע"ב נשברה שניה טהורה מן המדרס, דאע"ג דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה מ"מ טהורה מן המדרס דפנים חדשות באו לכאן וכו', ועיין בר"ש שכתב כן והוסיף כדמפרש פרק אלו קשרים גבי סנדל, והך דהכא הוה מצי לאתויי התם, עכ"ל. הר"ש, וכן עמדו בזה התוס' בשבת דאמאי לא מייתי הגמ' (בשבת כשדנה לגבי כלי שניקב כמוציא זית וסתמו חזר וניקב כמוציא זית אם יטהר) מתני' דהכא דמוכח דפנים חדשות באו לכאן, [ועיין ש"בגה"ש שעמד מדנפשיה בקושיית התוס' והר"ש, וכבר העיר בזה הרש"ש שם דלא הזכיר דזהו קושיית התוס' שם, וכן עמד בקושיא זו בתש" פנים מאירות ואף הוא לא הזכיר דזו קושיית התוס' שם, וצ"ע]. ועיין במגניי שלמה בשבת שם (ובמים טהורים במתני' שכ' כעין דבריו) ובהגהות הגר"א מ"ה שם ומש"כ ביישוב קושיית התוס'.

ובהך טעמא דפנים חדשות באו לכאן, לכא"ו הביאור הוא דאע"ג דעכשיו המטה אינה שבורה, אפ"ה לגבי הכלי שקיבל טומאה חשיב כשבירה, וכן מבואר בדברי רש"י שם, אמנם יעוי' בדברי רבינו משולם הובא בתוס' שאנץ (סוטה כ"ט) ובהגמ"ר שבת (דף פ' ע"א) שמבואר בדבריו דטעמא דפנים חדשות מהני יותר משבירה, דהנה רבינו משולם חידש כלי שנשבר טעון הע"ש כטבילה, ותמה מהא דאמרו בשבת (ט"ו ע"ב) דכלי שנשבר וריתכו א"צ הע"ש, ותיירך דשאני התם דפנים חדשות באו לכאן וכו' טהרו מיד, וכדאמרין בסנדל שנפסקה אחת מאוזניו ותיקנה טמאה נפסקה שניה ותקנה טהורה דפנים חדשות באו לכאן, ה"נ הוי ככלי שנוצר עתה מחדש שלא היה עוד בעולם, אבל אם הנשבר בעין (1) וחזר וריתכן הרי הן בתורת ברייתו שצריך הערב שמש, עכ"ד. ומבואר בדבריו דפנים חדשות באו לכאן חשיב ככלי חדש, ומהני יותר משבירה, ולפ"ד י"ל דזה כוונת הגמ' דנלמד ממתני' דסנדל דאיכא טהרה דפנים חדשות, והיינו דאע"ג דמדין שבירה י"ל דהא לא חשיב שבירה, כיון דהכלי בכל שעתא ושעתא ראוי למדרס, אבל כיון שנעשה פנים חדשות הא גופא מטהרו ומחשיבו ככלי אחר. [ולפ"ז י"ל דכל הטהרה הוי דוקא כשהחזר ותיקן השניה דבזה חשיב כפנים חדשות, וכן משמע קצת לשון הרמב"ם (פ"ז מכלים הי"ב) שכ' נפסקה שניה ותקנה טהור מן המדרס שהרי נעשו לו אזנים חדשות, ומשמע דמשום דנעשה ב' אזנים חדשות, אמנם התוס' בשבת (ד"ה סנדל) כ' דתיקנה השניה ל"ד, אמנם גם לפ"ד יתכן דחשיב פנים חדשות בהא דאיכא אוזן חדשה וניטלה השניה, א"כ אזני הסנדל הם חדשים והא מחשיב לפנים חדשות].

והנה במגניי שלמה ובמים טהורים כתבו ליישב קושיית התוס' די"ל דבמיטה כיון דאיכא ב' ארוכות חדשות דהם עיקר המטה ודאי חשיב פנים חדשות, והנידון שם בסוגיא הוא בכלי שניקב אם חשיב פנים חדשות אע"ג דעיקר הכלי קיים, ועי' הוכיחה הגמ' דהוי כסנדל שנפסקו אוזניו דבזה נמי עיקר הסנדל קיים, ואפ"ה אמרין פנים חדשות. והנה אם נימא דפנים חדשות הביאור דחשיב כשבירה לגבי הכלי הקודם, א"כ צ"ב מה הנפ"מ אם הוי עיקר הכלי או לא, הא עכ"פ חשיב כשבירה לכלי הקודם וטהור משו"ה, ומוכח דפנים חדשות הוי טהרה בפנ"ע, ובוה שפיר יש לחלק בין סנדל למטה, ודו"ק.

משנה ז'

כרע שהיתה טמאה מדרס.

כתב הרמב"ם בפיהמ"ש דזה הכרע אשר זכר שהוא טמא מדרס הוא שנטמאת לבדה כשדרס הזב עליה, אולם אם היתה המטה טמאה מדרס ונשבר רגל מרגליה הנה היא טהורה, וכ"כ הרע"ב, וכוונתו דהכרע היתה מיוחדת לשיביה או לשעניה וכש"כ במשנ"א (ועיין מש"נ בזה לעיל פי"ז מט"ו דכה"ג נמי חשיב מדרס) ונטמאה במדרס, [ומוכח מדברי הרמב"ם דהיכא דהיתה הכרע מחוברת למטה, אע"ג דהיא ראויה לקב"ט בפנ"ע כיון דהיא מיוחדת למדרס, אפ"ה נטהרה כשניטלה מן המטה, דחשיב כשבירה, וכש"כ הכ"מ בפכ"ו מכלים ה"י לגבי ארוכה ושתי כרעים וכש"נ לעיל במשנה ה'].
ה

איתרבו לטומאת מדרס. ועיין ב'משנה למלך' פ"ב מכלים ה"א שכתב כן, דאף ד'פשוטי כלי עור' דחזו למדרסות מיטמאין, כדאיתא בבכורות דף ל"ח ע"א, מכל מקום 'עור המצה' אינו מיטמא. אלא שה'משנה למלך' כתב כן בסתמא, ולהאמורא הרי זה תלוי בפלוגתת רש"י והרמב"ם עם התוס', דלשיטת רש"י והרמב"ם באמת עור המצה אינו מיטמא מדרס, וממילא גם אינו מיטמא טמא מת, אולם לשיטת התוס' דגם שאר מינים מיטמאין מדרס, הכי נמי עור המצה מיטמא מדרס, ושייך ביה כללא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת'.

ואם כן לשיטת רש"י והרמב"ם לא שייך כלל לפרש הא דקתני במתניתין דהעושה משכב ומושב מכל מקום טמא, דהיינו אפילו אם עשאו מעור המצה או מן הנייר, דהא לדידהו אם עשאו מעור המצה או מן הנייר, שהם מינים שאינם מקבלים טומאה, באמת אינו מיטמא מדרס, ובעל כרחך צריך לומר דמפרשי כפירוש הרע"ב הנ"ל ד'מכל מקום' היינו אפילו לא עשאו לשכיבה ולישיבה גמורה, אלא רק להשען עליהן או להתלות בהן, מכל מקום טמאין.

ועיין ב'עין משפט' כאן שציין לדברי הרמב"ם בפ"ז ממטמאי משכב ומושב ה"א דכלי שהוא עשוי למשכב, אפילו נשען עליו או נתלה בו, הואיל ונתנשא על הכלי הזה מכל מקום, נטמא ונעשה אב, ע"כ. וכפי הנראה דמפרש הא דקתני 'העושה משכב ומושב' כעין לשון המשנה בפ"א מ"ג שהוב' 'עושה משכב', ולפי זה הוי הפירוש ד'מכל מקום', דאפילו אם לא שכב וישב עליו ממש, אלא רק נשען עליו או נתלה בו, מכל מקום עשאו בכך משכב ומושב שלו, והרי הוא טמא בכך.

אמנם יתכן לומר ביאור אחר בזה, דהנה לשון הרמב"ם בפכ"ג מכלים הנ"ל – ואין המפץ בכלל כלים האמורים בתורה, ואף על פי כן מתטמא הוא במדרס דין תורה, שהרי ריבה הכתוב כל המשכב, וזה ראוי למשכב ועשוי לו, עכ"ל. וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"א ממקואות ה"ד – המפץ אינו בכלל הכלים המקבלין שאר כל הטומאות, לפי שאינו כלי קיבול, אינו בכלל 'כלי עץ' האמורים בתורה, והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטומאת מדרס בלבד דין תורה, וכיון שאין לו טומאה ולא טהרה בפירוש, ונתרבה לטומאה, לא יתרבה לטהר במקוה, שאין מתטהר במקוה אלא הכלים האמורים בתורה, עכ"ל. ומבואר, דעצם הדבר שמשכב ומושב מטמאין מדרס, הוי חידוש, דאף על פי שאינן בכלל 'כלים' האמורים בתורה, שהרי אינם 'כלי קיבול', וממילא אינם בכלל 'כלי עץ' האמורים בתורה, מכל מקום הואיל וראויין למשכב ועשויין לו, נתרבו לטמא מדרס, ונתרבו ליחשב 'כלים' רק לענין טומאה, ולא נתרבו ליחשב 'כלים' לענין טהרה.

ואם כן יש לומר, דזהו דקתני במתניתין ד'העושה משכב ומושב מכל מקום טמא', והיינו דאף על פי שאין להם 'בית קיבול', ואינם בכלל ה'כלים' האמורים בתורה, מכל מקום מכיון שעשאו משכב ומושב, ריבה אותן הכתוב שיהיו טמאין.

***

והנה בגמ' בשבת שם יליף דמפץ טמא במת בקל וחומר מפכין קטנים, דמה פכין קטנים שטהורים בוב טמאים במת, מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת. ועיין בפירוש רש"י שם, דמהך קל וחומר נפקא לן בעלמא דכל המטמא מדרס מטמא טומאות מת ואפילו פשוטי כלי עץ.

והנה אם נאמר דדינא ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת' הוי מדאורייתא, יש לומר דזהו דילפינן מהקל וחומר דפכין קטנים, דאף דשאר פשוטי כלי עץ אינם נטמאין במת אלא מדבריהם, מכל מקום מפץ שהוא מטמא מדרס מטמא טמא מת מדאורייתא. וכמו כן לשיטת התוס' בשבת ובב"ק הנ"ל יש לומר, דנתחדש בזה, דאף מפץ של שיפה וגמי, שאינם מהמינים המפורשים בתורה לענין קבלת טומאה, מכל מקום כיון דחזו למדרסות, הרי הן מיטמאין במת. אולם לשיטת הרמב"ם בפכ"ג מכלים הנ"ל דדינא ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת' הוי רק מדבריהם, והיינו דסבירא ליה מאיזה טעם דהך קל וחומר מפכין קטנים לא מהני אלא לענין שיטמאו מדבריהם, וגם סבירא ליה דדוקא במפץ מן הגדל בארץ – דחשיב 'עץ' – מיטמא במדרס ובמת, צ"ע איזה חידוש דין נלמד מהקל וחומר מפכין קטנים, הא כל פשוטי כלי עץ נמי מיטמאין מדבריהם, אף דלא חזו למדרסות.

ובספר 'מי נפתוח' (פרפר ל"ד אות ו') כתב, דלשיטת הרמב"ם יש לומר, דהחידוש האמור במשנה דנדה דף מ"ט ע"א ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת' הוא, דכיון שהמפץ עומד למשכב, וגם מצייעין עליו מצעות לשמש את השוכב עליו, הרי הוא טמא מדינא דפשוטי כלי עץ המשמשים את האדם ואת משמשיו, עכ"ד. והנה זה ניחא לבאר חידוש התנא במשנה בנדה שם, אמנם אכתי צ"ע למה לן לילפותא דקל וחומר מפכין קטנים לזה.

ואשר נראה לומר להיפך, דמפץ לא חשיב משמש אדם ומשמשיו, ועל כן לולי הקל וחומר מפכין קטנים לא היה מיטמא אפילו מדרבנן, וזהו דקא משמע לן ה'קל וחומר', דאף דאינו משמש את האדם ואת משמשיו, מכל מקום הואיל ומטמא מדרס, מטמא נמי טמא מת. (אלא דלפי זה צ"ע קצת לשון הרמב"ם שם – וכן מתטמא במת ובשאר טומאות מדבריהם 'ככל פשוטי כלי עץ', דהא להאמורא הרי הוא עדיף משאר פשוטי כלי עץ, דלענין טומאת שאר פשוטי כלי עץ איכא תנאה שיהיו משמשי האדם ומשמשיו, ובמפץ ליתא להך תנאה).

***

עוד נראה לומר בזה, דהנה בהשגת הראב"ד פ"א ממקואות ה"ד חולק עם הרמב"ם, וכתב שם, דפשוטי כלי עץ דחזו למדרסות יש להם טהרה במקוה, ורק מפץ – שאינו 'כלי' – אתי מקל וחומר לטומאה, אבל לטהרת מים לית ליה, ע"ש. ומבואר ד'מפץ' גרע משאר פשוטי כלי עץ, דשאר פשוטי כלי עץ חשיבי 'כלים' ומפץ לא חשיב 'כלי'.

ולפי זה נראה, דאף ד'פשוטי כלי עץ' טמאין מדרבנן, מכל מקום מפץ – שאינו 'כלי' – לא הוי בכלל טומאת פשוטי כלי עץ דרבנן, ורק דהואיל והוי למדרסות נתחדש בדינא ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת' דטמא מדרבנן. (ולפי זה צריך לומר, דהא דקתני במתניתין לקמן פכ"ד מ"ט דמפץ של צבעין דלא חזי למדרס מטמא טמא מת, מייירי בדאית ליה בית קיבול, וכן הוא במפרשים שם).

ואם כן יש לומר, דהא גופא קא משמע לן הקל וחומר מפכין קטנים, דאף דמפץ אינו 'כלי', ולא הוה בכלל פשוטי כלי עץ שמיטמאין על כל פנים מדרבנן, מכל מקום הואיל וראוי הוא למדרס, הרי הוא מטמא נמי במת מדבריהם.

ויש להסתפק בכוונת הראב"ד בזה, אי סבירא ליה דבפשוטי כלי עץ ליכא חסרון ב'צורת הכלי' ידיהו, אלא רק חסר להו תנאה ד'מיטלטל מלא וריקן', ולכן שפיר אית להו טהרה במקוה, כיון דהוו בכלל 'כלים', או דאף דלענין דין קבלת טומאה צריך שיהא להכלי 'בית קיבול', ובלאו הכי חסר ב'צורת הכלי' ידיהו, מכל מקום לענין דין טהרה במקוה לא נאמר דין בצורת הכלי המיטהר שיהא לו בית קיבול, אלא גם כלי פשוט חשיב 'כלי' לענין זה.

***

והנה בדברי הרמב"ם בהלכות מקואות שם מבואר, דהא דמפץ אין לו טהרה במקוה, הוא משום דנתרבה רק לטומאת מדרס, ולא נתרבה לטהר במקוה, שאין מתטהר במקוה אלא הכלים האמורים בתורה.

ויש מקום לומר, דהרמב"ם שם מייירי רק במפץ שנתרבה לטומאת מדרס מדאורייתא, ובזה יש לומר דנתרבה רק לטומאה, ולא לטהר במקוה, אבל בשאר פשוטי כלי עץ, שמיטמאין מדרבנן, יש לומר דגדר דינם הוא, דאף דפשוטים הם, מכל מקום מדרבנן הרי הם בכלל 'כלי עץ', ואם כן שפיר יהיה להם טהרה במקוה. אלא דלפי זה תיקשי לשון הרמב"ם בפכ"ג מכלים הנ"ל, דמפץ מתטמא במת ובשאר טומאות מדבריהם 'ככל פשוטי כלי עץ', דהא להאמורא יש חילוק בין מפץ לשאר פשוטי כלי עץ, דמפץ אין לו טהרה במקוה, ושאר פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה.

אמנם יתכן לומר, דאף דמפץ שנטמא במדרס אין לו טהרה במקוה, שהרי נתרבה רק לטומאה, ולא לטהרה במקוה, מכל מקום בדינא ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת', דלשיטת הרמב"ם הוא רק מדבריהם, יש לומר דגדר הדין הוא דחשיבי בכלל 'כלי עץ', וממילא יש להם גם טהרה במקוה, ושפיר כתב הרמב"ם דמפץ מתטמא במת מדבריהם 'ככל פשוטי כלי עץ'.

והנה אאמו"ר הגאון זצ"ל חקר בגדר הדין ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת', אם הא גופא דמטמא מדרס מהני ליה שיקבל טומאות מת, אף על פי שאינו 'כלי' כלל, או דמה דהוי 'כלי' למדרס, מהני ליה שיחשב 'כלי' גם לענין טומאות מת. והביא על זה לשון רש"י בסוכה דף כ' ע"א (ד"ה והתנן) – דאין לך מיטמא מדרס אלא המיוחד לשכיבה, וכיון דשוי לתשמיש, 'כלי' הוא, וכל שהוא 'כלי' למדרס, מיטמא בכל טומאה, ואפילו הוא פשוטי כלי עץ, עכ"ל. ומדכתב 'וכל שהוא כלי למדרס מיטמא בכל טומאה', משמע כהצד השני הנ"ל, דכיון דחשיב 'כלי' לענין טומאת מדרס, חשיב נמי 'כלי' לענין שאר טומאות.

ולפי זה שפיר יש מקום לומר כמו שכתבנו, דאף דלענין טומאת מדרס דאורייתא לית ליה טהרה במקוה, כיון דנתרבה רק לטומאה, ולא לטהר במקוה, מכל מקום לענין טומאת מת דרבנן אית ליה טהרה במקוה, כיון דגדר הדין ד'המטמא מדרס מטמא טמא מת' מדבריהם הוא דחשיב 'כלי' לענין טומאת מת, והיינו דהוי מדבריהם בכלל 'כלי עץ', וממילא דינו ככל כלי עץ שיש להם טהרה במקוה.

המשך מעט' ה'

דיו לאפוקיה מטומאות שבעה, ופרש"י שם דהא זב לא מטמא משכבו אלא טומאת ערב, וז"פ, [ועיין בס' מי נפתח (אמנה ל"ד) שמתחילה עלה ע"ד לומר דכל אה"ט טמא טו"ז, ורצה לדייק כן בדברי רש"י ביומא (דף ז' סוע"א), ולפ"ו יהא משכב טמא טו"ז, אך בהמשך דבריו הוכיח מהגמ' דב"ק הנ"ל דטמא טומאת ערב, (ולפלא שלא הביא דכ"ה להדיא בתו"כ), וכתב דע"כ רק בטומאת מות איכא האי כללא דכל אה"ט טמא טו"ז, יעוי' בכ"ד שם ובפרפר י"ז אות ב'].
בגדר הדין המחובר לטמא טמא

בפ"ק דטהרות (משנה ח') לגבי מקרצות איתא: מקרצת שהיא תחלה והשיך לה אחרות כולן תחלה, פרשו היא תחלה וכולן שניות, היתה שניה והשיך לה אחרות כולן שניות, פרשו, היא שניה וכולן שלישיות (דאיירי בתרומה), היתה שלישית והשיך לה אחרות היא שלישית וכולן טהורות בין שפרשו ובין שלא פרשו, וכתב הר"ש הטעם משום דאם פרשו לא חשיבי חיבור וטהורות, והקשו האחרונים (עיין משנה אחרונה ותפא"י שם) ממתני' דהכא דכרע, דבהיתה טמאה טומאת ערב הרי כשפרשה היא טהורה, ואפ"ה בעודה מחוברת כולה טמאה, [אמנם בדברי הרמב"ם בפיהמ"ש שם משמע דפירש הדכוונה כולן טהורות, דשלישי אין עושה רביעי בתרומה ולפ"ו ל"ק, אבל הר"ש והרא"ש והרע"ב פירשו דמה"ט לא חשיב חיבור ואין מטמא אפי' קודש, וצ"ע מ"ש הכא בכרע ראשון דחשיב חיבור].

ובחזו"א (טהרות סי' א' סק"א) תירץ דשאני הכא דמשמשין תשמיש אחד והוי חיבור טפי, וכדאמר בשבת (מ"ח ב') ד"ת בשעת מלאכה חיבור וכו', אבל הכא אין האוכלין צריכין זל"ז, אלא כל שהן שוין הוי חד מילתא ממש.

ובקובץ הערות (סי' י"ט סק"ה) ביאר מהגדר דבשעת חיבורו כולו טמא, דדבר טמא מטמא את המחובר לו להיות כמוהו, ולכן כאן אע"ג דראשון אין מטמא כלים, אבל הרי כתב הר"ח בריש חולין והרע"ב פ"ק דפסחים דט"מ ראשון עושה חרב כמוהו, והיינו דהא דאין כלי נטמא אלא מאה"ט, אינו דין בהמטמא דכלים דבעי' שיהא רק אה"ט, אלא הוא דין בכלי המקבל, דאין כלי נעשה דשני, ולכן היכא דנעשה כמוהו שפיר נטמא גם מראשון, [ויש להוסיף דגם הראשונים דפליגי וס"ל דליכא חרב ה"ה כחלל בראשון, י"ל דמודו נמי להאי מילתא, אלא דס"ל דראשון לא חשיב ט"מ כלל ול"ש ביה דינא דחרב ה"ה כחלל, ונתבאר בזה בריש אהלות בס"ד].

ובזה ביאר הטעם הכא בכרע דנעשה המחובר לו כמוהו ואפי' כשהוא ראשון, דראשון מטמא כלים להיות כמוהו, ומשא"כ במקרצות דהוי שלישי בתרומה אין בכחו לטמאות בתרומה אפי' לעשות כמוהו ולכן המחובר לו טהור, [ועיין"ש שביאר מ"ט לא נימא דהנוגע בחצי הטהור חשיב כאילו נוגע בחלק הטמא, דמוכח מזה דלא חשיב מגע במקצתו כנגיעה בכולו עיי"ש, ועמש"כ בזה בטהרות שם]. ודבריו הם הבנה מחודשת בהאי הלכתא דכל המטה טמאה, מהגדר הוא דבשעת חיבורו מטמא הכרע את המטה להיות כמוהו, והוא מדין קב"ט אלא דשאני נגיעה בעלמא מחיבור. אבל בפשוטו ל"ה כן, ולא חשיב קב"ט, אלא דכשהוא מחובר נעשה ממילא כמותו (או דחשיב כיד להעביר הטומאה), אלא דטהור וטמא לא חשיב חיבור, והכא צ"ל דהוי חיבור כש"כ החזו"א דהוי כחד כיון דמשמשין תשמיש אחד, [וע"ע בתפא"י פ"ק דטהרות (יכן אות פ')] דמבואר בדבריו נמי כעין דרכו של הקוב"ע, יעוי"ש].

ולעיל (פ"ב מ"ז) תנן דכ"ח שיש לו ב' תוכות כשנטמא אחד לא נטמא חבירו, ובחזו"א (כלים סי' ה' סק"ח) כתב: ויל"ע דמ"מ תהא חבירתה טמאה מדין מחובר לטמא דהא אפי' נטמא ואח"כ חיבר לו חבירו הוא טמא כ"ז שהוא מחובר, וכדתנן לקמן (פ"ח בתפילין) ובכרעי המטה ובטהרות פ"א מ"ה, וצ"ל דלא דנאמר דין מחובר לטמא אלא במקום שאם היה מחובר בשעת נגיעה הטומאה היה נטמא כולו, אבל במקום שאין אחד נטמא בנגיעת חבירו לא דיינינן בו גם דין חיבור לטמא, יעוי"ש. ויעוי' לשון הרמב"ם פ"א מכלים (ה"ב) : וכן אם היתה הכרע טמאה טומאת שבעה וחיברה למיטה המטה כולה טמאה טומאת שבעה, כאילו נגע המט בכרע שלה, והוא להדיא כסברא זו דדנין כאילו המטה עצמה נגעה בטומאה בשעת חיבורו, [ולפ"ד הקובץ הערות יש ליישב בפשיטות דרך בכל הכלים הדין דכלי נטמא מראשון להיות כמוהו דהוא דין במתטמא, אבל בכ"ח בעי' שייטמא דוקא מאה"ט, וכש"נ בריש כלים מדברי הרמב"ם בפיהמ"ש שם, ועוד דבכ"ח בכלל ל"ש דיטמא כלי אחד את חבירו, דאין נטמא אלא בתוכו, ולכן ל"ש הכא כלל הדין דמחובר לו טמא כמוהו, אבל כ"ז הוא הבנה מחודשת בהך מילתא].

ובכריתות (דף כ"א) איתא דכוית נבילה שחיפהו בבצק מצטרפת הנבילה לטמא טו"א, ותמה בחזו"א (עוצקין סי' ה' סק"ה) אמאי לא יעשה הבצק נבילה עצמה מדין מחובר לטמא, טמא כמותו, וכתב ונראה דלא נאמר זה אלא בב' אוכלין אבל לא באוכל המחובר לנבילה, שא"א לשחוטא למיחשב נבילה עכ"ד, והוא מבואר היטב למש"נ מלשון הרמב"ם דחשיב כאילו נגעה הטומאה בשעת החיבור, דכ"ז שייך בדבר המק"ט,

אבל נבילה דטמאה מחמת עצמה ול"ש הך טומאה בדבר המחובר לה אינו טמא כמוהו, [ולפ"ד הקובץ הערות כלל ל"ש הך מילתא נבילה שיעשה נבילה כמוהו], אך אם נימא דהגדר דהדבר מחובר מעביר טומאה מהדבר הטמא, א"כ לכא"ו שייך הא נמי נבילה, אמנם י"ל כיון דמוכח במקרצות דטהור וטמא דלא נעשה כחד אין מעביר טומאה מהטמא, והיינו דהא דנטמא הוא נמי משום דנעשה כחד, א"כ י"ל דה"נ אוכל לא נעשה נבילה ולכן ל"ש דיעביר טומאה ממנו.

משנה ח'

תפלה ארבעה כלים.

הר"ש לקמן (פכ"ו מ"ב) הוכיח מכאן דב"ק העשוי למלאות שמיה ב"ק, וכן הוכיחו התוס' בסוכה (דף י"ב ע"ב). אמנם דעת הרמב"ם (פ"ב מכלים ה"ג) דב"ק העשוי למלאות אינו בית קיבול, [ועמש"כ לעיל פ"ז מ"ז בדעת הרמב"ם דיל"ד דכ"ז ה"ד בבקעת של עץ שחקק בה ב"ק], וכן כתבו התוס' בשבת (דף נ"ב ע"ב), ועיי"ש בגה"ש ובהג' מלא הרועים, [ועמש"כ לעיל פ"ג מ"ו בשם הגאון מקוטנא בדברי התוס'], ועיין על"נ בסוכה שם שכתב דאין הראיה מכרעת דיל"ד דתפילין עשוי להוציא הפרשיות לבדקן ולכן לא חשיב עשוי למלאות עולמית, ועיין בחזו"א (כלים סכ"ז סק"ג) שכ' דיל"ד דתפילין כיון שהוא רפוי בתוכו ולא מיהדק לא בטל השם בית קיבול, ולכא"ו יש ליישב עוד דהסברא דב"ק העשוי למלאות דלא חשיב ב"ק דחשיב כחד מילתא והוי כסתום, אבל בתפילין ל"ש לומר כן דהא איכא הבתים ואיכא הפרשיות, והבתים הם חיפוי לפרשיות, והוי תרי מילי, ובוה ודאי חשיב דיש כאן ב"ק ויש פרשיות בתוכו, וכבר כ"כ ביסוד הדברים בס' סדרי טהרות כאן (דף קפ"ו ע"ב ד"ה שהתפילין), וזה סברא ברורה, התיר קציעה הראשונה ותיקנה, טמאה טמא מת.

בא"ר כתב: זאת אומרת תפילין א"צ מעור אחד מדקתני התיר ותקנו מכלל דתקנה היא להתפילין ומתכשרו כי עביד להו בית אחד עכ"ד, [וכונתו דאם איתא דפסל התפילין בהכי, א"כ לא יקבל טומאה משום ב"ק, דחשיב ב"ק שאין עשוי לקבלה], אמנם בביאור הגר"א באו"ח (סימן ל"ב סעיף ל"ח) החמיר דבעי' שיהיו התפילין כולן מעור אחד, ועיי"ש במ"ב ובבה"ל. ובס' עמודי אור (סי' א') כתב לדחות הראיה ממתני' דהא דקתני התיר קציעה הראשונה ר"ל שנפשט העור, וכה"ג תנן לקמן (פכ"ו מ"ב) דטהור דל"ה ב"ק, ואע"ג דמחובר עדיין לשאר הבתים ואמאי לא יקבל טומאה אף בעודו כך אמטולי' תייהו, צ"ל דמאחר דלית ביה חשיבות כלי לא חשיב חיבור להיות טמא, דיד לא חשיב בהכי, וחיבור מהני רק אם הוי כלי, דאז פשטה טומאה בכולו, ועיין בס' קה"י (סימן י"ב) מש"כ לדון בדברי העמודי אור, דיל"ד דכל הב"ק דתפילין הוי משום המעברתא וא"כ ל"ש לומר דנפשט אחד כ"ז שהמעברתא סוגרת הבתים, עיי"ש בכ"ד.

התיר את השלישית טהורה.

עייין בר"ש וברע"ב דהרביעית שתיקנה אין טמאה כמגע אלא משום חיבורה לראשונות, וכיון דהתיר שלשתן טהרו וגם הרביעית טהורה, אמנם ברמב"ם (פ"א מכלים ה"ב) מבואר דרך לאחר שהתיר את הרביעית ותיקנה טהרו מטומאת מגע, אבל כ"ז שלא התיר הרביעית היא עדיין טמאה טומאת מגע, ותמה בתוס' חדשים דבמתני' מבואר דבהתיר את השלישית נטהר, וכתב דצ"ל דהיה לו גירסא אחרת במתני', [וע"ע בקר"ס שכבר כתב דיל"ד דלהרמב"ם הוי גירסא אחרת והוסיף עוד דיל"ד דהרמב"ם מפרש דכוונת המשנה לבאר דאמאי אין השלישי נטמא מהרביעי וע"ז אמרו דאין מגע עושה מגע עיי"ש], אמנם צ"ע בטעמא דמילתא.

והנה יעוי"ש ברמב"ם בריש דבריו שכ' וז"ל: ואם התיר את השלישית ותיקנה והתיר אף הרביעית ותיקנה, נעשית כולה ראשון לטומאה שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותקנה כולה, וכאילו זו תפילין אחרות שנגעו בראשונות, עכ"ל, ומשמע דפירש דאין הרביעית טמאה משום דמחוברת בשלשה הראשונים שתיקנם והם נטמאו כמגע הרביעית, אלא ס"ל דהרביעית עצמה אית לה תורת מגע דבתיקנה חשיב דהתפילין החדשות נוגעות בראשונות, ולכא"ו מוכח מדבריו דבר חדש, דהטירה של התפילין נעשית כשהחליף כל חד' בתים ורק הוי טהרה דפנים חדשות, והטהרה חל רק כשתיקנה, (ועמש"כ לעיל משנה ו' בדברי הרמב"ם דהטהרה דסנדל נעשה רק כשתיקן מחדש ב' האוזנים וה"נ כאן בתפילין), ולכן אמרין דכשעשה התפילין החדשות חשיב כנגעו בקודמות, והוי כמגע, [ועיין בזה בחזו"א סי' ל"א סק"א ד"ה והר"ש מפרש, ויתבאר עוד להלן פרק כ"ו מ"ד], וכיון דהרביעית טמאה בפנ"ע משום מגע טומאה, וא"כ שפיר לא נטהרת כ"ז שלא החליפה, דאית לה מגע מחמת עצמה ולא מחמת החיבור לג' הראשונים, אמנם כ"ז הוא דבר חידוש ויש הרבה לעיין ולדון ולפלפל בזה, (ויש לדון מלקמן פכ"ז משנה ט' בסד"ן שהוא מדרס ועשאו וילון דיטמא משום דחשיב כנוגע בקודמות וע"כ דחשיב כמגע ביה"ס ויתבאר עוד בזה), וכתבתי להעיר, וצ"ע עוד היטב בכוונת הרמב"ם ביד, וכן בדבריו בפיהמ"ש דנראה דהוי שיטה אחרת ממש"כ ביד, ואכתי צ"ת בכ"ז.

פרק י"ח

משנה ה'

דין מטה שנחלקה

מטה' טמאה מדרס² שנחלקה דינה כדלהלן

א' ניטלה³ קצרה ושני כרעיים^{4*}, טמאה⁵.

ב' ניטלה ארוכה ושני כרעיים^{6*}, ת"ק⁷ מטהר⁸, ור' נחמיה מטמא⁹.

ג' גָּדַד (חתך) שני לשונות¹⁰ באלכסון, או שני כרעיים¹¹ באלכסון¹², או שמיעטה פחות מטפח¹³ טהורה¹⁴.

משנה ו'

עוד מדיני מטה שנשברה.

מטה טמאה מדרס שנשברה¹⁵ אחת מן הארוכות, עדיין טמאה מדרס¹⁶.

נשברו שני הארוכות טהורה¹⁷.

נשברה אחת ותיקנה, ואח"כ נשברה השנית, (ותיקנה¹⁸) טהורה מן המדרס¹⁹, וטמאה מגע מדרס²⁰.

^{*}שרטוטי כלים<

1 המיטה יש לה ד' כרעיים, ובהם תוקעים עצים לאורך המיטה ולרוחבה, וכשהעצים לאורך המיטה מתפרקים ושני כרעיים עמהם זהו ארוכה ושני כרעיים, וכשהעצים לרוחבה מתפרקים ושני כרעיים עמהם, קרוי קצרה ושני כרעיים (פי הרא"ש)

2 וכאשר תשמע טמא מדרס, או טומאת מדרס, תדע שכוונתו בזה שנעשה אותו הדבר משכב הוב וחבירו באיזה אופן מחמשת האופנים, או ישב או שכב, או נשען או עמד, או נתלה בו, (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם).

ונראה לי דהא דנקטה מתני' טומאת מדרס הוא משום שנדה מצויה בבית, וה"ה בשאר טומאות (תפא"י)

אמנם במשנה אחרונה כתב דדוקא בטומאת מדרס דאפי' פשוטי כלי עין טמאים מדאורייתא, עיי"ש.

3 יש מפרשים שהגידון במתני' הוא על דין מיטה, שכשנטל ממנה קצרה ושני כרעיים, עדיין צורת מיטה עליה וטמאה, (פיהמ"ש לרמב"ם, ובפכ"ו מכלים ה"י, וכ"כ בחידושי הגר"א)

ויש מפרשים שדין מתני' הוא על הקצרה ושני כרעיים עצמם, דגם אחר שנפרדו מהמיטה טמאים, (ע"פ ר"ש במתני', ולקמן מ"ו, וכ"ד תוס' סוכה ט"ו:)

ודוקא כשכל המטה קיימת וכולה של אדם אחד שסופו לחזור ולחברה (תוס' סוכה ט"ו:) וראה להלן מ"ט

4 אותם עצים שברוחב המיטה לצד מראשותיה או למרגלותיה (רע"ב)

5 הואיל וצורת המיטה נותרה כפי שהיתה (פיהמ"ש לרמב"ם).

דאף שעומדת משופעת ללא רגליים בצד אחד, יכול לשכב בה ע"י הדחק (ע"פ תפא"י וסדרי טהרות וכריהטת התוספתא)

ולשיטת הר"ש שמייירי על הקצרה ושני כרעיים עצמם, הטעם שטמאה משום שאפשר עדיין להשתמש בה ע"י סמיכה לכותל ומותיחת חבלים (ע"פ סוכה ט"ו. לשיטתם, וכ"כ בחזו"א סט"ז סק"ו)

6 אותו העצים שבאורך המיטה מימין או משמאל, והם נקראים ארוכות המיטה (רע"ב)

7 לקמן (מ"ט) תגן וחכמים אומרים מיטה מטמאת ומטהרת אברים [כל חלק לעצמו], ואמרי' בסוכה (ט"ז). דהוא אפי' בארוכה ושתי כרעיים, ומשום דחזי למסמיכנהו לכותל ולמתוח חבלים, וקשה דלת"ק דמתני' בארוכה ושני כרעיים טהורה?

א' וי"ל דסוגי' דסוכה אתיא כר' נחמיה (ע"פ ר"ש ותוס' סוכה ט"ו:)

[ומכאן חזי' דדעת הר"ש דמה שאמרו בארוכה ושני כרעיים היינו על האברים עצמם ולא על המיטה וכ"כ הר"ש לקמן (מ"ז)]

אבל להרמב"ם (פכ"ו מכלים) קשה דבהלכה י' פסק כרבנן דארוכה ושני כרעיים טהורה, ובהלכה י"ג פסק דמיטה מטמאת אברים ואפי' בארוכה ושני כרעיים (ע"פ השגת הראב"ד שם).

ב' ויש לומר דרבינו סובר שאינו שייך זה לזה דמתני' מייירי שהיתה המיטה טמאה מדרס, ובזה הלכה כת"ק דבניטלה ארוכה ושני כרעיים טהור משום שאין צורת המיטה עומדת, ומה שאמרו לקמן מטמאת ומטהרת אברים היינו במיטה טהורה דמקבלת טומאה מכאן ולהבא, כיון שראויה לסומכה לכותל (ע"פ כס"מ שם, עיי"ש עוד). וע"ע בחזו"א סט"ז סק"ד.

ג' וי"א דמתני' מייירי בנשברו, ולכך כשחסר ארוכה ושני כרעיים לת"ק טהורה, אבל לקמן מייירי בנתפרקה, ואפילו בכרע אחד אם ראוי לישב עליו בפני עצמו טמא (ע"פ ח"י הגר"א, וכ"כ במי נפתוח משום הראשון לציון [לבעל האוה"ח], וכ"כ החזו"א בדעת הרמב"ם).

ד' ולהמבואר ברמב"ם (רפ"ד מכלים) דמיטה טמאה גם משום משמשי אדם וכלים, י"ל דבמתני' מייירי דוקא לענין טומאת מדרס דכל שניטלה ארוכה וב' כרעיים אין צורת מיטה עליה וטהורה ממדרס, ומה שאמרו לקמן דמיטמאת אברים הוא משום משמשי אדם וכלים (דברי חכמים ממורנו הגרא"ג עיי"ש עוד)

8 לפי שנתקלקלו תבניתה וצורתה (פיהמ"ש לרמב"ם)

שבאופן זה השוכב עליה מתגלגל ונופל ואינה ראויה כלל לשכיבה (תפא"י וסדר"ט).

ולשיטת הר"ש (הערה 3) צריך לומר דארוכה אינה ראויה כל כך לסומכה לכותל ולמיישדי אשלי, ולכך מטהרה רבנן (ע"פ חזו"א סט"ז סק"ו)

9 מפני שיכול לסומכה בצד המיטה או בצד האבוס ולישון עליה (ע"פ תוספתא ב"מ פ"ח הובאה בר"ש כאן).

10 הם העמודים שבקצות המיטה, וכשחתכם באלכסון, נותרו ארוכה וקצרה מצד אחד וארוכה וקצרה מצד שני (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם).

ויש מפרשים 'לשונות' היינו חבלי המיטה שהיא מסורגת בהם, דאע"ג שהמיטה נשארה טמאה,

משנה ז'

דין חיבור לטומאה במיטה

כרע טמאה מדרס²¹, שחיברה למיטה²², נטמאה כולה²³ טומאת מדרס²⁴.

חזר והפרידה, הכרע טמאה מדרס כשהייתה, והמיטה טמאה מגע מדרס²⁵.

וכן, כרע טמאה²⁶ בטומאת שבעה²⁷, שחיברה למיטה, נטמאה המיטה טומאת שבעה²⁸, חזר והפרידה הכרע טמאה טומאת שבעה, והמיטה טמאה טומאת ערב²⁹.

וכן, כרע שהיתה טמאה טומאת ערב³⁰, וחיברה למיטה, נטמאה המיטה טומאת ערב, חזר והפרידה, הכרע טמאה טומאת ערב והמיטה טהורה³¹.

וכן³² בשן של מעדר³³.

החבלים שנפסקו טהורים (ע"פ ר"ש ורא"ש).

ויש מפרשים שלשונות הם העצים שמולבני המיטה מונחים עליהם, (וכדלעיל מ"ד), וכשחתכם באלכסון, אחד שבמקצוע מזרחית דרומית ואחד שבמקצוע מערבית צפונית טהורה, דתו לא חזיא וכשבורה דמיא (ע"פ רע"ב)

ולא זכיתו להבין דהא לעיל מ"ד פירש דלשונות טהורים משום דלא מיטלטלי בהדי מיטה ולא כמטה חשיבי והיאך גורמים טהרה למיטה (סדרי טהרות).

ויתכן דמתני' קאי לר"מ ור' יהודה דמטמאים בלשונות ולדדיהו לשונות הוו חיבור למטה, א"נ דאע"ג דאינם מיטלטלים בהדי מיטה, מ"מ נצרכים הם לשימוש המיטה ובלעדם המיטה חשיבא שבורה.

11 ואפי' לא גידדם לגמרי אלא עד פחות מטפח (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם ור"ש כת"י).

וע"ע ברמב"ם (פכ"ו מכלים ה"א) שכתב או שקצין שני כרעיים טפח על טפח באלכסון, ועי' תוי"ט.

12 מכרע שבקרן דרומית מזרחית קיצץ טפח, ומכרע שבקרן צפונית מערבית קיצץ טפח, טהורה דכשבורה דמיא (ע"פ ר"ש)

13 שגדד רגליה ואין טפח בין המיטה לארץ (ר"ש רע"ב)

14 הואיל ונתקלקלה צורתה (פיהמ"ש לרמב"ם)

דבפחות מטפח לארץ לא חשיבא מיטה (ר"ש ורע"ב)

15 יש לדקדק שכאן אמרו נשברה, ולעיל מ"ה אמרו ניטלה, ולפי' הר"ש במתני' (להלן הערה 17) מתבאר היטב

16 כיון דקיימא שניה (פי הרא"ש)

17 דכיון שנשברו שני הארוכות תו לא חזיא (ר"ש)

ואע"ג דאכתי איכא קצרה ושתי כרעיים, [ותגן לעיל מ"ה דטמאה,] התם מיירי שכל פרקיה קיימין ועתיד להחזירה, אבל כשנשברה טהורה, מידי דהוה אנגב חציה או חלקוה אחין (מ"ט) דטהורה. (ע"פ ר"ש, רא"ש ורע"ב)

18 לאו דוקא תיקנה, דאפי' לא תיקנה טמאה מגע מדרס, ונקט תיקנה משום רישא דדוקא בתיקנה נטמאת מגע מדרס (ע"פ תוס' שבת ק"ב:)

19 אע"ג דתיקן הראשונה קודם שנשברה שניה טהורה, משום דפנים חדשות באו לכאן, (ר"ש ע"פ שבת ק"ב:).

וגדר טהרת פנים חדשות לכאו' הוא מדין שבירה של הכלי הקודם, אמנם מדברי ה"ר משולם (הובא בתוס' שאנן סוטה כ"ט), שכ' דבכלי שנשבר צריך הערב שמוש לטהרתו, ובפנים חדשות אי"צ הערב שמוש, מוכח דפנים חדשות עדיף משבירה (ע"פ דברי חכמים ממורנו הגרא"ג שליט"א, וע"ע משיב דבר)

20 שהארוכה הראשונה שתיקנה נגעה במיטה ונטמאה מגע מדרס, וטהרת פנים חדשות לא הועילה לארוכה זו כיון שנטמאה אח"כ, ואחר שהארוכה טמאה מגע מדרס כל המיטה המחוברת לה טמאה כמותה (ע"פ רע"ב).

ובגדר דין חיבור לטומאה ראה בד"ח ממורנו הגר"א גרבוש שליט"א

21 בכרע שפרשה ממיטה טמאה מדרס מייירי (ע"פ ר"ש ורא"ש, ותוס' סוכה ט"ו:)

ואע"ג דכרע לחודיה טהורה, דאנן בעינן או ארוכה ושני כרעיים או קצרה ושני כרעיים כדלעיל (מ"ה), מכל מקום אחר שחיברה למיטה חוזרת לטומאתה הישנה (ע"פ ר"ש ורא"ש ותוס' סוכה שם).

והדברים תמורים דלא מצינו שחזור לטומאתו הישנה אלא בכלי מתכות (ע"פ ח"י הגר"א במתני' ולעיל מ"ה)

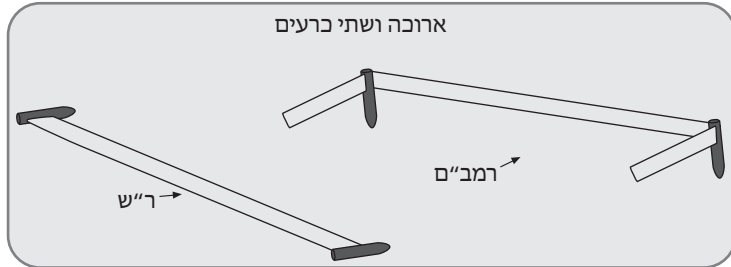
ומסתבר דאין דין זה אלא בטומאת מדרס דלטומאת מדרס אין צריך כלי אלא כל המיוחד למדרס טמא, והלכך האי כרע כיון שעתידי להחזירה עדיין מיוחדת למדרס, ונהי דעכשיו אין בה טומאה שאינה משתמשת בפני עצמה למדרס מכל מקום כיון שהדיוט יכול להחזירה אין זה ביטול, וחוזרת לטומאתה אחר שנתקנה למלאכת המדרס.

אבל בשאר כלים כיון שנתפרקו ואין כאן כלי פקע טומאתן אף לכשמוחזרין (חזו"א סט"ז סק"ה)

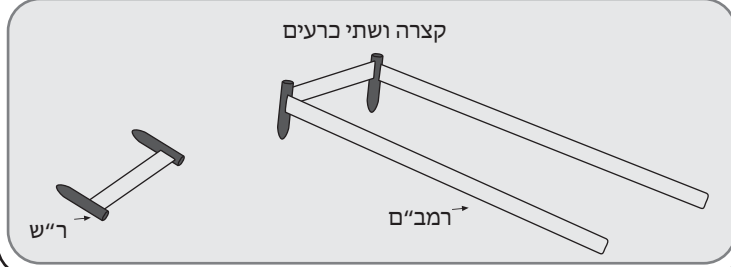
ויש להוסיף בזה דמטה שנתפרקה וכל החלקים קיימים לא חשיב שבירה, אלא דאפ"ה אין חלק מהמטה לבד מטמא, משום דרך כלי מטמא ואילו חלק מהמטה אינו כלי בפ"ע, וכעין שמצינו דוגמא לדבר באוכל שנפחת שיעורו לפחות מכביצה דלא פקע טומאתו, אך מ"מ אינו מטמא אחרים דחסר לו שיעור כביצה לטמא (ע"פ דברי חכמים ממורנו הגרא"ג שליט"א עיי"ש עוד)

ויש מפרשים שדרס הוב על הכרע כשהיתה בפני עצמה ולא היתה מחוברת למיטה (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם ורע"ב)

ארוכה ושתי כרעים

קצרה ושתי כרעים

משנה ח'

דין חיבור בתפילין.

התפילין³⁴ חשובים כארבעה³⁵ כלים³⁶, וכשנטמאו במת והתיר קציצה הראשונה, ותקנה³⁷, עדיין טמאה במת³⁸, וכן בקציצה השניה והשלישית.

התיר הרביעית, טהרו כולן מטומאת מת³⁹, אבל טמאות כמגע טמא מת⁴⁰.

חזר לקציצה הראשונה והתירה ותיקנה, עדיין טמאה כמגע טמא מת⁴¹, וכן בקציצה השניה.

התיר השלישית, טהרו כולן⁴², שהרביעית⁴³ טמאה במגע⁴⁴, ואין מגע עושה מגע.

משנה ט'

עוד בדיני מיטה שנחלקה

מיטה שניטל חציה ואין עתיד להחזירו, כגון שנגנב, או נאבד, או חלקה אחין, או שחלקה שותפין⁴⁵, טהורה⁴⁶, ואם החזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא⁴⁷.

מיטה מטמאת חבילה⁴⁸ ומטהרת חבילה⁴⁹ דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים מיטה מיטמאת אברים⁵⁰ ומיטהרת אברים⁵¹.

ומיירי בשהכרע רחבה וראויה לעמוד או לישב עליה בפני עצמה, ולכן אפילו כרע לחוד טמאה (ע"פ ח' הגר"א).

22 ואפילו חיברה למיטה אחרת הטהורה (ר"ש ורא"ש)

23 דחיבור עבד לה כאילו כולה גוף אחד (רע"ב).

ואפשר דכל הני מדין ידות איתרבו, או שהוא מדין חיבור לטמא טמא (ע"פ חזו"א עוקצין ס"א ד"ה חולין קכ"ח עיי"ש מה שדן עפ"י)

ומה שאמרו כאן שהולכים אחר הנוסף לטמאות את העיקר, הוא דוקא משום שהכרע צורך המיטה שאין תשמיש למיטה בלא הכרע (ע"פ הגשת הראב"ד פכ"ז מכלים ה"י)

24 ודוקא כשהכרע למטה דחויא למדרס, אבל אם חברה לשולחן או לכלי דלאו בר מדרס פרח מכולה טומאת מדרס ואין כאן אלא מגע מדרס (משנה אחרונה)

25 שנגנבה בכרע הטמאה מדרס

26 האי כרע היא פשוטי כלי עץ, ואפ"ה טמאה מדין כל הראוי למדרס מטמא טומאת מת (ע"פ משנ"א עיי"ש עוד)

27 כגון שנגנבה המיטה במת ואח"כ פירשה הימנה כרע זו (ר"ש)

וזו היא שיטת ר"ת דלא אמרי' חרב הרי הוא כחלל אלא בכלי מתכות, ולכן אחר שפרשה הכרע אינה מטמאה במגע אלא טומאת ערב, ולשיטת הרמב"ם (פ"ה מטומאת מת ה"ג) שבכל הכלים אמרי' חרב הרי הוא כחלל, צריך לומר שנגנבה הכרע בטמא מת ולא במת עצמו (ע"פ תוי"ט).

28 ולדעת תוס' דכרע בפני עצמה טהורה, וטומאת המיטה היא משום טומאה ישנה, וזהו דוקא לענין טומאת מדרס (ובדלעיל הערה 21) הכא שאני שכל עיקר טומאתה הוא משום שראויה לטמאות במדרס (ע"פ חזו"א סט"ז סק"ה)

29 כדן ראשון לטומאה שאינו צריך שבעה (תפא"י)

30 כגון שנגנבה בטמא מת (ר"ש).

31 ולא נטמא בנגיעת הכרע שהוא ראשון, דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה (ע"פ רע"ב)

32 האי וכן אטומאת שבעה קאי, דהא אין מעדר מטמא מדרס (ר"ש)

ובשן של מעדר, השן עצמו טמא (חזו"א סט"ז סק"ה)

[ל"ל דלמה שפ"י דכל דין טומאה ישנה בהחזרת הכרע הוא רק בטומאת מדרס, (לעיל הערה 21), קשה משן של מעדר שלא שייך בה טומאת מדרס, וי"ל דבמעדר אי"צ להחזירו של טומאה ישנה דגם כשהוא לחוד טמא]

33 כלי עץ שיש לו שיניים ומהפכין בו את התבן, כדפירשית לעיל (פי"ג מ"ז) דאינו מקבל טומאה אלא אם כן שינוי של מתכת כדתנן התם, ולפי שהשיניים של פרקים ונעוצים בו דינו כדן מיטה שהיא של פרקים (ר"ש)

34 של ראש (ר"ש)

35 שיש בהם ארבעה בתים, וכל בית של תפילין נקרא קציצה בלשון משנה (ר"ש)

36 ומכאן קשה לשיטת רש"י (סנהדרין ס"ח). דבית קיבול העשוי למלאות לאו שמיא בית קיבול, דהא אין לך בית קיבול העשוי למלאות יותר מתפילין (ע"פ ר"ש לקמן פכ"ז מ"ב, וכע"ז בתוס' סוכה י"ב).

וי"ל דהטעם דבית קיבול העשוי למלאות גרע משאר קיבול, הוא משום דכל שקובעו לעולם בטל לי בית קיבול, והשיב הבית ומה שבתוכו כגשם אחד ואין כאן מקבל ומתקבל, ובתפילין שאני כיון שהוא רפוי בתוכו ולא מיהדק לא מיבטל בית קיבולו, ושפיר מיקרי מקבל ובית קיבול (ע"פ חזו"א סכ"ז סק"ג)

37 זאת אומרת תפילין אין צריכין מעור אחד, מדקתני התיר ותקנו, מכלל דתקנה היא לתפילין ומתכשרו כי עבד להו בית אחר (אליהו רבא)

אמנם בבאור הגר"א (או"ח סל"ב סל"ח) משמע דדעתו נוטה להחמיר בתפילין שלא נעשו מעור אחד (ביאור הלכה שם)

ויש לדחות דלא מיירי שחתך את הקציצה אלא שפשטה ואין לה תוך וכלי עור נטהר בכך כדתנן לקמן פכ"ז מ"ב (עמודי אור ס"א)

ולענ"ד יש לדון בזה דהא כל זמן שהמעברתא סוגרת את הבתים א"א להתיר ולפשוט את הקמטים, ואם פותח את המעברתא הרי בלא"ה טהורה כדן חמת שנפתחו שוליה, ועל כרחך מיירי שחתך את הבתים כשהמעברתא סגורה וכפירוש הגר"א (ע"פ קהלות יעקב מנחות סכ"ב ועיי"ש שדן בכלי שמוחזק גם בלי שוליים אי חשיב כלי קיבול).

38 שהיא מחוברת לשאר הקציצות הטמאות וחיבורן משוי להו גוף אחד (ע"פ רע"ב, וכנ"ל הערה 23)

39 שכל טומאת מת שעליהן היא רק מחמת חיבורן לרביעית, וכשהתיר הרביעית פרחו מיניהו טומאת מת (ע"פ ר"ש ורע"ב).

40 שג' הראשונות נגעו ברביעית שהיתה טמאה במת קודם התרתה, וטמאות כמגע טמא מת. והרביעית שלא נגעה בטמא מת אחר שהוחלפה אין בגופה טומאה כלל, אלא רק משום חיבורה לראשונות (ע"פ ר"ש ורע"ב).

41 שהרי מחוברת לשניה והשלישית שהם טמאות כמגע טמא מת

42 דאין הרביעית טמאה אלא משום חיבורה לג' הראשונות, וכיון שהחליף ג' הראשונות טהרו כולן (ע"פ ר"ש ורא"ש ורע"ב)

אבל דעת הרמב"ם (פ"ז מכלים ה"ב) אינו כן, אלא ס"ל שאין כולה טהורה עד שיתיר גם את הרביעית והוא נגד משנתנו שאמרו התיר את השלישית טהורה, וצ"ל דיש לו גירסה אחרת (תוספות חדשים) וראה נדונים בפרק.

43 כלומר שאין לטמאות הרביעית מחמת נגיעתה בג' הראשונות, משום שהראשונות טמאות רק במגע (ראשון) ואין מגע עושה מגע (ע"פ ר"ש ורע"ב)

44 לפי' הרא"ש והרע"ב (ראה הערה קודמת) צ"ע הא הרביעית מעולם לא נטמאה במגע.

[ויתכן שהוא מקור ד' הרמב"ם דגם הרביעית טמאה עד שיטהרנה וראה נדונים בפרק]

45 יתכן שהוא על דרך לא זו אף זו, דלא מיבעי' בנגב שהוא ברשות הגנב המעכב מלהחזירו דחשיב אין עתיד להחזירה, אלא אפילו בנאבד טהור דחשיב אינו עתיד לחזור, ולא מיבעי' בנאבד שאינה בעולם, אבל בחלקה אחין הרי קיימת ויכולים לחברה, וקמ"ל דגם בזה טהורה, ולא מיבעי' בחלקה אחין דטהורה משום שאינם משמשים לחברם יחד, אבל בחלקה שותפים אימא יחברוה וישתמשו בשותפות, וקמ"ל שגם בזה טהורה.

46 אע"ג דבקצרה ושני כרעיים או ארוכה ושני כרעיים תנן לעיל (מ"ו) דטמאה, התם בעומדת להחזירה, אבל כשאין סופה להחזיר טהורה (ע"פ ר"ש ורא"ש, ותוס' סוכה ט"ו).

47 אבל למפרע לא דכין דחלקה פרחו טומאה ממנה (ר"ש).

ומהכא דייקנן בשילהי שלושה שאכלו (ברכות נ): דשלושה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלושה שלושה בנ"א דינים רשאים לחלק, היינו דוקא כי לא אומון עליהו, אבל אומון עליהו פרח ליה זימון (ע"פ ר"ש).

והא דמייית רא"י וכו' מההוא דמסכת כלים לגבי זימון, קשה מה ענין זל"ז, דהא דבר פשוט היא דאין טומאה ישנה אלא בכלי מתכות וכו', ומה הביא רא"י ממיטה שהיא כלי עץ דלאחר שבירת עצים אם יתקנם מקב"ט מכאן ולהבא, ולהכי נראה לי דהכא מיירי במטה של פרקים וכו', ודיקא נמי דקתני החזירה ולא קתני תיקונה, ודוקא בחלוקת אחים או שותפים שאין ביד האחד להחזיר חלק חבריו, אבל אם היתה של אדם א' לא נטהרה בפירוקה, והשתא נמי לא נטהרה מטעם שבירת עצים אלא מפני שאין שמה עלי, והשתא מייתי רא"י שפיר טפי מכלי עץ הנשבר, והכי מייית רא"י דכי היכי דגבי מטה דאע"ג דאינה שבורה, כדפירשית, אלא מפני ששם מטה אוזל מינה פרחו לה טומאה מינה, כמו"כ גבי זימון (ראב"ה ס"י קנ"א)

48 כשהיא שלימה אבל נתפרקה אברים אינה מקבלת טומאה, אפילו ארוכה ושני כרעיים (ע"פ רא"ש ורמב"ם, וכ"כ ר"ש ותוס' סוכה פ"י הראשון).

49 אם טמאה היא אין טבילה עולה לה אברים אברים, אלא מתקנה ומטבילה (רש"י סוכה שם)

ומזה מוכח דאפי' לר"א שכשאנה שלימה טהורה, מ"מ אם חיברה חזרה לטומאתה, ולכן אמר שאין יכול להטבילה בעודה אברים אלא עד שיחברנה (תוס' סוכה שם, ר"ש ורא"ש)

50 מאי ניהו א"ר חנן אמר רבי ארוכה ושתי כרעיים, קצרה ושתי כרעיים, למאי חזיא, למסמיכנהו אגודא ולמיית עליהו ולמישדי אשלי (גמ' סוכה ט"ז).

ולא מהני מה שיכול לסומכה לכותל אלא בשכולה קיימת, ועדיין עומדת להחזיר, ולכן בשימוש כל דהו חשיבא לטמאה בפני עצמה, אבל כשנשבר או נגנב חציה הרי הוא זורקת לבין העצים, או שאינה חשובה ולא מהני לה שימוש כל דהו (ע"פ חזו"א סט"ז סק"ו בדעת הר"ש).

51 שאם היתה שלימה וטיהרה חלק חלק שהיא טהורה (פיהמ"ש לרמב"ם)

ויש מפרשים בבא זו דמחלו' ר"א וחכמים הוא בכרע שפרשה עם הקצרה, דלדעת ר"א **מטמאת ומיטהרת חבילה**: כלומר שהכרע והקצרה חשיבי חיבור, ואם נטמאת הכרע נטמאת הקצרה, וכן לטהרה אין הקצרה חוצצת על הכרע בטבילה, וחכ"א **מטמאת ומיטהרת אברים**: שהקצרה והכרע אינם חיבור, לא לטומאה, ולא לטהרה, ואם הטביל הכרע עם הקצרה חוצצת, דלא חשיבא כמיטה שלימה שאינם חוצצים (ר"ש ותוס' סוכה שם, ע"פ תוספתא, וכן פירש הרע"ב)

א משנה ח' תפלה ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה ותיקנה, טמאה טמא מת, וכן שניה וכן שלישית, התיר את הרביעית טהורה מטמא מת, אבל טמאה מגוע טמא מת חזר לראשונה התירה ותיקנה טמאה במגע וכן שניה, התיר את השלישית טהורה, שהרביעית במגע ואין מגוע עושה מגע.

וברמב"ם פ"ז מכלים ה"ב כתב 'חזר והתיר את הראשונה פעם שניה ותיקנה הרי היא ראשון כמות שהיתה, וכן אם התיר את השניה ואת השלישית, חזר והתיר אף הרביעית ותיקנה הרי כולה טהורה שאין הראשון מטמא כלים מפני שהוא ולד ע"כ.

ומבואר בדבריו דגם כשחזר ותיקן אינם טהורות עד שיתיר אף את הרביעית.

וקשה הא במתני' מפורש שכשהתיר את השלישית טהורה, ובתוס' חדשים עמד בזה וכתב, דצ"ל שלרמב"ם היה גירסה אחרת במתני' ולא גרס התיר את השלישית טהורה, ויל"ע דבפירוש המשנה נראה שגרס לזה שהתיר את השלישית טהורה, ואולי אח"כ חזר בו הרמב"ם וצ"ע.

ויתכן שמפיהמ"ש יש ללמוד את שיטת הרמב"ם במתני', דכתב וז"ל אבל אם התיר שלישית והחזירה אינה מתטמאת בגלל הרביעית, לפי שהרביעית כבר נהייתה ולד הטומאה וולד הטומאה אינו מטמא כלים ע"כ.

ונראה מדברי הרמב"ם שפי' מה שאמרו השלישית טהורה, היינו שהיא טהורה לעצמה, וכן ב' הראשונות שחזר והחליפם, ורק הרביעית טמאה עד שיתירנה, ומכל מקום אינה מטמאה את ג' הקציצות המחוב' רות בה כיון שטומאתה היא רק במגע טמא מת שהוא ולד ואין מגע עושה מגע.

ולפי"ז מש"כ הרמב"ם בהלכות כלים דרק אחר שיחליף את הרביעית כולן טהורות, היינו שבשביל לטהר את כולם צריך שיחזור ויחליף גם את הרביעית, וקודם שהחליפה אין כולם טהורות, אבל הג' הראשונות טהורות גם קודם שחזר והחליף את הרביעית.

ויתכן דמקור דברי הרמב"ם הוא ממה שאמרו במתני' שהרביעית במגע ואין מגע עושה מגע, ולפי"ז הר"ש קשה, הא הרביעית אינה טמאה כלל אלא רק מחמת חיבורה לראשונות, וכיון שהראשונות הוחלפו שוב אין ברביעית טומאה, ומהו שאמרו שהרביעית במגע.

אמנם להרמב"ם ניחא שהרביעית עצמה טמאה, ומה שאינה מטמאה את האחרות הראשונות שנגעו בה הוא משום שהיא במגע ואין מגע עושה מגע.

וכל זה הוא ליישב את פסק הרמב"ם עם דין המשנה, אמנם עדיין צ"ע בעיקר טעמו של הרמב"ם שהרבי" עית טמאה, אמאי היא טמאה הא אחר שהתירה לא נגעה הרביעית במת וכיצד נטמאת במגע טמא מת, ועוד קשה אי הרביעית טמאה כמגע טמא מת מדוע השלישית טהורה והא כל שהיא מחוברת לרביעית נטמאת מחמתה, וכמו ברישא שבהתיר ג' הראשונות וחיברם לרביעית טמאות במת מחמת חיבורם לרביעית ומ"ש בסיפא שהרביעית טמאה במגע טמא מת. וצ"ע.

בגיליונות הקודמים הובא שכדי להינצל שלא יטמא הטמא את כלי הבית בטומאת מגע, יכול הטמא ללבוש כפפות ניילון, וכיון שאין הכפפות טוים וארוגים אלא ניתכים בבת אחת [וכן י"א משום שאין גדלים בארץ] אינן מקבלים טומאה ושאר הכלים שבבית לא נטמאים מהטמא. אולם לזב ונדה שמטמאים בהיסט [ונעשה ראשון לטומאה] לא יועיל שישתמשו בכפפות ניילון, דאף שלא יקבלו טומאת מגע, מיד שייטמו אותם מעט יקבלו טומאה.

אך יש לעיין אם אפשר שיהיה בבית דוד מים חמים לכל בני הבית, הן הטהורים והן הטמאים, ולא יגעו בו הטמאים אלא על ידי כפפות ניילון, ויישארו הדוד והמים טהורים, או שהמים או הדוד יקבלו טומאת היסט'. נידון זה אף על ברוזים של מים, ובע"ה בגיליונות הבאים יתבאר אם שייך לנהוג בטהרה ולהשתמש בברזי המים כמו שרגילים כיום שהמים מגיעים לכל הבתים דרך צינורות, אך הנידון כאן הוא על ברזי מים על דודים שבבית.

אם הדוד נטמא בהיסט

הנידון הראשון צריך להיות אם הדוד עצמו מקבל טומאה בהיסט הזב והנדה, דאף אם הברז עשוי מפלסטיק שלא מקבל טומאה, אך כיון שהוא יד לכל הדוד העשוי מכלי מתכות, ומגע ביד של כלי מטמא את הכלי [חולין ק"ח ע"א], הוא הדין דהיסט של היד יטמא את הכלי כמו שנגע בכלי עצמו.

היסט במקצת

בגמ' [נדה ל"ג א'] דרשו שעליונו של זב, דהיינו בגד שמעל הזב, טמא ונעשה ראשון לטומאה. והקשו התוס' [שם ל"א ב' ד"ה תחתון, עירובין כ"ז א' ד"ה כל] ל"ל קרא לעליונו, ת"ל דנטמא בהיסט הזב [דאף שהבגד לא הוסיט ממקומו, אך מה שנישא על הזב גם נחשב טומאת היסט], ותירצו דאיצטריך טומאת עליונו לבגד שרק מקצתו נישא על הזב, דאי משום היסט לא היה נטמא אלא כשמסיט את כל הבגד, כדילפינן [תו"כ מצורע פרשת זבים פרש"י ג' ה"ב] מקרא דאיזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסט. [וכתב החזו"א [זבים ד' ז' ד"ה מ"ד] דלאו דוקא כולו, אלא אף היסט רובו מטמא].

והקשו המקד"ד [סי' מ"ה אות א' ד"ה הנה] והחזו"א [כלים א' ב, זבים ד' ז' ד"ה מ"ד] דמשנה מפורשת שנינו [זבים ה' ד'] 'מקצת הטהור על הטמא טמא' הרי שאף נשיאה במקצת טמא, ותירצו דרק אדם נטמא בהיסט מקצתו ולא כלים, ע"ש טעמם. עכ"פ גבי כלים מתבאר בתוס' שלא נטמא בהיסט מקצתו, וא"כ כ"ש שלא יתטמא הכלי בהיסט הברז שהוא עצמו לא ממתכת וטומאתו רק משום שהוא יד לכלי.

זהו דעת התוס', אולם הראב"ד [תו"כ מצורע זבים פרש"י ד' י"ד] והרמב"ן [נדה לג א] כתבו שאף בכלים היסט במקצת מטמא [וע"ע גר"ח מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה בזבים], ולדבריהם ה"ה שאף בהיסט של יד הכלי נטמא הכלי, וא"כ אף אם הזב והנדה יפתחו את ברז על ידי כפפות ניילון שלא מקבלות טומאה יתטמא הדוד, וממילא כל המים שבדוד טמאים.

עליונו של זב

ועדיין יש לדון אף לדעת התוס' שהיסט במקצת אינו מטמא, דאף שהדוד לא יקבל טומאת היסט, יתטמא משום עליונו של זב, והיינו אם הזב והנדה יניחו מקצת מידם [גם] מתחת הידיה של הברז, אף שהיסט מקצתו לא מטמא, יקבל טומאה משום עליונו, וכמו שהובא מהתוס' שהחידוש בטומאת עליונו הוא שמטמא אף כשרק מקצת מהכלי על הטמא.

התוס' [עירובין כ"ז א' ד"ה כל] מסתפקים אם טומאת עליונו נוהג בכל הכלים שמקבלים טומאה, או רק בכלים שעומדים להיות 'עליונו', דומיא דטומאת משכב ומושב שרק כלים שעומדים למשכב ומושב טמאים³. וכן כתבו המלאכת שלמה [זבים ה' ב] והחזו"א [זבים ד' ז' ד"ה ובדן] שהר"ש [זבים ה' ב] מסתפק אם טומאת עליונו נוהג בכל הכלים, ע"ש. וע"ע רשב"א [נדה ל"ב ב] וריטב"א [עירובין שם], [ובתוס' [נדה נ"ה א' ד"ה אבן] משמע קצת שנוהג בכל הכלים]. ונמצא שאם נדון שהדוד מים יקבל טומאת עליו, יהיה זה תלוי בספק של תוס' אם בגד שלא עשוי לשמש לעליונו ומדרם מטמא משום עליונו.

עוד יש לדון שלא יתטמא הדוד משום טומאת עליונו, דכיון שאין כובד הכלי ניכר על הטמא שתחת הכלי, לא יתטמא רק מדין אבן מסמא, והחזו"א [כלים א' סוף ס"ק ה'] מסתפק אם אבן מסמא התחדש גם בטומאת עליונו או רק בטומאת משא והיסט ומשכב ומושב, ואי לא התחדש אבן מסמא בטומאת עליונו, לא יתטמא הדוד כמה שמקצת מזהב או הנדה תחת הברז של הדוד⁴.

היסט המים

אף לשיטת התוס' שהיסט במקצת לא נטמא, ונאמר שאין טומאת עליונו אלא בבגד העשוי למשכב או מושב, או שנאמר שלא התחדש אבן מסמא בטומאת עליונו, עדיין יש לעיין אם המים שהוסטו בפתיחת הברז נטמאים, שהרי מיד שהטמא פותח את הברז נדים המים ממקומם [לכיוון הפתח של הברז] והרי הם מוססים בפתיחת הברז, ויש לעיין אם הסטה מחמת פתיחת הברז מיקרי היסט.

במשנה [זבים ג' א] איתא דזב וטהור ישיבו על אילן שכחו רע טמאים, ומשום שכל אחד נשען על חברו, והרי התחתון נושא את העליון [ונטמא או משום משא או משום היסט]. ומקשה החזו"א [זבים ג' ד' ד"ה רש"ן] למה טומאתו רק משום שהעליון נשען על התחתון, ת"ל דהענף שיושבים עליו הטהור והטמא נכפף מעט מחמת היושבים עליו, ונמצא שהטהור שכופף

1 כמובן שכל הנידון כאן רק מעיקר הדיון, אולם מסתבר שחז"ל גזרו או גזרו על כל שימוש שבגלל יכול להגיע לידי תקלה של מגע וכדומה, וכדחזינו בפרק ב' דזבים שגזרו על הרבה דברים שיכול להגיע לידי תקלה של היסט משא ומשכב ומושב.

2 בין בטומאת משא [דהיינו שנושאים את הטומאה], ובין בטומאת היסט [דהיינו שהזב נושא טהרה], טמא בב' אופנים: א. שנישא ומוגבה מהקרקע מכוח הנושא. ב. שהוסט ממקומו. [דלשון נשיאה דכתיב בקרא מתפרש בב' אופנים].

3 בלשון הראשונים נראה שהכוונה לבגדים שעשויים להיות עליונו, אך החזו"א והמלאכת שלמה שייבא בסמוך כתבו שהכוונה גם לכלים העשויים למשכב ומושב.

4 בעיקר ספקין של החזו"א אם התחדש אבן מסמא בטומאת עליונו, יש להעיר דלמה שמבארים המלאכת שלמה [זבים פ"ה מ"ב] והחזו"א [זבים ד' ז' ד"ה ובדן] כוונת הר"ש לפרש את המשנה שם משום טומאת עליונו, ושם במשנה מתבאר דאיא גם טומאת אבן מסמא, וא"כ מוכח שאבן מסמא מטמא גם בטומאת עליונו. [אלא שהר"ש גופי סבר כמ"כ שאף באבן מסמא צריך שיהיה ניכר כובד הנושא על הנישא, ואכמ"ל]. ובריתב"א [עירובין כ"ז ע"א ד"ה ועליונו] נראה שאפי' אם אחרים מחזיקים את הבגד מעל הטמא ואינו נישא כלל על הטמא נטמא, אמנם ע"ש

ברז של דודי מים

אך החזו"א [מכשירין ה' ס"ק ט"י] הקשה מהמבואר בכמה מקומות שאף בשאר טומאות אין הטמא מטמא את כל הניצוק. ומייסד שלא גזרו שמשקה יהיה תחילה אלא לעניין מגע שלאחר נגיעת הטומאה במים, אבל המים שנוגעים במים בזמן שהשרץ נוגע במים הראשונים, לא נכללים בכלל הגזירה שמשקה עושה תחילה, וממילא אף שהטיפה הראשונה נעשית ראשון, הטיפה השנייה [לגבי הטיפה השלישית] אינה אלא שני לטומאה, והטיפה השלישית טהורה. [וע"ע בחזו"א טבוי"ה י' י'].⁷

והשתא, הכא שהטיפה הסמוכה לברז נעשית ראשון, אזי לדעת הגר"א הטיפה הראשונה שנטמאה מטמאה את כל המים שבדוד, וכל המים שבדוד נעשים ראשון לטומאה, דהא מיירי הכא בהיסט של טמא גמור ולא רק של טבול יום.

אבל לדעת החזו"א שמשקה לא נעשה תחילה לעניין המים שנוגעים בו בשעת נגיעת השרץ, לא יעשו כל המים שבדוד ראשון לטומאה.

ומ"מ, אף לדעת החזו"א שכל המים לא נעשים ראשון, אין שאר המים שבדוד טהורים לגמרי, אלא שנטמאים מהטיפה הראשונה ונעשים שני לטומאה, וכמבואר בחזו"א שם שהטיפה השנייה של הניצוק נעשית שני לטומאה, והכא כל המים שבדוד הם כמו הטיפה השנייה שנטמאים ונעשים שני לטומאה, דלכאוי' כל המים שבדוד אינן ניצוק אלא כולם נחשבים מחוברים⁸, וממילא כל המים נעשים שני מהטיפה הסמוכה לברז שקיבלה טומאת היסט מהוב שפתח את הברז⁹.

מסקנת הדברים טוב או נדה שפותחים ברז של דוד מים ללא מוגע: לראב"ד והרמב"ן אף הדוד טמא טומאת היסט. לתוס' אין הדוד נטמא היסט, אך ספק אם טמא משום עליזונו. על הצד שהדוד עצמו טהור, יש לדון אם הטיפה הסמוכה למקום הפתיחה נטמאת, וממילא כל המים נטמאים [לגר"א נעשים ראשון לטומאה ולחזו"א נעשים שני לטומאה].

מתקן פחיות

מתקן של פחיות, שמכניסים כסף ויוצא פחית, אם זב או נדה הכניסו את הכסף או אף לחצו על הכפתור, אין הפחית שיוצאת נטמאת משום היסט, דהכנסת הכסף דומה למבואר בגמ' [ב"ק י"ז ב] שצוררות לא מטמאים בהיסט, וה"נ הכנסת הכסף כזריקת צרור שמסיטה את הפחית משקה. ואף אם צריך ללחוץ על כפתור כדי שהפחית משקה תצא, הרי זה כשומט ספסל שמבואר בחזו"א הנ"ל שאינו מטמא בהיסט.

תיקון למים טמאים

בגיליון הקודם [32] נכתב שאם נניח שהלחות שיש על הפירות נחשב משקה, יטמאו אף הפרי אף שלא לרצון, דהכשרו וטומאתו באין כאחד וכמבואר במשנה ובר"ש ריש מכשירין. למעשה העירני הגאון ר' יחיאל פישוהף שליט"א שבפשטות לא פוסקים כרבי מאיר דכלי טמא חושב משקה [שבת י"ז א'], דאיכא כמה משניות שמשקה שנתלש שלא לרצון טהור אף אם נגע בו אדם או כלי טמא: אהלות י"ח א' [עי' חזו"א אהלות כ"ד א']. מכשירין פ"ב מ"ג, פ"ד מ"ב, שם מ"י [עי' חזו"א מכשירין ד ג']. שם פ"ד מ"ו ע"ש בר"ש [ועי' מקד"ד מ"ג סוף ו']. תוספתא שמביא הר"ש שם פ"ד מ"ה [עי' חזו"א טהרות ד' ט' ד"ה שם והנייר]. סוגיא דכריתות ט"ו ב' [עי' חזו"א מכשירין א' ה' ד"ה הא].

והא דאיתא בריש מכשירין דמשקה טמא מטמא שלא לרצון, כתב החזו"א [מכשירין א' ה-ו, וע"ע טבוי"ד י' ד"ה תנן] דמיירי במשקה שיוצא מהטמאין, וכעין מש"כ הגר"א דמיירי במעיינות. [וחזר בו החזו"א מדבריו במקואות (קמא א' ב' ד"ה שם, וע"ע זבים ג' י' ד"ה ר"ש) ע"ש].

אמנם לדעת המהר"ם [מכשירין ב' ג'] איכא סתמא דכלי טמא חושב, וכמו שכתב החזו"א [מכשירין ב' ט' ד"ה כתב], ע"ש.

למים שנבלעו בכתלים

מש"נ בגיליון הנ"ל [הערה 4] לתמוה מחרסין שבלעו משקין דשם משקה עליה אף שנבלעו בחרסין [נדה ס"ב ב'], שו"ר שהחזו"א [מכשירין ב' י"ב] מיישב דשאני התם שיוצאין ע"י הסקה, ע"ש. [ובדבריו הנ"ל: [וכן שם ס"ק ח'] מתבאר דגם כן סובר שזיעת הבתים היינו משקין שנבלעו בכותל, וצ"ע¹⁰].

את הענף הסיט מעט [לכיוון מטה] את הזב שישב בצד השני של הענף [וכן הטהור מוריד את הטמא ונטמא אף משום משא]. ומתרחץ החזו"א: 'ואפשר דלא חשיב מסיט במה שמוריד את השוכה למטה, שאין זה פעולה בגוף האדם, אלא שומט את הספסל מתחתיו וממילא הוא נופל', וצ"ע. והא דתנן פ"ג דטהרות [מ"ג] דחלב עז קרי מסיט, התם דוחק את החלב בצבעותיו עד שזבין בחוץ, ע"כ. והיינו שטמא ששומט את מושב הטהרה, אף שהטהרה נשמטה והוסטה, לא מיקרי היסט.

ולפי זה לכאוי' אף המים שניסוטים בפתיחת הברז לא נטמאו משום היסט, דפתיחת הברז ושמיטת החלק [שמשתחרר בפתיחת הברז] שסתם את הנקב דומה ממש לשומט ספסל וכדומה מתחת לטהרה, שלא נחשב להיסט.

טומאת הטיפה הסמוכה לברז

אמנם אף שההיסט של כל המים נעשה על ידי שמיטת הברז, אבל הטיפה הסמוכה לחלק הפנימי של הברז כן הוסטה ממש מוכח הטמא, וא"כ הטיפה שסמוכה לחלק הפנימי של הברז נטמאת בטומאת היסט הזב או הנדה.

היסט במקצת באוכלין ומשקין

ויש לעיין אם לדעת התוס' שאין היסט במקצת מטמא, הטיפה הסמוכה לחלק הפנימי של הברז שניסוטה ממש מהזב נטמאת, או שכיון שכל המים שבכלי מחוברים וכולהו חשיבא חדא, הוי ליה היסט במקצת שאינו נטמא לתוס'.

דלכאוי' כמו שבגד לא נטמא בהיסט מקצתו, כך אוכלין לא יקבלו טומאה בהיסט מקצתן. דאין לומר דשאני אוכלין ומשקין שכל משהו שבהם ראויים לקבל טומאה בפני עצמם והו"ל על המשהו אוכל שניסוט היסט בכולו, דהא אף בבגד מצאנו [חולין ע"ב ב'] שאפשר לחלקו ולומר שרק מקצתו נטמא ואעפ"כ אם לא הסיט את כל הבגד אף המקצת שהוסט לא נטמא, וכע"ז איתא עוד בגמ' [זבחים זה א] שאסור להכניס גע"ג מבגד טמא, דעל כל ג' חל שם טומאה בפני עצמו, ומ"מ היסט במקצת לא מטמא את המקצת שהוסט, וה"נ באוכלין שהוסטו מקצתן, אף שכל משהו ראוי לקבל טומאה בפני עצמו, כיון שכל האוכל מחובר לא יתטמא אלא בהיסט כולו.⁶

ואולי משקה שאני דחויגן שכשהוא ניצוק כל טיפה נידונת בפני עצמה, השתא נמי שכל המים מחוברים אפשר לדונם גם כאילו אינן מחוברים, ועיין.

עוד יש לדון, ע"פ מה דאיתא [חולין עג א] דאוכל כמאן דמיפרס דמי ובע"ח שחציו נבלה חציו שחוט [מגן עובר של בהמה שהוציא ידו ושחט את אמו, שהחשיטה לא הועילה לידו] אף לר"מ הסובר שבגד כה"ג מיקרי מום החיבור בית הסתרים, הכא באוכל מודה שהעובר נטמא מידו הנבלה ולא דנים את מקום החיבור שבאמצע האוכל לבית הסתרים, וי"ל דמה"ט נדון כל מקצת ממנו בפני עצמו והמקצת הוסט כולו.

ועוד מבואר בגמ' [בכורות כב א] מבואר שטיפת מים בהרבה משקה לא נחשב כמגע בית הסתרים, דאיתא התם שמים טמאים שבטלו בציר דגים ואח"כ הוסיף וריבה עוד מים, חוזרת ונעורה הטיפה הטמאה ומטמאה לכל המים שהרבה להם, ולא דנינן השתא את הטיפה שמעורבת בציר כמגע בית הסתרים, וע"כ דמשקה לא דמי לבגד ולעולם אפשר לדונו אף כמופרד ולגבי הטיפה שניסוטה הו"ל היסט בכולו, וצ"ע.

טומאת כל המים מהטיפה הסמוכה לחלק הפנימי של הברז

ואכתי יש לדון, דאף אם נאמר שהטיפה שסמוכה לברז קיבלה טומאה, אך כיון שכל המים שבדוד לא הוסטו ולא נטמאו, תתבטל הטיפה הטמאה ברוב המים הטהורים.

או י"ל לאידך גיסא, דכיון שמשקה לעולם נעשה תחילה, אזי הטיפה שהוסטה מהברז נעשית ראשון ומטמאה מיד במגע ראשון את כל המים.

ומצאנו נידון כעין זה בניצוק שאינו חיבור [טהרות ח' ט], ואם נגע טמא במקום אחד מזרימת ניצוק המים לא יטימא את כל המים, וכתב הגר"א [שם] דמ"מ הטיפה שננגעה בו נטמאה ונעשית ראשון, והרי היא מטמאה את הטיפה הסמוכה לה, וכיון שהטיפה הסמוכה לה גם נעשית ראשון, הרי היא מטמאה את הטיפה הסמוכה לה, וכן כל טיפה וטיפה, עד שכל הניצוק טמא. ולא משכחת לה דניצוק יהיה טהור אלא במגע טבול יום, שאינו עושה את המשקה לראשון.

⁶גאון יעקב שביאר את הריטב"א בנישא עליו מעט.

⁷בציור שהחזו"א מביא בדרך כלל גם יש היסט גמור, דהשומט אדם מספסל בדרך כלל גם מגביהו ומסיטו מעט לא רק ע"י שמיטת הספסל. אך דינו של החזו"א הנ"ל מצוי בכסא משרדי שאפשר להוריד את היושב עליו בלי להסיטו.

⁸[וא"כ למאי דהובא מהחזו"א דסגי בהיסט רובו, נדון שאף מעט יותר ממה שהוסט נטמא, דנאמר כמאן דמיפרס על קצת יותר ממה שהוסט, והרי לן הסת רובן].

⁹וצריך להוסיף שאף שאח"כ מתערבים המים ומדין בילה בלח כל המים נוגעים שוב בטיפה שנטמאה מהטמא, וטיפה זו היא הרי ראשון לטומאה שמטמאה את שאר המים, כיון שכל הזמן המים מחוברים אין כאן נגיעה חדרשה, ועיין. אך אם שוב יערה מים אלו לכלי אחר, ונעשו ניצוק ושוב אין המים מחוברים זה לזה, לכאוי' יחשב שיש כאן מגע מחודש ויקבלו טומאה מהטיפה הטמאה, וכדין טיפת מים טמאה שהתערבה בציר דגים,

פי"ו מט"ו תנן העושה משכב מכל מקום טמא, ועמדו המפרשים, מה חידוש יש בזה, עי' רע"ב ור"ש כת"י ותו"ט [ומש"כ הגה"ג ר"ג שליט"א (בגל' 31)] והנה מד' החזו"א סי' כ"ח ס"ק ז' מתבאר שפירש את חידוש המשנה, העושה משכב מכל מקום, היינו אפי' בעור המצה (שאינו מעובד) דטמא מדרס, וזה דומיא דרישא דתנן המשנה דעושה כלי קיבול מ"מ טמא, ששם הפירוש שאפי' מעור המצה, כדתנן העושה כים מעור המצה, כן הוא בהמשך המשנה דעושה משכב מ"מ טמא, היינו אפי' בעור המצה, וכ' שמוזה מבואר שמדרס גם מעור המצה טמא, ויעו"ש שכ' לחלוק על המל"מ פ"ב מכלים ה"א, שנקט דמדרס מעור המצה טהור, וכ' החזו"א דא"א לומר כן, דהרי תנן העושה משכב ומושב מ"מ טמא, והיינו מעור המצה ונייר כדקתני סיפא בכלי קיבול, והיינו שחידוש המשנה הוא שמשכב מעור המצה טהור, וצ"ל דנתחדש דמדרס לא בעי כלי, ומשו"ה גם בעור המצה טמא, ובאמת החזו"א לטעמי' בכמה דוכתי נקט דמדרס לא בעי כלי, [בסי' ט"ז ס"ק ט' ט"ז, וסי' כ"ה סק"ז, וסי' כ"ו ס"ק י"ב ט"ז], וזה מה דפירש דזה חידוש המשנה, דעושה משכב מ"מ טמא, דמדרס לא בעי כלי, ואמנם אף שהרע"ב הר"ש כת"י והתו"ט בשם מהר"ם לא פירשו כן, וכפיה"נ לא ס"ל כן, דהר"ש כת"י ביאר דהעושה כלי קיבול מ"מ אפי' מקבל כל שהוא, וכן משכב מ"מ היינו ישיבה מועטת, וזה דלא כחזו"א, אבל ראיתי בס' משנת אליהו סוכה (להגר"א מיישקובסקי וצ"ל סי' כ') שכ' דהר"ש והרע"ב לטעמי' דהם פירשו כלי קיבול מ"מ שהכוונה קבלה כ"ש, ולכן פירשו גם במשכב מ"מ הכוונה ישיבה כל שהוא, אבל הרי מדברי הרמב"ם בפ"ב מכלים מתבאר שפי' שעושה בית קיבול מכל מקום שזה קאי על עור המצה, והיינו על החומר של הכלי, א"כ לדעת הרמב"ם יש לפרש גם את המשך המשנה ע"ד זה דהעושה משכב מ"מ דקאי על החומר של הכלי, דגם בעור המצה טמא, וזה כדברי החזו"א, ובס' הנ"ל כ' דמבואר מזה דהרמב"ם ס"ל שמדרס לא בעי כלי, וזה כדברי החזו"א דזה גופא ביאור המשנה העושה משכב מ"מ טמא.

אלא דבעיקר הדבר שנקט החזו"א שמדרס א"צ שיהיה כלי, בקה"י סי' ו' כתב בדבדעת הרמב"ם לכאז' מבואר דמדרס בעי כלי, דכ' בפכ"ה ה"י וכן בול של עין אע"פ שסרקו וכרכמו ועשו פנים לשער וכיוצא בו אינו כלי ולא מקבל טומאה עד שיחוק בו, ואמנם עי' חזו"א סי' כ"ו סקט"ז שמייירי שאינו נאות לישיבה, וצ"ע, אכן בפשוטו מבואר ברמב"ם דמדרס בעי כלי, ואי נימא דמדרס בעי כלי א"א לפרש שהעושה משכב מ"מ היינו בעור המצה, שאינו כלי, דהרי בעי כלי, ועוד יל"ע דאם חידוש המשנה שמשכב לא בעי כלי, א"כ אין זה דומיא דרישא דהעושה כלי קיבול מ"מ, דהעושה כלי קיבול מ"מ, ביאורו שע"י הב"ק חל בו שם כלי, ואילו העושה משכב מ"מ הוא שמשכב לא צריך כלי, ולא שע"י זה הוא כלי.

ולכאז' היה אפשר לפרש המשנה לדעת הרמב"ם שהוא באמת דומיא דכלי קיבול מכל מקום, וביאור המשנה לפי מה דתנן לק' בפכ"ו מ"ב הבגד מטמא משום שלשה, השק ארבעה, עור חמשה על חמשה, מפץ ששה, שוין למדרס ולטמא מות, ומבואר שמפץ ועור ושק בלא צורת כלי, מק"ט, והנה דעת הרמב"ם שכלי עור בעי צורת כלי, כמש"כ בפ"ה ה"ב עור שאין עליו צורת כלי אינו מקבל טומאה, וא"כ צ"ע הרי אין בהם צורת כלי, וצ"ל דכל מה דכ' הרמב"ם דבעי צורת כלי, היינו דבלא צורת כלי לא חל שם כלי מצד עצמם, אבל מדרס לא בעי צורת כלי, וממילא אם הוא מדרס, הוא כלי לגבי שאר טומאות אף בלא צורת כלי, מדין כל המטמא מדרס מטמא מות, וא"כ י"ל, דשק ארבעה ועור חמשה, יש בהם שם כלי לגבי מדרס גם בלא צורת כלי, וזה חידוש המשנה שעושה משכב מ"מ בלא צורת כלי טמא גם במת, וזה דומיא דבית קיבול, דכמו דב"ק מכל מקום יש לו שם כלי לטומאות מות, כמו"כ משכב בלא צורת כלי יש בו שם כלי גם לטומאות מות, דכיון דיש בו שם כלי לגבי מדרס, הוי כלי גם לטו"מ, וזה גם יסוד הדין שכל המטמא מדרס מטמא במת, [וכן הוא לשון רש"י בסוכה כ' ע"א (ד"ה והתנן) שכ' וכל שהוא כלי למדרס מיטמא בכל טומאה], וזה דומיא דב"ק מ"מ, ורק לגבי עור המצה חלוקים זה מזה, דב"ק הוי כלי גם מעור המצה, ומשכב הוא רק בעור מעובד, וה"מכל מקום" שנאמר במשכב, הוא לומר דאפי' בלא צורת כלי, וה"מכל מקום" שנאמר בב"ק, הוא לומר שסגי בעור המצה, אבל בתרתייהו הנידון לגבי מה שהכלי עשוי ממנו, אם יש בו שם כלי.

אלא דשאר ראשונים לא פירשו כן, דבאמת לכאז' בפשוטו א"א לפרש כן, דהרי שק ארבעה ועור חמשה שמק"ט [בלא צורת כלי], מבואר בר"ש בפכ"ו מ"ג ובתוס' שבת ע"ו ע"א (ד"ה ואמר) דהוא גם בלא שמייוחד למדרס, ועי' תוס' זבחים צ"ד ע"א שהכחיו כן משבת מ"ט ב' שעור מעובד טמא אף בלא יחוד למדרס, וכך היא פשטות המשנה בפכ"ו מ"ב, דבגד ושק ועור וכו', מק"ט בין למדרס ובין לטו"מ, אף בלא שמייוחד למדרס, ואם נימא כמש"כ דעור ושק מקב"ט משום כל הראוי למדרס מטמא מות, א"כ הרי זה דוקא במיוחדים למדרס, כדמבואר ברמב"ם פכ"ד ה"ו, [כמש"כ החזו"א סי' ל' ס"ק י"ב דאף דסתם עור חמשה מק"ט בלא מחשבה, מ"מ אין סתם עור טמא מדרס עד שיחשב עליו, ואף בעור חמשה], וא"כ הרי מבואר ששק ד' ועור ה' פשוטים מק"ט לא מדין

מדרס, אלא מצד עצמם, והיינו כדכ' החזו"א כמה דוכתי, [עי' סי' ל' סק"ב וסי' ל"ב סק"ב] דהוא משום דמשמש ע"י קיפול, כדכ' התוס' שבת ס"ג ב', שראוי לקפל מק"ט מדאו, ומבואר ששק ועור מק"ט דנחשבים כלי גמור מצד עצמם, וזה לא כמש"כ דהוא משום מדרס, וכ"ה מבואר בר"ש פכ"ו מ"ג והתוס' שבת ע"ו א' דאין זה משום מדרס, ע"ש, אך נראה דאף דבר"ש והתוס' הנ"ל מבואר שעור ושק דו"ה טפחים הם כלים מצ"ע, ולא משום מדרס, מ"מ לדעת הרמב"ם יקשה לומר כן, דהרי כבר הבאנו דהרמב"ם כ' דעור שאין עליו צורת כלי אינו מקבל טומאה, ובאמת שמדברי הרמב"ם נראה דס"ל דכל השיעורים של עור חמשה ושק ד' בעיקרם למדרס, כמבואר בלשונו בפיה"מ פ"כ"ז מ"ד, שכ' אמר בהלכה הזו וכו' שהבגד שלשה השק ארבעה ועור חמשה וכו' אין מתטמאות במדרס אם היתה פחות מן השיעור הזה, הרי שכל מה שעור ושק מקב"ט הוא משום שהוא ראוי למדרס, וכן מבואר בס' היד בפכ"ד ה"ב שכ' וכל העורות המתטמאות ב"מדרס" אין מתטמאות עד שיהיה בהן שיעור חמשה טפחים, על חמשה טפחים, והוא מתוספתא (ב"ב פ"ד ה"ג) ובתוספ' הלשון שאין עור טמא פחות מחמשה על חמשה, והרמב"ם הוסיף במדרס, ומשמע דשיעור חמשה, הוא רק במדרס, וביותר שמשמע שבשאר טומאות גם פחות מחמשה, וזה צ"ע דהרי בעורות בעי חמשה גם בשאר טומאות, [ומייירי שם בעורות פשוטים בלא צורת כלי], ועי' חזו"א (ל' סק"ג) שכפיה"נ נתקשה בזה, ולכאז' מבואר מזה דהרמב"ם ס"ל דכל מה דעור חמשה ושק ארבעה מק"ט הוא רק משום שהם מדרס, וממילא מק"ט טומאות מות, והרמב"ם הרי לטעמי' דכ' דעור שאין בו צורת כלי אין מק"ט, אינו יכול לפרש שעור ושק טמאים מצ"ע, ומטעם ראוי לקפל, דאין בהם צורת כלי, וע"כ דמה דעור ושק טמאים בד' וה', הוא משום דחל בהו שם מדרס, וממילא מקבל טו"מ.

אלא דיקשה משה"ק לעיל, דהרי עור ושק ד' וה' טפחים מק"ט גם בלא שמייוחדים למדרס, וא"כ בע"כ מבואר דטומאת שק עור ד' וה' טפחים, הוא מצד עצמם, ולא מחמת שהוא מדרס, וזה ההכרח לומר שהם ראויין לתשמיש קיפול, וכמש"כ החזו"א, ולא כמש"כ בדעת הרמב"ם שהוא משום מדרס, אכן ראיתי בתוס' רא"ש שבת ע"ו א' שכ' שהדין כל המטמא מדרס מטמא מות, וזה אף באינם מיוחדים למדרס, אלא כל שראויים למדרס מטמא טו"מ, וכפיה"נ זה גם דעת הרמב"ם, וכיאר הדבר, דיסוד דין כל המטמא מדרס מטמא מות, דילפי' מק"ו, אין זה דין בטומאה, אלא הוא ק"ו בהשם כלי, דאם הוא שם כלי למדרס ק"ו לגבי טו"מ, אבל אין זה תלוי כלל בטומאת מדרס, ומשו"ה שק ועור, כיון שהם ראויים למדרס, הם כלי למדרס, אף שאינם מיוחדים, ומה דבעי דיהיו מיוחדים למדרס, הוא דין מסוים במדרס וביותר דיעוין בחזו"א סי' ל' ס"ק י"ב שמבואר בדבריו, דמדרס בעי יחוד ע"י מחשבה אף בדבר דעומד לשימוש מדרס, באופן דכה"ג בטומאות מות לא היה צריך יחוד, מ"מ במדרס הוא דין נוסף דבעי יחוד, יותר משאר טומאות, ואינו טמא בלא מחשבה, וא"כ יש בהם תורת כלי מדרס, אלא שאינם מק"ט מדרס, וממילא מק"ט טומאות מות, והרמב"ם לטעמי', דס"ל בפכ"ה ה"א, דכל המטמא מדרס מטמא מות הוא רק מדרבנן ככל הפשוטים, אף שהוא נלמד מק"ו, והיינו דכל הק"ו הוא רק לגבי השם כלי, ולא לגבי הטומאה, דלגבי הטומאה, כל דבר כדנין, וכיון דבעי בטו"מ דומיא דשק, לא שייך למילף ק"ו שיהיה טמא מדאו, דזהו תנאי בקב"ט וזה לא שייך למילף מק"ו לשנות הדין, ורק לגבי השם כלי ילפי' דיש לו שם כלי, וא"כ י"ל גם לאידך גיסא דאף בדבר דאין בו טומאת מדרס, מ"מ מטמא מות, כיון דמה דבעי במדרס שיהיה מיוחד למדרס, הוא דין מסוים בטומאת מדרס, ולא שייכא כלל להשם כלי שבו, ומשו"ה הוא מק"ט אף בלי יחוד למדרס דכיון הוא כלי לגבי מדרס, הוא כלי לשאר טומאות, ואף שלא מיוחד למדרס, מ"מ כיון שראוי למדרס, יש לו השם כלי לגבי זה.

ולפי"ז מתבאר המשנה דהעושה משכב מ"מ טמא, וכמש"נ שזה המשך למה דתנן העושה כלי קיבול מ"מ טמא, והיינו שיש בו שם כלי, וכמו"כ במשכב מכל מקום היינו אף בלא צורת כלי, יש בו שם כלי, ובוזה ניחא יותר דהוא דומיא דכלי קיבול דהוא נוגע לשאר טומאות, וכמו"כ משכב הוא נוגע לשאר טומאות, דגם באינו מיוחד למדרס, מ"מ הוא כלי גם לטומאות מות, ומבואר מזה לכאז' שמדרס בעי כלי, דזה כל דין המשנה שעושה משכב מ"מ יש בו שם כלי, מחמת שם משכב שבו, הרי שמדרס בעי כלי, דמדרס ילפי' דיש שם כלי, וממילא צריך לומר כמש"כ המל"מ דבמדרס בעי עור מעובד, דבעי שם כלי, ובעור המצה אף שראוי למשכב ל"ה כלי, וכדעת המל"מ. והמל"מ שם כ' דמקור הדין דמשכב מעור המצה טהור, ממועטין מקרא, דאשר יעשה לכל מלאכה, והק' החזו"א שם דהקרא דכל אשר יעשה לכל מלאכה לא איירי במדרס, אלא בכלים, וכל זה קשה רק א"נ דהדין דכל הטמא מדרס מטמא מות, הוא תלוי בטומאת מדרס, א"כ קשה דהקרא לא איירי בטומאת מדרס, אבל למש"נ, מה שמדרס טמא במת, אינו מחמת טומאת מדרס, אלא מחמת השם כלי, והק"ו רק לגבי שם כלי, א"כ שפיר המקום למעט הוא בטומאות כלים, דעור המצה לאו שם כלי עלה, דנידון לגבי השם כלי, ולא לגבי טומאת מדרס, וכמש"נ.

הרב בן ציון חדש - ר"מ בישיבת סלבודקא

אל כבוד מעלת עמלי התורה העוסקים בענייני טהרות הי"ז

אציע בזה ישוב לקושיית האחרונים בדין כלי נייר שמבואר במשנה פ"ז מט"ו דהעושה כיס מניר מקבל טומאה. ובתוספתא ב"ק פ"ז ה"ז [מובא בר"ש פ"י מ"ד] כתוב דחמת מנייר חשיב כלי טהור להציל בצמ"פ.

ואפשר דהא במשנה תני דין כס מן הנייר עם דין כס מעור המצה ומשמע שיש בהם דמיון וגבי עור המצה נתמעט בגמרא שבת ע"ט. היכי דלא עשה בהם מלאכה, וכתב הר"ש דהיכי דעשה מהן כס חשיב שעשה בהן מלאכה. וא"כ י"ל שדוקא עשיית כס בתפירה חשיב עשיית מלאכה ליחשב כלי המקבל טומאה אבל חמת שנעשה בצרייה [כמבואר במשנה פכ"ז מ"ד דיש אופנים שמקבל טומאה] גרע, ואף שנחשב כלי להצלת צמ"פ אבל אינו נחשב שנעשה בו מלאכה ליחשב כלי לקבלת טומאה ונתמעט מקבלת טומאה ולכן שפיר מציל דוקא חמת של ניר בצמ"פ. [ואפשר דגם חמת העשוי בתפירה גרע מעשיית כס ושאר כלי ניר ונחשב שלא נעשה בו מלאכה].

עוד אציע בזה חילוק בין סדין שעשאו וילון שדעת ר' יוסי בפכ"ז מ"ט שהוא טהור ואינו מגע מדרס דהוי מגע בית הסתרים. וכן פסק ברמב"ם כלים פכ"ג ה"י, ומאידך פירש הרמב"ם [כלים פ"ז ה"יב] את המשנה בפ"ח מ"ח בתפילין שהיא אב הטומאה דרק אחרי שהתיר את התפילה הרביעית וחזר וחזרה נעשית ראשון, ומשמע דקודם שחיברה הוי אב. ומבואר שמשנתה מאב הטומאה לראשון משום טהרת פנים חדשות לכך רק אחרי שתקן את הרביעית נעשית ראשון. [וכעין שפירש הר"ר שמעון בתוספות שבת ק"י: והרש"י בעירובין כ"ד]. וכתבו התוספות בשבת שפירוש זה א"ש רק לדעת ר' מאיר דמגע בית הסתרים הוי מגע, וצ"ב היכי כתב הרמב"ם דטמא בהכי הרי פסק הרמב"ם דמגע בית הסתרים טהור. [וכן קשה על פירוש הרמב"ם פ"ח מ"ו בארוכה שנשברה ותיקנה ונשברה שניה ותיקנה שפירש הרמב"ם שנעשית ראשון לאחר שהיה אב מפני שנשתנתה, והינו מגע חדש בישן.] וצ"ב דהא הוי מגע בית הסתרים]

ואפשר דהיכי דהוי המשך של אותו שימוש הוי טומאת עצמו, ואינו מגע חדש בישן אלא דיורד דרגת טומאתו כיון דהוי פנים חדשות, ודוקא סדין שעשאו וילון או בגד שנקרע שבטל שימושו הקודם יש חסרון דהוי מגע בית הסתרים. ובאם יש עוד ישוב בזה אשמח בו.

סיכום דיני טומאת מטה ואבריה.

דין כרע בפנ"ע. בנתפרק המטה דעת הר"ש דטהור, אבל חוזר לטו"י בחיבורו למטה, דעת הגר"א דנשאר בטומאתו. [וכן לכא' דעת תוס' שבת נח: ד"ה אלא] ולהגר"א גם מק"ט, ולתוס' זה תלי בדעת אב"י ורבה בגמ' שבת שם. דעת הרמב"ם לכא' דבטל טומאתו ולכן פירש טומאת כרע במ"ז שנטמא הכרע בפנ"ע, שהיה מיוחד למדרש. [ואפשר דבחיבורו חזר הרמב"ם וסבר כהגר"א].

ולדעת ר"א דמטה מטמאת חבילה דעת הר"ש דמ"מ בכרע יש טומאה לגבי דין טו"י, ולהגר"א לר"א לכא' בטל טומאת הכרע, ובמהרש"ל סוכה טז. בתוד"ה מטה מבואר דגם לר"א לא בטל טומאתו בנתפרק. ועיי"ש בקרני ראם, ומבואר כדברי הסד"ט קפו. דהיינו היכי דדעתו להחזירה לכ"ז לא בטל טומאתו, ופולגות ר"א ורבנן כסתמא. ולדעת ר"ש בתוספתא לדעת ר"א, לכא' להגר"א נשאר בטומאתו, ולהר"ש יש בו דין טו"י, ולהרמב"ם לכא' נטהר, [ובמיוחדו למדרס מק"ט].

ולדעת רבנן אליבא דר' שמעון נח' הרש"ש ומהרש"א סוכה טז. אי מק"ט בפנ"ע.

ובנשבר שאר המטה נטהר מטומאתו, ומ"מ במיוחדו למדרס לכא' מק"ט, למש"כ ברמב"ם.

דין ארוכה בפנ"ע או קצרה בפנ"ע. בנתפרק המטה, להר"ש לכא' יש בו טו"י, וגם לדעת ר"א.

בגליון 30 כתב הגרמ"א סלושין דספרים מנייר אינם מקבלים טומאה מטעם דהוי פשוטי כלי עץ. ולכאורה אין לחלק בין ספרים שלנו לס"ת דמפורש בב"ב כ א דאינו מקבל טומאה וממעט בחלון, וכל הטעמים שנאמרו שם שייכים גם בספרים שלנו.

ושם כתב הרמ"ה דאינו מקבל טומאה דלאו מנא הוא, ובחס"ד כלים ב"ב ו' ט' ובחזו"א פרה ה כב ומוקד"ד סו"ס ג"ד כתבו דס"ת הוי פשוטי כלי עור.

אבל המהשג"א פכ"ד מ"ג והמוקד"ה ה"ל כתבו טעם חדש דדינו כסדין של צורות במשנה שם דכל שעשוי להתלמד לא חשיב כלי מעשה.

ונראה לדון נפ"מ בין הטעמים בספר שיהיה לו דין מתכת, כגון שהדפים מחוברים בהידוק של

ראיתי שבסוף מדור הלכתא למשיחא דן לגבי צב מים אם נחשב שרץ כי יכול לחיות גם ביבשה. לכא' הדברים מפורשים בגמ' ובמדרש, דהנה בחולין קכ"ז ע"א דרשו מקרא ד"הצב למינהו" "להביא הערוד וכן הנפילים", ובשמות רבה פרשת בא ט"ז כ"ח מפורש שערוד [או דואר, ע"ש גירסאות במפרשים] הוא צב מדברי, ונפילים הוא צב ים, ומטמא כמו צב. וכן נראה בתו"כ שמיני פרשה ה' סוף הלכה ז'. וכבר העיר הרש"ש במדרש שם מ"ט מטמא ואינו בכלל כל שבים טהור, וע"ש ונראה שכוונתו לתרץ דהוי כעין כלב ים שבורח ליבשה ואליבא דר"ע שמטמא [גב. בתו"כ שם בספ"א איתא לדר"ע ע"ש]. וצ"ע"כ במדרש שם שמשמע שדר רק בים ואעפ"כ מטמא. וצ"ע

לכבוד המאסף הנפלא אהלי טהרות

כתב החוט שני (פרק ע"ג ס"ק א' עמוד קנ"ט) בגמ' שבת דף מ"ד הובא משנה בכלים "מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין גוררין אותה בשבת" ופרש תוס' "דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשהיא נשמטת מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינם על עיקר הכלי שרי"י מבואר דליכא דין בסים אא"כ המוקצה מונח על עיקר הכלי.

וכך הלשון בתרומת הדשן (ס"ט) "שכח מעות בפסית בד הנמשכת מהכובע מותר לטלטלו ולהניחו על הראש, וראיה ממוכני בזמן שהיא נשמטת ויש עליה מעות אין גוררין אותה בשבת ופרש תוס' דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשהיא נשמטת מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות כיון שאין המעות על השידה שהיא עיקר הכלי אלמא דבתר עיקר אוליון והכי נמי בכובע ודאי עיקר הכלי הוא הכובע ומותר לטלטל גם הפסית בד עכ"ל תה"ד ודברי תה"ד הובאו בבית יוסף וכך הלשון ברמ"א לענין כיס התפור בבגד דמותר ללבוש הבגד אם הוציא משם המעות דלא

להגר"א משמע דבטל טומאתו, ושאיני בזה מדיון כרע. ובתוס' שבת נח: ד"ה אלא משמע דנשאר בטומאתו [ולאכ"י שם אפשר דמק"ט, ולריטב"א שם גם לרבא מק"ט] וכן לכא' מפורש בתוספתא ב"מ פ"א ה"ג וצ"ע להגר"א, ועי' סד"ט קפט; ובנשבר שאר המטה, ודאי בטל טומאתו.

דין קצרה עם ב"ב. בנתפרק שאר המטה להר"ש לרבנן דמ"ט טמא ולר"א נטהר ויש טו"י, ולר"ש שבתוספתא גם לר"א נשאר בטומאתו. [ולהגר"א לר"א במתני' בטל טומאתו דליכא דין טו"י].

ונתבאר דלהר"ש לרבנן דמ"ה אפשר דמטהו כה"ג דדוקא ביש קצרה וב"כ עם ב' ארוכות מק"ט מהטעם המבואר בתוספתא אבל קצרה וב"כ בפנ"ע משמע דטהור לרבנן, אבל מהחזו"א הובא דגם בזה טמא לרבנן. ולדעת הגר"א הקצרה וב"כ נשאר בטומאתו, ולהרמב"ם נתבאר דאפשר דסבר כהגר"א דנשאר בטומאתו, ולדעת הכס"מ בטל טומאתו אבל מק"ט להבא.

ובנשבר שאר המטה או שאינו עומד להחזיר, [וכן בכל נשבר שנבאר הינו גם כאינו עומד להחזיר], להר"ש במ"ט טהורה, ולתורא"ש ברכות נ: בתי' קמא ולהתוס' בשבת הנ"ל נשאר בטומאתו, ומק"ט, דבהכי איירי סיפא דמטה מיטמאת ומיטהרת איברים, ולדעת ר"א טהור כה"ג [ולא: לר"ש בתוספתא גם לר"א בטומאתו קאן]. ובתי' שני בתורא"ש כ' דכה"ג בטל טומאה קודמת, אבל מק"ט להבא, ובהכי איירי מיטמאה ומיטהרת אברים, דנטהרת מטומאה שנטמאת כשהיה איברים.

ולהרמב"ם ו"הגר"א לכא' טהורה כדיו המבו' במ"ו ובפנ"ט מ"ו, ולהתורא"ש נתבאר ליישב דהתם דתיקנן בארוכות אחרות הוי פנים חדשות, וטהורות ע"ז, אבל עצם השבירה בהכי אינה מטהרת, ודינא דמ"ה דקצרה וב"כ טמא להגר"א הינו ביש עצמם ב' ארוכות, דראוין לשימוש כמבו' בתוספתא.

דין ארוכה עם ב"ב. בנתפרק שאר המטה להר"ש הוי פלו' רבנן ור"נ במ"ה. ולהגר"א [וכן לתורא"ש תוס' שבת הנ"ל] נשארת בטומאתה. ולהרמב"ם אפשר דסבר כהגר"א, ואפשר דסבר דרק מק"ט להבא כש"כ בכס"מ אבל דין טומאה שהיתה תלי בפלו' רבנן ור"נ. ובנשבר שאר המטה להר"ש טהורה [וכן להגר"א לכא' גם לדעת ר"נ] ולתוס' בשבת והתורא"ש לכא' תלי בפלו' רבנן ור"נ במ"ה. [לדעת הרמב"ם גם אי סבר כהגר"א וגם לדברי הכס"מ לכא' טהורה ואמק"ט וצ"ל כדרכו של הר"ש לרבנן דמ"ט הינו לר"נ דמ"ה].

דין קצרה וב"כ עם ב' ארוכות. בנתפרק הקצרה וב"כ לכא' טמא ומק"ט לכו"ע, [ולר"א דמ"ט אפשר דחשיב חבילה מהטעם המבו' בתוספתא]. ובנשבר הקצרה וב"כ להגר"א טמא לכו"ע ולהרמב"ם אפשר כהגר"א, ואפשר כהכס"מ דנטהר ורק מק"ט להבא. ואפשר דגם להכס"מ הכא דנשארו ב' ארוכות גם נשאר בטומאתו דחשיב כמטה שלימה מטעם המבו' בתוספתא.

ולהר"ש לכא' טהורה כיון דנשבר קצרה וב"כ, ואפשר דטמא כהתוספתא הנ"ל.

דין ארוכה וב"כ עם ב' קצרות. בנתפרק ארוכה וב"כ לר"ש הוי פלו' רבנן ור"נ במ"ה [ואפשר דלהר"ש טמא לכו"ע כה"ג, ופולגות התוספתא בכה"ג איירי בנשבר] ולגר"א נשאר בטומאתו, ולהרמב"ם אי סבר כהגר"א נשאר בטומאתו, ולהכס"מ נטהר כרבנן ודלא כר"נ אבל לכו"ע מק"ט להבא.

ובנשבר ארוכה וב"כ הוי פלו' ר"נ ורבנן, ולהר"ש אפשר דטהור לכו"ע, ולרמב"ם לגר"א טהור כרבנן, ולכס"מ מק"ט להבא כמ"ט.

ובנשבר ונתפרק רק ב"כ כ' הסד"ט דטמא לכו"ע, ורק בב' כרעים לוכסן שגדד טפח או מיעטן פחות מטפח נטהר.

הרב אברהם שוונברג נווה יעקב, ירושלים.

סיכות מתכת או חוט מתכת (מחברת ספירלה) דלכאורה דינו כמעמיד דא"א לקרוא בלי הצירוף של העמודים זה לזה, וא"כ בכה"ג יחשב ככלי מתכות דפשוטיהם טמאים, אמנם ע"פ הטעם דלהתלמד לא חשיב כלי מעשה ה"ה בספר מתכות לא יחשב כלי.

ואמנם עפ"י מה שהובא בגליון 31 מהגר"א גרבוו דנייר שאין לו קיבול לא חשיב כלי כלל א"כ ספרים אינם כלים, וא"כ גם אם יהיה מעמידו מתכת לא יחשב כלי דאף אם המעמיד יתן לו תורת מתכת אין כאן כלי, וכעין שכתב בחזו"א ג' ז' בטעמא דת"ק דפ"ל מ"ג דמטהר כלי זכוכית שסתמו במתכת, דגם אם יסבור דאוליון בתר מעמיד ויהיה לו דין מתכות מ"מ אין כאן כלי.

בברכה הרב דוב כהן ירושלים

ליישוב עם מש"כ הרמב"ם דכל שבים טהור אף מטומאת שריצים.

ובעיקר הטהרה של עכבר ים, יש להעיר שבגמ' נדה מג ב משמע שאף עכבר ים נחשב עכבר אלא שהתורה טיהרתה. [וכעין מה שנראה ברמב"ם שיש לו טהרה של בא מן הים], ולכא' זהו דלא כמו שנקט הגאון הגדול רבינו דב לנדא שליט"א שכה"ג בכלל לא נחשב כלל כלי לדין מחזיר כלב, ומשמע שנקט שאף עכבר ים לא נחשב כלל עכבר.

עוד יש לציון למלכ"י"ם פרשת אמור פרק ז' אות קכ"א לגבי סירוס שכתב דפטורים על סירוס דים ועל כלב ים תליא במחלוקת רבנן ור"ע.

בברכה הרב א. אפריליך

אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס הואיל ואין המעות על עיקר הבגד

וכך הלשון במג"א (ש"י סוס"ק ז') אם כיס מלא מעות קשור בבגד אסור לטלטל הבגד כיון שהכים הוא כלי בפני עצמו אא"כ יש עליו גם דבר המותר.

ובחוט שני (עמוד קנ"ט-ק"ס) דן לפ"ז בדלת ארון או מקרר שיש עליה דברים המוקצים (כגון דברים שאינם מבושלים ואינם ראויים לאכילה כשהם חיים) שלכאורה תלוי אם הדלת נשמטת או אינה נשמטת (למעשה יעו"ש, וכן בשבות יצחק (פ"ב) בשם הגריש"א)

עוד דוגמאות בחוט שני (עמוד ק"ס) מוקצה שחיה מונח בסל שבעגלת תינוק כיון שאין המוקצה על עיקר העגלה אין העגלה נעשית בסיס וכן בפח אשפה בכה"ג שהפח בסיס לדבר האסור אם יש כיסוי מחובר לפח גם הכיסוי הוא בסיס כיון שגם הכיסוי הוא עיקר הכלי. ויש לדון בכל מקרים אלו האם יש בהם חיבור לענין טומאה או לא

הרב יונה מרצבך כולל נחלת משה

לכבוד מערכת אהלי טהרות

אם מעינות זב יש להם דין משקה

ראיתי שדנו הרבנים שליט"א, בגליונות האחרונים אם מעינות הזב יש לו דין משקה. והנה במתני פרק ו' דמכשירין משנה ה' תנן, תולדות למים וכו', מי רגלים וכו', והמשנה אחרונה כתב, דשבעה משקין דמנה המתני לעיל הוי משקין מה"ת, אבל תולדות מים הוי רק משקה מדרבנן, דהא במתני קא חשיב מי רגלים דהוי משקה, ואנן קי"ל דמשקה סרוח אינו מקבל טומאה וכו', אלא מדאורייתא ממעט למשקה סרוח, והכא מדרבנן איירי עיי"ש.

מבואר דס"ל להמשנה אחרונה, דמי רגלים לא הוי משקה מה"ת.

והנה החזו"א בכורות סי' ט"ז [ס"ק י"ד], וביו"ד סי' י"ב, דייק מלשון הרמב"ם בפ"ד מהל' מאכלות אסורות ה"כ שכתב, עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפרש, ומי רגלים שהן מותרין ע"כ. וכתב החזו"א דמבואר מלשון הרמב"ם דהיתר דמי רגלים הוא משום דהוי כפרש, והרי שנינו במשנה דמכשירין דהם תולדות מים ומבואר דלא הוי כפרש, וכתב החזו"א דנראה דצריך לגרוס בדברי הרמב"ם, ומי רגלים שלו מותרין והוי דבר בפני עצמו, ולא מטעם פרש הם מותרים רק מהטעם שמבואר בגמ' בכורות דף ו', ולא המשך לדלעיל מיני, ולפי"ז לא דימה הרמב"ם מי רגלים כפרש.

וביאר שם החזו"א דהא דלא חשיבין מי רגלים נפסל מאכילת אדם אע"ג שנפשו של אדם קצה, דלא מקרי נפסל מאכילת אדם אלא אם טעמו זרא לבני אדם, אבל אם טעמו נאכל אפילו ע"י הדחק לא מקרי נפסל אע"ג שנפשו של אדם קץ מפני שבא ממקום מאוס עיי"ש. מבואר דהחזו"א ס"ל דבאמת מי רגלים לא נפסל משתיה בטעמם, אלא דאדם קץ בהם משום ידיעתו מנין באו, וכה"ג לא חשוב שנפסל מלהיות משקה הואיל ומצד עצמם ראויין הם וטובים בטעמם.

אולם כל מפרשי הרמב"ם לא הגיהו בהרמב"ם שמי רגלים זה דבר נפרד, ומבואר דס"ל דמי רגלים הוי כפרש, ומה שהקשה ממתני' דמכשירין, וכן פסק הרמב"ם בפרק י' מהל' טומאות אוכלין דמי רגלים מקבלין טומאה דהוי תולדות מים, תי' המשנה אחרונה שרק מדרבנן מי רגלים מקבלין טומאה והכשר, אבל מדאורייתא לא הוי משקה. וכ"כ בשו"ת דובב מישורים ח"א סי' מ"ג ליישב סתירת הרמב"ם, דבפרק ב' מהל' טומאות אוכלין הי"ד,

הוא פוסק שמשקה שנסרח אינו מקבל טומאה, ובפרק י' מטו"א הוא פוסק שמי רגלים מקבלין טומאה, ומת' בשם המשנה אחרונה שזה רק מדרבנן עיי"ש.

והנה בעצם מה שהעיר החזו"א על הרמב"ם ממתני' דמכשירין צ"ע, דהא בהרמב"ם בפ"י מהל' טומאות אוכלין הל' ב' מבואר, דדוקא מי רגלים של אדם הם תולדות מים, ומקורו מהתוספתא, וכ"כ התו"ט שם, וא"כ ל"ק על הא דמדמה הרמב"ם מי רגלים של חמור לפרש.

והנה התורי"ד בב"ב דף כ' הקשה, על הא דשנינו דהשלג והברד והגלית והמים חוצצין בפני הטומאה, דהא מים מקבלין טומאה וכל המקבל טומאה אין חוצץ בפני הטומאה, ואי אמרת כגון שהם מים מלוחין דלא חזי לשתייה או מי הים, והרי רוק ומי רגלים חשובין משקה לקבל טומאה, ומי הים נמי חשיבי להכשיר וכל הראוי להכשיר ראוי לקבל טומאה, ואין להעמידה אלא במים שהיו ראויין לשתייה ואח"כ הסריחו דתו לא מקבלי טומאה, אבל סרוחין מעיקרא מקבלין טומאה עכ"ל. ויש להאריך בדברי התורי"ד במש"כ דסרוחין מעיקרא מקבל יותר טומאה מהיכא שהיה ראוי לשתייה ואח"כ נסרח. ועיין במכתבי תורה סי' מ"ו, ובמקדש דוד טהרות סי' מ"ג בביאור דברי הירושלמי אם סרוח מעיקרא מקבל טומאה יותר מהיכא שהיו ראוי לשתי' ונסרח ואכמ"ל.

מבואר דפשיטא ליה להתוס' רי"ד, דמי רגלים חשובין משקין סרוחין דאינם ראויין לשתייה, אלא דמ"מ מקבלין טומאה ומכשירין, דלענין הכשר וטומאה לא בעינן במים שיהיו ראויין לשתייה.

ובספר מנחת שלמה סי' י"ז נספק בתרופות שיש להם טעם מר מעט, דמ"מ לא חשיבין כאין ראויין למאכל אדם מפני פינוק האדם, שהרי משקה שאינו ראוי לשתייה אינו מכשיר ואינו מקבל טומאה, ומ"מ שנינו במכשירין ופסק כן הרמב"ם בפ"י מהל' טו"א הל' ב', דהיוצא מהאוזן ומן החוטם ומי רגלים של בני אדם חשובין תולדות מים ומכשירין אע"ג דאינם ערבים לאדם, ולא עדיפי מתרופה המרה עיי"ש.

ולפי המבואר אין ראי' ממי רגלים לתרופות, דבאמת לענין איסור אכילה אינו משקה והוי פרש, ורק לענין הכשר מכשיר מדרבנן, וראיתו א"ש לפי מש"כ החזו"א.

הרב גימפל ליפשיץ
אנטווערפן

אהלים וכן לכל התורה נחשב בשם כלי.

ויש לדון לענין פשוטיהן דהנה במתכות טמא כלי הבא במידה ובמתכות טמא פשוטיהן ולכאורה אם כלי עץ טמא בבא במידה מבואר שא"צ בעץ דומיא דשק ה"ה יטמא פשוטיהן, אולם עי' ר"מ פ"א ה"ט שכתב ריבוי לכלי מתכות וולפ"ז בעץ יטהר, אולם עיי"ש בכס"מ שכ' הטעם שכלי מתכות טמא שא"צ דומיא דשק, והיינו שהתגלה מריבוי שא"צ חשיבות כלי לטומאה וא"כ אין גרעון במה דאינו מטלטל ולכן טמא גם בבא במידה, ולפי"ז להאי מ"ד יטמא בפשוטי כלי עץ.

ג. בתוספתא מבואר דכלי זכוכית הבא במידה טהורים ואע"פ שמדרבנן מבואר בגמ' שבת ט"ו שבי"ח דבר טמא כלי זכוכית ככלי חרס או ככלי מתכת ותירויהו טמאים בבא במידה, מבואר בזה שההכר ששעשו בכלי זכוכית כמבואר בגמ' שם לגבי טומאת פשוטיהן שעשו בכלי זכוכית הכר ככלי עץ ולכן טהורים בבא במידה, ואע"פ דגמי מחלוקת בתוספתא (לגירסתנו) אם מטמא בבא במידה והרי טומאת גמי מדרבנן שמה"ת גמי אינו עץ כמבואר בתוס' שבת דף פ"ד (ודלא כר"מ פ"א ה"יג מכלים שנראה שטמא מה"ת) צ"ל דמדרבנן טמאים גמי ככלי עצם ועור שלא עשו בהם היכרא, ואפשר דהגר"א בתוספתא שם שמחק גמי וכתב עור משום דס"ל דמדרבנן עשו גמי כעץ דהוא יוצא מן העץ ודמי לכלי זכוכית שטהור לכו"ע בבא במידה.

ד. כלי קש בתוס' שבת דף ס"ו כתבו שני תרוצים האם נטמא מה"ת דאדם אכל עץ חיטה או שטומאתן מדרבנן, ולכאורה הטעם שגזרו מפני שבמינן כלי עץ כמוש"כ התוס' שם דף פ"ד לגבי טומאת מדרס, ויש לדון לצד שטומאתן מדרבנן האם יהיה דומה בבא במידה לכלי זכוכית הטמאים מדרבנן או לגמי לגירסא שבפנינו בתוספתא.

[אגב לענין מדרס בכלים הטהורים דינם כמפץ של גמי הטמא במדרס שאינו עץ שאינו צריך לטומאת מדרס דומיא דשק, וכתבו התוס' שם דנטמא (כופת שאור) קש במדרס מה"ת אע"פ שאין לקש טהרה במקוה [לא ידוע המקור שדוקא לעץ יש טהרה עיי"ש מהר"ם שפירש דהוי אוכלין וצ"ב, והגר"א כתב ע"ז לפרש דומיא דמפץ שאין לו טהרה, א"ה ואכתי לתרוץ קמא דתוס' דעץ שאכל אדם חיטה צ"ל כדרך המהר"ם] דחשיב יש במינן טהרה במקוה בכלי עץ והנה במדרס טמא גם בכלי הבא במידה שאינו צריך במדרס דומיא דשק אלא חזי לשייבה וכנ"ל, אולם רש"י סתר משנתו דבשבת מ"ד: בסוגית מוכני נקט לטהר במדרס בבא במידה ובדף פ"ד כ' לטמא, ואפשר שתליא במחלוקת בתוספתא אם בא במידה נאמר גם בכלי זכוכית המורה שבא במידה הוא ענין כללי]

הרב אהרן צבי ברקוביץ

כלי הבא במידה בכלי חרס טמא (שבת דף פ"ג) בכלי מתכות טמא (תוספתא כלים ב"מ פ"ד ה"א) בכלי זכוכית טהור (תוספתא ב"ב פ"ז ה"ד ובר"מ פ"ג מכלים ה"ג ובראב"ד שם) בכלי עץ מחלוקת ולמטהר ליכא לכאורה ליכא כלל דין כלי הבא במידה (במשנה פט"ו מ"א מכלים מבואר שטהור, והוא מחלוקת בתוספתא כלים ב"ב פ"ד ה"ד לגירסת הר"ש כת"י פרק כ"ו מ"י) ובכלי עצם מחלוקת (משנה שם לטהר תוספתא כלים שם ובר"מ שם ה"ב) וכן בכלי גמי מחלוקת (לגירסא שלפנינו שם) וכן בכלי עור מחלוקת (משנה פט"ו מ"א מבואר לטהר ובתוספתא מבואר מחלוקת לגירסת הר"ש כת"י הני"ל וגי' הגר"א בתוספתא שם וכך פסק בר"מ שם ה"ב) ובכלי גללים ודומיו מחלוקת (הנידון לענין חציצת אהלים תוספתא כלים ב"מ פ"ה ה"א) ועכשיו נדון בהם.

א. הנה בכלי עצם כשנדון בלא ידיעה מה דינם בבא במידה לכאורה שי מקום לטמאות שאין במשמעות מעשה עיזים מלא וריקן. כמבואר בתוס' דף פ"ד ד"ה מפץ גבי טהרה במקוה דילפינן טהרה במקוה ממעשה עיזים שאינו דומיא דשק, ולא אמרינן דמעשה עיזים גופיה הוקש לשק, והגר"א גרבוז כ' ע"ז דכוונת התוס' רק שמעשה עיזים גופא אין בו משמעות שיהיה בו בית קיבול.

אולם אחר הנידון בתוספתא בכלי גללים הטהורים בכלי הבא במידה לענין חציצת אהלים וכן לענין כה"ת האם נחשב כלי או אהל (עיין ערובין ל"ה לענין בונה וסותר שבת) לכאורה ה"ה כלי עצם אע"פ שנלמד ממעשה עיזים שאין משמעות דומיא דשק בבא במידה יטהר שהוי גילוי לכה"ת [חוץ מכלי מתכות שהתירי וכדלקמן מהכס"מ], ויש לדון האם התנא בתוספתא החולק וסובר שנחשב בא במידה לכלי בכלים שאינם מקבליים טומאה אם אפשר שיטהר בכלי עצם מפני שהעצם ממין המקבלי טומאה והוי גילוי מכלי עץ לכל המקבליים טמא חוץ מכלי מתכות, וכמו שמצינו בפשוטיהן דבכלי מתכות טמא ובכלי עצם טהור כמבואר במשנה בכלים פ"ב מ"א ובר"ש וברא"ש כ' מחמת דומיא דשק וכן הוא ברש"י שבת ט"ז. ואע"פ שנלמד ממעשה עיזים שאינו במשמעות מטלטל מלא וריקם כדמשמע בתוס' דף פ"ד הני"ל [גבי טהרה במקוה עיי"ש], ומשום שענין הכלי הוא גילוי שפשוט לא חשיב לקבל טומאה חוץ מכלי מתכות, וה"ה לענין הבא במידה [הן אמת שיטת רש"י שבת דף פ"א כ' לטמאות פשוטי כלי עצם ובתוס' שם תמהו מהמשנה הני"ל ואפשר דס"ל דסוגיא כמ"ד בתוספתא דס"ל שטהור כלי עצם בהבא במידה שא"צ דומיא דשק וה"ה לענין פשוטיהן]

ב. הנה המ"ד הסובר דכלי עץ הבא במידה טמא בהכרח סובר שנחשב שכלי הבא במידה בשם כלי, ויסבור לכאורה כר"א ור"ש באהלות פ"ט משנה י"ד שכלי הבא במידה מציל כצ"פ (עיי"ש משנה אחרונה), וכן יסבור כמ"ד בתוספתא דכלי גללים לא עושה חציצת

לכבוד מערכת העלון הנפלא אהלי טהרות

בגליון פרשת מטו"מ הובא בשם הגאון הגדול רבי דב לנדוי שליט"א כ"ד נפ"מ בדין כלים. יש להוסיף עוד תשעה נפ"מ בדין כלים.

א. דין הצלת צמ"פ שאינו אלא בכלים כדאיתא בזבחים ג: וכן במשנה בכמה דוכתי. [ונוגע בזמן הזה לכהנים, וכבר היו מעשים בכהנים שטסו במטוס הנוסע מעל בית קברות, והקיפו עצמן בצמ"פ ע"י שנכנסו לניילון אטום, ויל"ע אם ניילון נקרא כלי לצמ"פ].

ב. ליכנס לבית הכסא עם תפילין ע"י שמונחים בכלי, כמבואר בברכות כג. ובשו"ע או"ח סימן מג. סעיף ו. ועי' בתוס' ברכות שם.

ג. לענין נר חנוכה להסוברים [מהר"ל] דדין הדלקת נר חנוכה הוא דוקא בכלי.

ד. לדון כליו של לוקח ברשות מוכר למ"ד קנה לוקח. [גיטין עח].

ה. לדון עציץ נקוב הנוגע למצוות התלויות בארץ, ונחלקו הראשונים אלו מיני כלים בעיני נקיבה, ובאלו מיני כלים לא בעיני נקיבה.

ו. לענין חרב הרי הוא כחלל. ונחלקו הראשונים אי דוקא במתכות או גם בשאר כלים.

ונפ"מ שאינם נוגעים בזה"ז

ז. לדון כלי שרת בביהמ"ק, בדפשוטו בעיני דוקא כלי, וכלי שלא נגמ"מ לא הוי כ"ש, וכמו"כ כלי שאינו עומד שלא מסומך אינו כלי, והא דמזרקות הוו כלי הוא משום שלכך נעשו מתחילתן.

ח. דין צירוף כלי בקודש [מנחות כד] דעשה התורה כל מה שבכף אחת.

ט. חידוש שחידש ר"ת בספר הישר [חידושים סימן רע"ח] דאף אי בעינן כביצה לקבלת טומאה, מ"מ ב' חצאי ביצה המונחים בכלי הכלי מצרפן אף לחולין דחשיבי כביצה.

יש להעיר כמה שכתב בשבועות האחרונים הרה"ג רבי חיים פרץ ברמן שליט"א, לגבי הנידון דכלי העושי לכילוי אינו נחשב כלי, וחידוש שם דכתיבה אינה נחשבת כילוי רק הפיכת הדבר לכתב, לכאורה מוכח לא כן מהא דתנן בשביעית פ"ז דמיני הצובעין נחשב הנאתו וביעורו שוה, ושם במשנה ג הצבע צובע לעצמו, הרי שצביעה נחשב כילוי הדבר.

הרב חיים סלומון

ירושלים

ט' קבין בעיני שפיכה מכלי.

לענין תרו"מ אם הי' הפרי טמא מתחילתו לא הי' לו שעת הכושר וי"א ש"א לתקנו.

עי' לענין להפריש מן הטהור על הטמא בזה"ז.

קידוש קומץ בכלי וקמיצתו מותר כלי.

קבלת הדם דקרנן בכלי

אין שוחטין חולין לתוך כלים, מיהו אינו עני לדון כלי וגם כלי שאינו בדין כלי יהי אסור, ועי'.

בברכת ידידות

הרב משה רוטנברג

להמיתים עצמם באהלה של תורה וטהרה

שמות התורה גאתה ורבתה ביותר בהגלות כבודה של תורה בכ"ד כתרים של עניי טומאה וטהרה הנוהגים במרחבי התורה. ובודאי לא בא הגאון שליט"א לסיים את כל התורה כולה על רגל אחת אלא בבחינת תן לחכם ויחכם עוד, ובודאי כבר הוסיפו על דבריו הלומדים עוד ועוד ואוסיף אני מדילי קמעא.

כלי שהוא צמיד פתיל מצייל באוהל חמת.

אין מסיקין בשברי כלים שנשברו ביו"ט, ולכאן דוקא בהי' כלי ממש.

מקוה ממים טמאים, כתב בזה הגרד"ל שליט"א.

בדברי תורת כהנים שחציה אדם וחציה דג

כתב הרמב"ם (פיהמ"ש פ"ז מ"ג) כל שבים טהור וכמו כן כל בעל חיים שבים אם מת אינו מטמא, לפי שלא דן ה' בטמאה על שום דבר שבמימות עכ"ל.

ומשמעות הדברים שהילכתא דכל שבים טהור מפקעת לא רק קבלת טומאה אלא גם מפקעת מקור טומאה כגון טומאת נבילה גם זה אינו שייך בבריות שבים.

וקשה מדברי התורת כהנים (שמיני פרשה ג' אות ז') ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם. "נפש" להביא את הסיירני יכול תהא מטמא באוהל כדברי בן חנינאי ת"ל זאת.

וכתב הראב"ד סירני מחציה ולמעלה אשה ומנגנת כאדם, וחציו ולמטה צורת דג, (וכן כתב הגר"א). לא נתברר לי טעמו של בן חנינאי ושמא מפני שהוא נקרא כמו כן אדם שבים הלכך קרינא ביה לכל נפש אדם עכ"ל, ושיטת התוכ' שממעט מטעם שכתוב "זאת התורה אדם כי

ימות באוהל" בא למעט סירני מטומאת אוהל.

ומבואר שאף שדבר זה הוא בריות שבים פליגי תנאי אם יש לו טומאת אוהל ומשמע שאין הפקעה על טומאה עצמית. והטעם שאין טומאת נבילה משום שכל מי שאינו בהמה וחיה אין בו טומאת נבילה. אבל כלפי טומאת אדם אין מניעה, וקשה על דברי הרמב"ם שנקט שבריות שבים סיבה לטהר מטומאה עצמית של נבילה דלדבריו נטהר גם מטומאת אדם באוהל.

(ושמא זהו גויה"כ שמשמע לרבות סירני וצ"ב)

ויש ליישב דלשיטת בן חנינאי חל בו שם צורת אדם ושם זה מוגדר כבריות של יבשה ואף שבמצאות פשיטא שנמצא בים זהו נדון כאדם משונה וצורת אדם שבו מפקיעו מבריות הים.ודומה לאדם שקשרו אותו במים ולא יכול לצאת משם.

ושיטת התו"כ שחולק יש לבאר שמטהר מטעם שסובר שקיים בו שם בריות שבים (מחמת חציו שלמטה כצורת דג) וחל דין הפקעה אף כלפי טומאת מת. או שסובר שאין לו כלל שם אדם ולא שייך בו טומאת אדם.

ואין לפשוט מכאן על אדם הנוול מאדם שנתעבר מדולפין האם יחול בו טומאה כשימות דהולד פתיך ביה שם בריות יבשה ובריות ים כאחת. ויש לחקור האם בריות של ים מחיל דין טהרה להפקיע סיבת טומאה שקיים מכח בריות של יבשה. ובסיירני המחלוקת היא האם הוא מוגדר כלל בריות של ים או משום שחציו צורת אדם, הוא מוגדר רק בריות יבשה. משא"כ ולד שמוגזע מאדם ודולפין הוא מתייחס גם לבריות הים, דיש בו צד יחס לדג.

ויש להקשות מכאן על שיטת הרמב"ם שכתב(פ"א טומאת מת ה"ג) דעכו"ם לא מטמא באוהל דדוקא אדם מטמא באוהל. ותוס' ביבמות ס"א פסקו דעכו"ם מטמא באוהל. וכתב

הרמב"ם בתשובה(נ"ג) שאין שום תנא שסובר שעכו"ם מטמא באוהל.

וקשה משיטת בן חנינאי שחזוין שיש טומאת אוהל על מי שאינו ישראל.

ויש ליישב לשיטת הגר"א (אדרת אליהו,פרשת חוקת) דהרמב"ם מודה שטומאה רצוצה איתא גם בעכו"ם. ופשוט שבנבילה אין טומאה זו ונפרש שפלוגתא דתנאי קאי על טומאה רצוצה (והגר"א גורס בגמ' נזיר דף נ"ד חידוש זה).

ב. הובא ממרן הגר"ד לנדוי שליט"א דנפקא מינה לדון כלים האם יועיל לקניין חליפין. וכן לשיטת הרשב"א שמקדש בכל שאין בו שוה פרוטה מקודשת בקנין כסף וזהו תלוי בשם כלי. אמנם פשוט דכלי אבנים וגללים שלא מקבלי טומאה אינם חסרון בחשיבות כלי, דאם זהו מין שלא חל בו קבלת טומאה, לא חסר בחשיבות כלי. ויועיל לקנין חליפין וכן לקדש אשה בלי שוה פרוטה. וכן פשוטי כלי עץ שלא מק"ט לגבי קנינים יועילו.

ויש לדון דלגבי טומאה מצינו מספר תנאים והאם זהו משפיע כלפי חשיבות כלי בנדונים אלו. דאיתא במתניתין(פ"א מ"ה) לחיים טהורים והרמב"ם(פ"ט כלים ה"א) פירש שהחסרון שאין להם שם כלי לעצמם. וכן כתב (בהלכה ו') כל הכיסויין טהורים דאין להם שם כלי לעצמם (והראב"ד פליג דאין כזה חסרון) האם ישפיע על חשיבות כלי לקנינים.

וכן איתא ברמב"ם(פ"ה ה"א) כלי עץ שאין עליו צורת כלי אע"פ שמושתמשין בו אינו מק"ט ארוכות של נחתומים שסודרין עליהם החלות כשהם בצק מתטמאות שהרי צורת הכלי עליהם ושל בעלי בתים אינם מק"ט ואם צבע אותם מק"ט שנעשה להם צורת כלי וכן כתב(פ"ה ה"ד) מצודת עכברין טהורה שאין עליה צורת כלי. והראב"ד פליג שהכל תלוי אם עומד לתשמיש או לא.

וכן כתב הרמב"ם(פ"ד ה"ד) כל החיפויין טהורים ויליף לה מקרא, דמסתבר דחשיבות כלי תלוי בזה שמשמש ולא בעיני צורת כלי ושם כלי.

ומצינו על מעות שהטעם שלא מועיל לקניין חליפין משום דדעתיה אצורתא ועבידא דבטלה. ולולי זאת יועיל לחליפין שימוש של מעות אפילו שמקבל תמורה כנגדם. אף שמעות לא נדון ככלי בשבת, ומעות הם מוקצה כאבן, דאין שימוש בגופה. ולקבלת טומאה הטעם דראוי לתלותו בצואר בתו, ולא שימוש של מעות. דחשיבות דבר שמשמש לא סגי לקבל טומאה, אלא בעיני חלות כלי ואין הגדרים שווים.

וכן ענין כלי לקידוש ידיים ורגליים העיקר שמיועד להחזיק משקה, ולא בעיני דווקא חלות כלי. ואטו כלי מצופה שלא מק"ט יפסל לקידוש ידיים ורגלים, דהתם העיקר שיש לו בית קיבול.

וכן ענין צירוף סל לחלה לא שווה לחלכות טומאה, דכל מקום שיש לו בית קיבול יועיל. אבל בטומאה בעיני חלות כלי ולכן יש תנאים של שם כלי וצורת כלי ושל איה מצופה.

הרב אברהם הרשטיין מולל פונבז'

תיקון בענין משמרות הלויים

במה שכתבתי בגליון הקודם שהיו ללויים משמרות רק לשיר ולשוערים ולא לשאר עבודות, וגם שאין בהן משורר ששיער, העירוני:

א. בדברי הימים [א' פרק כג' – כו'] מבואר שהיה ג' חלוקות של כד' משמרות של הלויים, א. המשוררים משפחת קרח מחולקים לכד' משמרות, ב. וכן השוערים מחולקים לכד', ג. וכל שאר הלויים גם כן חולקו למשמרות לכל שאר הגזברות והמלאכות.

ב. ברמב"ן [בספר המצוות [עשה לו'] מבואר שגם בשאר משמרות הלויים נאמר דין שאם עבד במלאכת חבירו יש חיוב מיתה כמשורר ששיער.

[וגם אי נימא שחלוקת המשמרות היתה רק לסדר את כל מי שרצה לעבוד אבל אי"ז חיוב מדינא, איה הוא מי שירצה להשאר בחוץ ולא לבא לשרת בשם ה']

בברכה

הרב יחיאל מיכל הכהן מונק

כעת הגענו לאחד התחומים המורכבים ביותר בבית של חבר... הנושא של טהרת המיטות!!!

מיטה זה כבר רהיט כבד... לא כ"כ נייד... והוא נטמא לעיתים קרובות...

אל תשכח שאנחנו גרים בירושלים ואבא שלנו הוא בעל חסד... ומידי פעם הוא הולך ברחוב ורואה איזה יהודי נבוכ ומוותש עומד באמצע הרחוב ובקושי יודע לדבר בלשון הקודש... ומתברר שזה יהודי יקר שמגיע אי שם מסוף העולם... מקצה סורא... והוא קיים בעצמו מקרא שכתוב: "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרוך... תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'", היהודי הזה מגיע מדרך ארוכה של קרוב לחודש הימים... שהוא נסחב עם כל מיני קרבנות שהוא התחייב שם (בטעות) שיחייב בטיפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה", (ספרי) והנה הוא הגיע... וכעת הוא טמא בטומאת מת... (גושה או אוירה... תלוי באיזה תקופה...) ומה אתה רוצה... שאני לא אכניס אותו לבית שלי??? וכי בשביל מה אני נקרא "חבר"??

רק בשביל לקחת אחריות על "ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ **חברים** כל ישראל..."

אז אבא מכניס אותו לבית... וכולנו יודעים שמחכה לנו עבודת פרך... גם לשמור מרחק והגיינה מאותו יהודי... (את זה הוא מבין... גם יהודי שמגיע מסורא מבין שהוא צריך להיכנס לאלתר לבידוד במשך שבוע ימים כולל הזאת ג' וז' ורק לאחר טבילת ז' הוא נהיה "שלילי" לטומאת מת...)

אבל כשהוא מסיים!!! רק אז אנחנו מתחילים... כעת צריך לקחת את המיטה שלו ולהטביל אותה... ו... וזה מעשים שבכל יום... אבל בינינו... לא צריך להגיע לזה... (זה עוד הסיפור הקל... סו"ס המיטה שלו היא רק ראשון) אל תשכח... שיש עוד "אורח"ים שצריך להטביל עליהם מידי חודש את המיטות וזה כבר אב הטומאה... ועל הנושא הזה יש קורסים שלמים וטכניקות ושיטות שלמות איך מצליחים לטהר את המיטות בצורה הקלה ביותר והיעילה ביותר!!!

אז הדרך המקובלת... מה שנקרא דרך "ארוכה שהיא קצרה", זה פשוט לשבור כל פעם מחדש את המיטה... כן... כמה שזה נשמע מופקע... מה... לקחת מיטה ולשבור אותה כל חודש מחדש?? כן... אז כמובן שמוצאים את הטכניקות איך לשבור את המיטה בצורה הכי מינימלית... שמצד אחד זה יבריא את הטומאה... ומצד שני זה יהיה ניתן לשיקום מהיר...

אז השיטה המקובלת ביותר... זה פשוט להפוך את המיטה ולשבור שתי לשונות לוכסן... צדדים באלכסון... ואויס!! אויס טומאה... ומיד בחזרה להדביק את זה... ולחבר את זה מחדש...

ישנה שיטה אחרת!!! לקנות מיטה שניתנת לפירוק (עכ"פ חלקי...) והיא תהיה המיטה המיוחדת לימי הטומאה... וברגע שהסתיימו ימי הטומאה... פשוט מפרקים את המיטה עד הפעם הבאה... לא!! שלא תבין לא נכון!!! זה לא שהמיטה נטהרה!!! אלא שכשהיא מפורקת היא לא מטמאה... (אבל בשביל לדעת איך לפרק כהלכה, צריך ללמוד טוב את המשניות בפרק יחד עם הר"ש, והגר"א, וגם אז אני לא בטוח שיש מקרה שכולם מודים שזה טהור ולכן אם כבר אתה הולך על מיטה שמתפרקת... אולי תקנה מיטה קלה כזו שאפשר לשנע אותה למקווה...)

אגב: היתה תקופה שהלכנו על זה... קנינו מיטה אמנם מעץ מלא... אבל אפשר בקלות לפרק את השני כרעיים או את הארוכה... ולאחר ימי הטומאה... היינו מפרקים ושמים חלק מהמיטה בחצר... לילה אחד... באמצע ארוחת ערב אחד מהשכנים דופק אצלנו בדלת: אני רואה שהשאתם פה חלק ממיטה... תדעו לכם... בזמן האחרון יש פה הרבה גנבים... וחבל... יבא מישוהו ויגנוב לכם... וזה חלק ממיטה... לא חבל????

התאפקנו... וכשהוא יצא התחלנו לצחוק... לך תסביר לו שאנחנו לא לגמרי מפחדים מגנבים... אמנם לכתחילה אנחנו מעדיפים שלא יגנובו... אבל על הצד הרחוק שכבר יגיע גנב ויגנוב אז "ישתבח שמו..." הוא עשה לנו שירות לא רע... כי באותו רגע החלק השני של המיטה נטהרה... אל תשכח... שעוד יש סיכוי שימצאו את הגנב והוא עוד יחזיר את החלק מיטה ועוד ישלם עליה תשלומי כפל וגם המיטה תטמא רק מכאן ולהבא...

אל תשכח פרט חשוב שברגע שהגנב ישלם תשלומי כפל... אתה יודע מה המשמ"ע עות? שאנחנו מקבלים "חלקי חילוף" לחלק הזה של המיטה שזה מאוד נחוץ בשבילנו... כי איש לנו "ספער" בשביל ימי לחץ שלא יהיה לנו זמן לא להטביל את המיטה ולא להסתבך עם השבירה והתיקון... ואז נוכל באמת לשבור חלק מהמיטה לגמרי והיא תטהר והנה החלקי חילוף...

(האם יעזור שהגאון ר' אברהם גניחובסקי זצ"ל יפרוץ מידי פעם לחצרות ו"יגנוב" חלקי מיטות והוא יחזיר אותם לאחמ"כ?? על משקל זה שהוא היה כננס בלי רשות לבתים בשביל לסלק חשש יחוד?? וצ"ע... מסתמא הצ"ע בכלל לא מתחיל... כי עד כמה שזה נחשב "גניבה..." אזי יש פה איסור גניבה... ועד כמה שניחא ליה לבעלים בתרגיל הזה אזי אין פה גניבה ולא הועלנו כלום...)

וכעת נעבור לתפילין!!! כן... תפילין זה אחד מהדברים שעלולים להיטמא בקלות... מדובר בתכשיט שימושי ויומיומי... דא עקא שהטהרה שלו די מסובכת!!!

אז פעם כמעט התעלפתי כשראיתי משנה מפורשת במקוואות (פ"י מ"ב) שאומרת: הקמיע "והתפילה, אינם צריכים שיבואו בהם המים", כתוב כאן שאם חלילה עברת מתחת איזה גג, ונפלה טיפת מים טמאים על התפילין, (ומשקין הרי מטמאים כלים) אתה פשוט לוקח את התפילין למקווה... ו... ו... ומכניס אותם לתוך המקווה!!!!

לא יודע... לנו אמרו שתפילין שהיה להם מגע עם מים זה... זה היום האחרון שלהם... (יתכן שלפני שמטבילים אותם מוציאים קודם את הפרשיות...)

עכ"פ: אם היום הנושא של בדיקת תפילין שמגיע איש מקצוע ופותח את התפירה ומחזיר זה משהו כזה שעושים אותו אחת לשבע שנים (וגם אז לא...) הרי בקרוב ממש... זה יהפוך להיות שירות נחוץ... שכמו שפעם בחודש העירייה מממנת הגעלת כלים... ככה בכניסה למקווה פעם בשבוע ישב שם "בתים מאכער" לטהר את התפילין של ראש עכ"פ, וכל אחד יוכל לבחור סוג שירות לפי מחירון: אז ככה: טהרה **יבשה** במאה שקל!!! טהרה **רשובה** בשבעים שקל...

טהרה יבשה המשמעות היא שאנחנו רוצים לחסוך את הטבילה (סו"ס מגע מים עלול קצת להזיק לעור... בפרט שגם צריך להמתין הרבה זמן עד שזה בטוח יתייבש) בשביל זה צריך הרבה עבודה... כפי שמבואר במשנה... הבתים מאכער צריך לעשות הפרטה משולשת... להתיר קציצה ראשונה, אח"כ שניה, אח"כ שלישית, ואז שוב לחזור לראשונה, לשניה, ואז שוב לחזור לראשונה, זה מסתכם במאה שקל... הפעולה היותר פשוטה... זה פשוט להוציא את הפרשיות וללכת להטביל את זה במקווה... דא עקא: שכאן צריך באמת לבדוק האם הקשרים של הי"ד והדל"ת הם מספיק חזקים שאם הם לא עשויים להתקיים, אז צריך לפתוח אותם כמבואר במתניתין מקוואות פ"י עיי"ש...

***

באשר לפולמוס שהתעורר בעניין הלויים... היות ויש תחת ידי חומר רב בענין זה, המעוניינים בזה ניתן להגיש בקשה במייל: 8447168A (שטרודל גיימל נקודה קום... איני יודע איך כותבים זאת).

• הגליון הבא ייצא אי"ה בזמן אלול הבעל"ט פרשת כי - תצא •

- ניתן לשלוח הארות והערות במסכת כלים למדור מלחמתה של תורה **עד ערש"ק (כולל) פרשת שופטים**
- עקב ריבוי המכתבים בלעה"ר הננו להודיע כי בעת הצורך תינתן עדיפות למכתבים עד כ-500 מיילים.

**אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיכוי הרבים
ניתן לתרום בעמדת קהילות**

**קופה מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי טהרות
וכן בקו הצדקה בשלוחה הנל' 0732757000**

**לקבלת הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: 8592161@GMAIL.COM
כמו כן בכל עניני הגליון ניתן לפנות במייל הנ"ל
או בפל': 0548592161**

ניתן להשיג את הגליון מידי שבוע: **בני-ברק: רח' ראב"ד 31 משפ' ברמן
ירושלים: ישיבת מיר- הרב בצלאל טרוביץ טל: 0533165655
קרית ספר: רח' נתיבות המשפט 67 משפ' זכריש**